

VÄINÖ KATAJA

RUOTSIN RAJALTA

TULLIKAVALLUSKUVAUS
TORNIOJOEN VARRELTA

KUSTANTAJA

ARVI A. KARISTO, HÄMEENLINNA

HÄMEENLINNA 1912,
O.-Y. HÄMEENLINNAN UUSI-KIRJAPAINO.

I

Ruotsin puolen maantietä Haaparannalta päin mennä junnasi rahtikuorma Torniojokivartta ylöspäin.

Mies, joka kuorman perässä käveli, oli lyhyenlainen, puettuna päällyksettömään lammasnahkaiseen turkkiin. Keli oli huono, sillä oli sydäntalven pakkasää, vitikeli, joka on tihmeim talven keleistä. Mutta vaikka mies näyttikin kuluneessa turkissaan ja kellottuneessa naapukassaan olevan tavallisia rahtimiehiä, oli hänellä valjaissa hyvä ja lihava hevonen, joka kävellä huiski roimasti, huonosta kelistä huolimatta. Mies sai joskus pistää pientä juoksua pysyäkseen perässä. Hän olikin jo ajanut useista rahtikuormista edelle ja oli nyt ihan yksin saapunut kahden kylän väliselle metsätaipaleelle. Kuorma oli päältä päin peitetty loimilla ja nahkasilla, mutta pitkän matkareslan harvojen ohimoliistojen välitse näkyivät kuin jauhosäkkien valkoiset hurstit.

Hän ei ollut vielä, sittenkun Haaparannalta läksi, kertaakaan levähyttänyt hevosta eikä itsekään poi-

kennut mihinkään tienposkessa olevaan tavallisiin syöttö- ja kahvipaikkoihin.

Kiire oli. Taipaleessa, jossa muutamain paikoin oli loivaa myötälettä, antoi hän hevosen juosta, ohjia kiinnittäen ja massautellen suullaan. Mies hymyili itselleen ja hänen silmänsä kiiluivat. Hevosen juostessa hän keikahti näppärästi istumaan reslan partaalle, otti pienen taskumatin povestaan ja maistoi herneen. Ei paljoa . . . ei paljoa! — vakuutti hän itselleen, löi korkin lujan pullon suulle ja hyppäsi jälleen kuorman perään kävelemään.

Lyhyt talvipäivä alkoi hämärtää ja pakkanen tuntui kiihtyvän.

— Parahiksi kerkiän . . . määrääjäksi kerkiän, — höpisi hän, päivän hämärtymisestä aikaa arvaten.

Mutta kiire hänellä oli mielessä, sillä vaikka hevonen käveli, että höyry sieraimista punoi ja sen lavat ja kupeet olivat valkoisessa huurteessa, hopitteli hän yhä.

Kun metsätaival loppui oli siinä, ennenkun kylä alkoi, taas rahtimiesten kahvila, pienuinen, punanen mökki tienvieressä, Kaakkuri Jannen pirtiksi kutsuttu.

— Oikeinpa arvasin! — sanoi mies itselleen, kun alkoi mökkiä lähestyä niin että jo näki pihalle. — Oikein arvasin, eivät ole vielä muut Haaparannalta palaavat ehtineet tänne syöttämään. Kovin hyvä, että ehdin ajaa ohi nuo rahtimies-hunsvotit. . .

Mökin pihalla oli jo tunnin verran aikaa seisoskellut ruma, rokonarpinen mies, Rämä-Heikiksi kutsuttu, Suomen puolelta kotoisin, ja kuunnellut ja katsellut alaspäin niinkuin jotakin vartoen.

Rämä-Heikki kuuli jo etempää tulijan aisakellon ja tunsin sen äänestä, että on oikea mies. Ennenkun tulija ehti mökin kohdalle, riensi hän jo vastaan.

— Onko se Ranta-Jussi? kysäsi hän, mutta tulija ei kuullut, kun pakkanen räakkyi jalasten alla. Ei ajanut tulija pihaankaan, pysähytti keskelle tietä, näppärästi vieden hevosen eteen laatikon, jossa oli kauroja.

Siinä tunsivat miehet toisensa. Tulija oli Ranta-Jussi, Palomäen Santeri-vainajan kavala kumppani.

— Jopa tulit täsmälleen, — naurahti Rämä-Heikki. — Eikä taida olla tyhjänä reki. . . !

— On nyt tavaraa, — naurahti toinen vastaan. — Monta säkillistä konjakkia ja vielä lisäksi muita juotavia. . . Mutta elä sinä. . .

— Minäkö. . . !

— No luotan nyt sinuun, niinkuin ennenkin. . .
Vaan elä sano mistä sait. . .

— No huihai. . .

Hevosen syödessä kauroja, juttelivat miehet siinä minkä mitäkin tullikavalluksesta, joka nyt taas tänä talvena oli noussut entiseen voimaansa, vieläpä isommaksikin.

Niissä hommissa olivat nytkin sekä Ranta-Jussi että Rämä-Heikki. Ranta-Jussi oli nyt päässyt Lampan uskotuksi mieheksi ja Jussi oli vuorostaan ottanut Rämä-Heikin apurikseen. Kuiskaamalla miehet puhelevat, vaikkei ketään kuulijaa ollut näkösällä. Mökin mies, Kaakkuri Janne, joka oli molempain miesten uskottu, istuskeli ölvinä pirtissä, vaikka hän tiesikin mitä miehet kuorman luona puuhaavat. Rämä-Heikki oli aukaissut suuren nahkalaukkunsa, johon Ranta-Jussi luki pulloja, „olkirokkiin“ pistetyitä.

Paljon niitä siihen meni ja kun oli täyteen pannut, nauhotti Rämä-Heikki laukun ja nostaen sen selkäänsä virkkoi:

— Raskaspa siitä tuli, mutta kyllä se kevenee, kun Suomen puolelle pääsen. . .

Säkki, josta Ranta-Jussi oli pulloja ottanut, oli tyhjennyt puolilleen.

— Kyllä Janne lopuista huolen pitää, enempiä en uskalla ottaa tällä kertaa, — sanoi Rämä-Heikki.

Ranta-Jussi nosti säkkilopun olalleen ja läksi astumaan mökkiin. Rämä-Heikki seurasi perässä, varustellen laukkuaan olkapäille.

Portaille kiepsahti mies pirtistä vastaan ja kuiskasi:

— Joutukaa! Voipi tulla rahtimiehiä!

— Ohi ajoin Lamminpäässä, eivät ehdi vielä tänne! — vakuutti Jussi.

Mökin mies aukasi avaimella oven kamariin, joka oli porstuan perässä ja oli puolillaan kaikenlaista kolpaa ja roskaa. Sinne vei Jussi säkin ja Janne pisti oven lukkoon.

Rämä-Heikki oli sillä aikaa noussut suksilleen ja lähtenyt painaltamaan Suomen puolelle, josta mökille oli hiihtänytkin.

— Olipa sillä nyt kiire — kummaili Jussi. — Olisi tehty tässä puoletkupit. . .

— Sinua varten on kahvi jo valmiina ollut pari tuntia, — ilmoitti Kaakkuri Janne, nähtävästi hyvillä

lään siitä, että hänkin „uskotun tavaran“ erinomaisena hoitajana, saapi taas rennot ryypyt palkakseen.

Miehet menivät pirttiin, jossa ei ollut ketään muita kuin mökin vaimo, joka oli aivan kuuro ja melkein sokea. Janne sai itse olla sekä isäntänä, että emäntänä.

Ranta-Jussi istahti pöydän päähän ja Janne alkoi hommata kahvia pöytään.

— Tuossa sinullekin taas, jos sattuu kipeä päivä, — sanoi Jussi ja ojensi Jannelle täysinäisen konjakkipullon. Mutta povestaan otti hän toisen pullon, jonka laski pöydälle sanoen:

— Tästä teemme puoletkupit, vaan kauvaa aikaa en uskalla viipyä enkä joudakaan. Iltayöstä pitää joutua perille.

Ja maistettuaan kuppinsa nousi hän akkunaan katsomaan. Maantie oli ihan mökin vieressä niin että hän näki kuorman ja hevosensa, joka syödä rouskutteli kauroja. Mutta ei hän vielä tyytynyt siihenkään, vaan meni vielä portaille ja kuunteli. Ei kuulunut vielä taipaleelta minkäänlaisia kulkijain ääniä, pakkainen vaan paukahteli ja hämärän enetessä alkoivat revontulet syttyä pohjoisen taivaalla. Jussi palasi uu-

destaan pirttiin, teki toisen puolikuppisen ja supatteli Jannelle säkistä, jonka kamariin oli jättänyt.

— Jos käyvät kahvilla nuo jälessä tulevat rahtimiehet, niin ymmärrä sinä pitää suusi kiinni, — varoitteli hän mökin miestä, joka tyytyväisenä jo teki kolmatta puol'kuppista.

— Minäkö? — tokasi toinen nousevassa humalassa. — Minä se juuri osaankin suuni kiinni pitää.

Jussi napitti turkkinsa, painoi naapukan lujaan päähänsä ja läksi. Juuri kun hän ehti hevosensa luotielle, kuului alhaalta päin tulevien ääniä ja rekien rytinää, kun jalakset pakkastietä vasten räähkyivät. Jussi hopitti hevosen matkaan, hyppäsi kuormalle ja ajoi hölkkää ehtiäkseen tien ajelmuksen taakse ennenkun jälestä tulevat ehtisivät mökin luokse.

Hän oli välttänyt tuttuja mökkiä eikä hän ollut kohdannut koko matkalla yhtään ihmistä, joka hänet olisi tuntenut. Nyt palatessa ei aikonut missään poiketa, niin oli patruuni neuvonut. Ruuna kyllä jaksaisi kotia asti yhtä kyytiä, oli vakuuttanut.

Mainion hyvin oli Jussin matka onnistunut. Perillä, Haaparannalla, ei tarvinnut muuta kun ojensi kirjeen, niin heti alettiin hommata ja äkkiä oli konjakkii-

kuorma pantuna. Ei tiedusteltu eikä kysely hänen nimeään eikä mitään mistään virkattu.

— Ei uskaltanut patruuni enään Joonasta tämmöiselle matkalle panna . . . Edellisellä kerralla kun oli käynyt, oli juonut itsensä hutikkaan ja syöttöpaikoissa reuhannut rahtimiesten kanssa. Viimein nukkui rekeen ja kun heräsi, olivat konjakit melkein kaikki tiessään . . .

— Vaan minuun nyt luottaa kuin Aaprahamiin . . . luottaa nyt varsinkin, kun olen keksinyt uusia konstia . . . ja jos ne nyt onnistuvat, niin silloin . . . Uuden pirtin hinnan lupasi . . .

Hänen suunsa meni muikeasti irviin ja hän tempasi ohjista.

— Hei vaan ruuna! — karjasi hän ja antoi taas hölkätä pitkän matkaa.

— Isosti se nyt näyttää rupeavan yrittämään, patruuni, — jatkoi Jussi taas mietteitään. Keskitaloon kuuluu saapuvan kuorma kuorman perästä, vaan vähän on vielä yli saatu ja vielä vaikeammaksi käy tästä puolin, kun kuulutaan tullimiehiä taas lisätyt . . . Mutta, vanherkki vieköön, jos kaikki käy niinkuin olen miettinyt, niin . . . Ja miks' ei käy, kun vii-

saasti ja varovasti ollaan parissa . . . On nyt konjakkia, ettei kesken loppu . . .

Taas meni Jussia suu muikeaan irviin . . .

— Oikeastaanhan tämä minun tuumani on Palomäen Santeri-vainajan keksintö, vaikkei hän sitä ehtinyt toimeen panna. Mutta usein siitä puhui minullekin . . . Viimeiseksi päivää kahta ennen kun tulivat ja löivät raudat jalkoihin . . . Oli se olemassa ovela ja viisas mies, Santeri-vainaja . . . Ei sitä ole toista tällä perällä . . . Keskitalon Hermanni tuo nyt yrittelee ja on rohkeakin ja julman vankka mies, mutta ei ole äly eikä hoksinki niin terävä kuin oli Santerilla . . . Eipä luota patruunikaan vielä häneen, omalla vastuulla saapi tuoda poikki jos tahtoo . . . Ja on tuo tuonutkin ja onnistunutkin, mutta kuinka käynee kun isommalta pitää liikkua . . .

Jussi pääsi kylän raitille, jossa maantie teki mutkia, välisti ihan rakennusten seinän vieritse kulkien. Ketään kulkijaa ei kuitenkaan tullut vastaan ja Jussi antoi ruunan hölkytellä ehtiäkseen pian kylän toiseen päähän, jossa taas alkoi taival.

Mutta ehdittyään kylän päähän kuuli hän edestään kovaa aisakellon kalkatusta, jonka tunsii Saal-

kreenin, vihasimman ja nokkelimman rajavartijan, aisatiu'uksi. . . Patruuni oli varoittanut tullimiehistä, vaikkei konjakkikuorman kuljettaminen Ruotsin puolen maantiellä ollutkaan laissa kielletty. Se olisi hyvä sekä patruunan että hänen itsensäkin vuoksi. Jos tullimiehet tuntisivat Jussin, alkaisivat he vainuskella ja arvella, että jotakin oli tekeillä. Ettei hän herättäisi mitään huomiota, jäi hän kuorman perään kävelemään ja ohjasi hevosta vasempaan tiepuoleen, niinkuin ruotsalaisten tapa on.

Jo ajoivat kohdalle ja Jussi tunki Saalkreenin äänen, joka kysyi:

— Varthän ska lasset?

— Från Haparanda till Kengis, — vastasi Jussi, nostamatta naamaansa kauluksen sisältä ja pannen ainoan ruotsinkielen taitonsa liikkeelle.

Tullimiehet ajoivat menemään ja Jussi jatkoi matkaansa.

— Vielä te tästä kuormasta saatte maistaa, — naurahti Jussi kun oli päässyt kappaleen matkaa eteenpäin.

Ilta oli jo kulunut myöhäksi. Muutamissa taloissa kylän päässä sammutettiin jo tulet ja Jussi päätteli

mielessään, että aivan oikeaan hän ehtisi perille. Oli vielä tämä metsäinen taival ja kylä mentävä ennenkun tulisi se kylä, jossa Lamppa asui. Mutta levollisemmin Jussi nyt kuormalla istui, kun tullimiehiä oli vastaan tullut. Varmasti oli hän tuntenut Saalkreenin äänestä ja toisen, joka reen perässä istui arvasi hän Jönssoniksi miehen ko'osta. Kolmas, joka istui kuskipallilla voi olla joko Fynke eli se vasta tullut uusi tullimies Andersson. Kolme miestä oli reessä. Yksi oli siis jäänyt Lampan tienoille vahtaamaan. . .

— Jospa nyt kaikki onnistuisi niin hyvin kun tähän asti! — toivoi Jussi ja jonkunlainen epäily tuntui mieltä painavan.

Mutta hetken mietittyään hymähti hän:

— No jos ei onnistu, niin eipä tuo tule minun vahingokseni!

Ja Jussi ajeli eteenpäin, silmät ja korvat jännityksessä.

Loppui taas taival ja alkoi kylä, nyt viimeinen ennenkun Lampalle ehtisi. Joka talossa nukuttiin, eikä kylän raitilla näkynyt ketään liikkeellä. Keskikylällä tuli kaksi rahdista palaavaa hevosta vastaan. Mutta miehet nukkuivat reissään, tyhjien säkkien ja nah-

kasten alla, ettei näkynytäkään. Jussi ohjasi hevosensa syrjään ja rahtimiesten lamakaakit kävellä vätöstivät sivu.

Tie nousi nyt mäelle, josta Jussi näki Lampan komean kauppakartanon pohottavan revontulien valaiseman yön läpi. Se oli kylän ylimmäinen talo, lähempänä joen rantaa kuin muut talot ja loitolla naapureista. Ei näkynyt valoja Lampastakaan, mutta Jussi tiesi että siellä valvottiin, sekä patruuni että Joonas jo vartoivat häntä.

Mutta mäen alla, palasen matkaa tiestä, ihan metsän laidassa oli pienoinen punanen mökki, jossa oli sievä kuisti maantielle päin. Siinä asui kylän räätäli, nokkela ja hauska Tirkka-niminen vanhapoika. Asui yppö yksin somassa asunnossaan ja kerrottiin hänen olevan hyvissä varoissa, koska oli säästäväinen ja ahkera mies. Mutta kohtelias oli vieraille kotonaan ja verraton juttuilemaan ja hauskoja kaskuja kertomaan.

Maantiestä erkani Tirkan mökille hevostie, jonka molemmin puolin tiehaaraan oli pystytetty pitkät näreet viitoiksi.

Tirkan tiehaaraan pysähytti Jussi hevosen ja kuun-

teli, nostaen naapukkansa pois korvilta. Ei kuulunut mitään. Hiljainen oli talven pakkas-yö, mutta levottomina roihusivat revontulet, valaisten joen uomaa ja sen kahden puolen olevia kukkuloita. Suoraan pohjoisessa remahtivat kellervän-sinertäväksi jättiläislaineeksi, joka näytti kulkevan koko taivaanrannan poikki ja hipasevan korkeimpien kukkuloiden huippuja.

— Nytpä Ruijameri lainehtii, — ajatteli Jussi. — Taitaa kestää vielä pakkasia.

Mutta hetken kuunneltuaan, satoi hän aisakellon kielen kiinni ja kääntyi kuormineen Tirkan mökille, ajaen ihan kuistin viereen.

Sisältä kuului liikettä, ovia aukaistiin ja hetken päästä ilmestyi pienoinen mies kuistin ovelle.

— Holl reit, — sanoi mies.

— Holl reit, — vastasi Jussi ja kysyi samassa:

— Onko kaikki selvää?

— Selvää on, — vastasi toinen. — Jopa tulit juuri täsmälleen niinkuin aijoitkin. Otanko tulta?

— Elä ota tulta, — vastasi Jussi ja rupesi kaivamaan reestä pohjimmaista säkkiä. Saatuaan sen kiskotuksi pois, otti hän sen selkäänsä ja meni sisälle.

— Mitä kuuluu? — kysyi hän.

Mökin mies Tirkka ei kuitenkaan joutunut siihen vastaamaan mutta kysyi vuorostaan:

— Koko säkillisenkö sinä jätät?

— Niin on patruuni käskenyt. Tässä on monenlaisia juotavaa. . . Kun vaan nämät särpövät niin eivät, piessa vie, kykenekään sinä yönä vahtaamaan. . .

— Eivätkä kahteen päivään sen jälkeenkään, — naurahti toinen ja nosteli säkkiä.

Jussi kertoi, että tullimiehet olivat tulleet Alakylän raitilla vastaan. Saalkreenin ja Jönssonin hän oli rekeen tuntenut, mutta kuskipallilla istuvasta miehestä ei tiennyt varmaan oliko Fynke vaiko uusi tullimies, Anderssoni.

— Anderssoni se on ollut. Ne kävivät tässä mennessään. . .

— Joko kutsuit syntymäpäivääsi viettämään?

— Jo käskin. Selitin, että kun nyt täytän viisikymmentä vuotta, niin olen ajatellut käskeä muutamia tuttaviani merkkipäivänäni. . . eli sanoin ja selitin niinkuin puhe on ollut. . .

— Niinpä tietenkin. Miltä näytti? Näyttivätkö tulevan hyvälle? — tiedusteli Jussi.

— Hyvilleen tulivat ja lupasivat tulla . . .

— Sen arvaa . . . jotka ovat kaikki muut niin perso-
ja viinalle, paitsi Saalkreeni . . . Hän ei maista mitään?

— Ei mitään . . .

— Luuletko kirjeen tepsivän?

— Epäilemättä. Kirje on jo muuten valmis ja huo-
menna, vähää ennen kun tänne tulevat, toimitan sen
hänelle . . . kaikki niinkuin on puhuttu . . . Hyvin käy
kaikki! — vakuutti Tirkka, joka oli alkanut tarkastaa
säkin sisältöä.

— Ne ovat kaikki valmiiksi pantu siellä Haaparan-
nalla, — sanoi Jussi. — Mitä lieneekin kaikkia . . .

— On täällä konjakkia ja likööriä . . .

Jussi otti pullon povitaskustaan ja siitä ryyppyn Tir-
kallekin tarjosi.

— Otamme tulta lamppuun, — esitteli Tirkka.

— Eikö helvetissä! Fynke on kylässä ja voipi ol-
la liikkeellä . . . Jos täältä sinun tuvaltasi näkee tulen
niin pian kiepsahtaa tänne, — esteli Jussi.

— No jo sinä olet hoksaava mies! — ihmetteli Tirk-
ka. — Kummakos on, että patruuni sinuun luottaa! . .

— Minä tämän syntymäpäivä-juhlankin keksin! —
kehui Jussi, hyvillään toisen kehumisesta.

— Olet sinä . . ! — kehui Tirkka yhä.

He istuivat sitten penkille akkunan viereen, josta näki hevosen ja reen kumottavan pihalta. Jussi vieläkin neuvoi ja varoitteli kuinka on tehtävä. Tirkka ei missään tapauksessa saisi juoda itseään juhlassa humalaan . . olla vaan maistavinaan, mutta ei kuitenkaan maistaa . . .

— Enpä tietenkään . . kyllä minä ymmärrän, että tässä on iso kysymys, — lupasi Tirkka.

— Mihin aiot juotavat kätkeä? — tahtoi Jussi tietää.

— Minä panen kamarin parren alle ja sieltä noudan aina sen mukaan kun tarvitsee, — ilmoitti Tirkka.

— Oikein on mietitty! Elä missään tapauksessa näytä kuinka paljon sinulla on, — varoitteli vielä Jussi.

— Huihai!

Kun hetken olivat ääneti, sanoi Jussi:

— Jaa, jos tämä nyt onnistuu, niin tekee se patruunista rikkaan miehen, mutta jos ei, niin hullusti käy . . . Se Saalkreeni piru . . ?

— Hänen suhteensa ei ole epäilemistä. Kirje on kirjoitettu sillä lailla, että ei hän malta olla menemättä ansaan, vaikka . . .

— —No niin minäkin uskoisin . . . Vaan luehan minullekin nyt se kirje, että kuulen minkälainen on!

— Eihän tässä pimeässä . . .

— En muistanutkaan . . . No olkoon! Näkeepä sen lähteekö vaiko ei. Käyn tietenkä vielä muutenkin vaikoilemassa ennenkun ryhdymme toimeen . . .

Jussi nousi, napitti turkkinsa ja läksi. Tirkka seurasi häntä kuistin ovelle.

— Jos Saalkreenin saamme puijatuksi ja muuten kaikki onnistuu, niin et palkatta jää, — sanoi Jussi ikäänkuin hyvästiksi ennenkun kuistin ovella erkainivat.

— Hyvin käy kaikki . . . onpa nyt karvasta, että pysyvät talossa yhden yön seudun, — uskoi Tirkka.

Hän sulki sitten kuistin oven ja painui pirttiin. Jussi kuunteli ensin kuuluiko tieltä päin mitään ääntä tai liikettä ja kun kaikkialla tuntui hiljaisuus, käänsi hän hevosen tielle päin ja ajoi menemään, tiehaarasta Lampalle kääntyen.

II

Samana iltamyöhänä, jona Ranta-Jussi oli palaamassa Haaparannalta, istui patruuni Lamppa konttorissaan, otsa rypyssä miettien. Sitten viime näkemän oli patruuni vanhennut ja laihtunut ja ennen sileisiin, kiiltäviin leukapieliin oli kasvanut harvaa, kankeaa partaa, joka pohotti harmajalta.

Kukaan ei tiennyt missä patruuni oli jälkeen Palomäen Santerin hukkumisen ollut, mutta monenlaisia huhuja oli liikkeellä. Mutta kun hän koteutui alkoi hän hommata niinkuin ennenkin, entistä ehomminkin liikkua.

Nyt, varsinkin tänä talvena, oli hän laajentanut liikettään, perustaen haarakaupan Makon kylään ja isontaen omaansa.

Tikkatie, joka ennen takavuosina aina oli tehty suoraan Palomäestä Lampalle oli nyt tikotettu keskikylälle Keskitaloon, mutta nyt oli sitä paitse vielä muitakin teitä tikotettu, niin, että Lampalle nyt Suomen puolelta tuli kolme tikkatietä. Niistä yksi tie ei kuitenkaan vienyt Lampan rantaan, vaan nousi maihin

Joenkäyrään, joka talo oli Lampan naapuri ja Ranta-käyrän talon vieressä, jossa tullimies Saalkreeni asui.

Lamppa oli noin monta tietä tikkauttanut tullimiesten kiusalla ja sen kyllä ymmärsivät sekä tullimiehet että muutkin ihmiset. Hän oli kärsinyt suuria vahinkoita tullikavallushommassaan ja nyt oli hän ikäänkuin uhalla ruvennut pelaamaan korkeaa peliä. Mahdollista oli perinpohjainen häviö, mutta mahdollista oli myös, onnen potkastessa, myöskin verraton hyötyminen ja voitto.

Koko syksyn oli hän keinoja miettinyt, oli öin päivin yksin sekä Ranta-Jussin kanssa yhdessä miettinyt. Mutta kaikki keinot tullimiesten pettämiseksi näyttivät loppuneen. Sillä vaikka kuinka varovaisia olisivat olleet, olivat rajavartijat myös valppaita ja pitivät pienintäkin liikettä silmällä. Syksyllä, joen ollessa sulana, oli kuitenkin Ranta-Jussin neuvon mukaan saatu monta veneenlastia voita tullimiesten tietämättä yli, sekä tupakka-kuliakin useampia. Kerran oli patruuni, kun Ranta-Jussi oli hänen muilla asioillaan, innostunut itse johtajaksi, kun oli saatu selville, että tullimiehet olivat menneet Makonkylään. Iso-Joonas ja kaksi Suomen puolen miestä olivat alkaneet hom-

maan, patruunin ollessa neljäntenä.

Pimeä syys-ilta oli. Keskitalossa oli patruunilla varasto, johon päivää ennen oli ostanut viisi astiaa voita. Voilla olisi ollut kiire Jällivaaraan, jossa oli kova voin puute ja verrattoman korkea hinta.

Lamppa päätti yrittää. Keskitalon rannassa nostettiin astiat veneeseen ja lähdettiin soutamaan Suomen puolelle. Iso-Joonas oli vahtina Ruotsin puolella ja oli hänen määrä, jos tullimiehet olisivat kylään palanneet, juosta rantaan ja aloittaa kovalla äänellä jotakin virren värssyä, koska Joonas ei osannut rekilauluja.

Lamppa miehineen ja voilastineen lähestyy ja lähestyy Ruotsin rantaa, hitaasti ja äänettömästi soustaen. Ei kuulu Joonaksen ääntä ja hyvissä toiveissa lähestytään rantaa. Pimeä on, ettei eteensä näe mitään muuta kun tulet kylän taloista. Mutta juuri kun vene ensikerran kalahtaa rantakiviin, kuuluu Joonaan rämeä ääni, pimeän keskeltä, muutaman sylen päästä:

„Sun haltuus rakas isäni. . .“ Miehet alkavat työntää sauvoimilla raskaassa voilastissa olevaa venettä takaisin joelle, mutta siinä samassa hyökkäävät tullimiehet rannalta, porhaltavat veteen ja tempaavat veneen melkein kuiville. . .

Sen jälkeen ei patruuni ollut uskaltanut yrittää yksin, vaan aina piti olla Ranta-Jussin järkeä jakamassa ja neuvojaa antamassa.

Sitä ja montaa muuta asiaa patruuni nyt mietiskeli ja muisteli Ranta-Jussia odotellessaan palaavaksi Haaparannalta.

— En saata moittia Jussia, — jatkoi patruuni mietteitään. — En saata moittia, sillä viisaasti hän menettelee, on varovainen ja kavala. . . melkeinpä on ovelampi kuin Santeri-vainaja. . . Jaa. . . vissiinkin on ovelampi.

Hän nousi kävelemään, sytytti uudelleen sammuneen sikarin ja katsoi kelloon.

— Jaa, jos ei nyt mitään vastusta ole taipaleessa tapahtunut, niin pitäisi Jussin alkaa olla perillä, vaikka huono on keli. . . Mutta onpa ruunassa varaa huonolakin kelillä. . .

Taas oli sikaari sammunut ja taas hän sen sytytti.

— Rohkeaa peliä tämä on ja kavala ja verraton on se keino, jonka Jussi on miettinyt! Minä en sitä ole hoksannut vaikka olen pääni ympäri miettinyt. . . Mistä juukelista sen Jussi arvasi. . .

Hän seisautui taas kellon eteen ja näytti kuuntele-

van ja katselevan kelloon, mutta muuta hän kuitenkin mietti.

— Mahtaa se nyt Joonas-lorvi pysyä valveella ja vartoa Jussia! Totta kai, sillä jos nyt on huoleton ja nukkuu, niin pois minä sen lorvin ajan talostani. . .

Ei kuulunut minkäänlaista liikettä ulkoa ja patruuni oli vetänyt paksut akuttimet akkunaan niin, ettei minkäänlaista valoa päässyt tunkeutumaan pihalle.

Hän istahti tuolilleen ja alkoi miettiä sitä Ranta-Jussin keksimää keinoa, jolla tullimiehet taas saataisiin petetyiksi. Hän oli sitä paljon miettinyt, väliin epäillyt, väliin toivonut sen onnistuvankin. Mutta kun ei hän itse keksinyt sen parempaa eikä varmempaakaan keinoa, suostui hän Jussin tuumiin ja oli sitä varten nyt Jussin pannut Haaparannalta väkeviä noutamaan.

Sillä johonkin täytyi hänen nyt ryhtyä ja aivan pian. Tullinalaista tavaraa oli kuorma kuorman perästä tuotu Keskitaloon, johon ne Hermanin nimessä saapuivat, eikä oltu yli uskallettu tuoda kun jokunen vaivanen paperossikassi. . .

Hän oli tehnyt suuret kaupat sekä Ylikainuun

kauppioiden että ylempänä olevien kauppiasten kanssa ja luvannut tavarat määräaikana paikalle toimittaa. Liian rohkeasti hän ymmärsi yrittävänsä ja panevansa onnenkauppaan koko omaisuutensa, mutta niin oli hän sydäntynyt kaikkien viimeisten rettelöiden ja vahinkojen vuoksi, että päätti yrittää, tappioitaan takaa-ajaa, voittoa tai menettä. Kaikki riippui onnennappulasta.

— Jos ne hunsvotit nyt menisivät ansaan vielä tämän kerran ja hän saisi tavaransa tullia maksamatta yli, olisi hänen taloudellinen asemansa taas taattu ja sitten voisi vaan vähissä erissä yrittää. . . hyvin vähissä erissä Ranta-Jussin ja Joonaan avulla.

Silloin kuuli hän pihalta askeleita, jotka pakkaslumessa antoivat kuuluvan, kitisevän äänen. . . Hän säpsähti kuin pahantekijä ja riensi kuistin ovelle, jonka oli jättänyt lukkoon panematta, Ranta-Jussia odotellessaan. Hän raoitti ovea ja tirkisti pihalle. . . Ei ketään näkynyt, mutta tallin edestä kuuli hän sellaista liikettä, joka syntyy kun hevosta riisutaan valjaista.

Hän yritti jo karjasemaan, että onko siellä Joonas vai joko on Jussi tullut, mutta ei kuitenkaan uskaltanut, peläten, että hänen äänensä osuisi joku tulli-

mies kuulemaan. Toivon ja epätoivon hänen mielessään mellastaessa, seisoi hän kuistin ovella ja kirosi sekä Joonasta, että Jussia. . .

Ehkä oli Jussia ainakin matkalla vastus kohdannut?

Juuri kun hänen malttinsa nousi huippuunsa, kuuli hän vihdoin askelten lähestyvän. Hän vetäsi oven kiinni ja meni konttooriin, seisahtui keskelle lattiaa ja jäi siihen tulijaa odottamaan, oveen katsellen. . .

Leveään nauruun meni hänen naamansa, kun hän tunsu Ranta-Jussin, joka naurusuin ja kiiluvin silmin astui sisään.

— Kaikki on käynyt hyvin ja terveisiä, — tervehti Jussi, päästyään sisälle.

Jo ilmestyi elämää ja virkeyttä patruuniinkin ja kuin nuoret miehet alkoi hän liikkua.

— Istu Jussi. . . ja tässä olisi hyviä sikaaria. . . Pakkanen siellä taitaa olla. . . pakkaneen kuin perhana. . . Minä tässä sanoin Tiltalle, että panepa tuonne lämpöiseen paikkaan Jussille tuliaisryyppy. . .

Ja kun Jussi oli lämpöiset ryyppyt saanut ja sikaarin sytyttänyt, piti hänen ruveta kertomaan koko mat-

kansa. Jussi kertoi, valehteli joukkoon ja patruuni las-
ketteli väliin pitkiä naurujaan kuin nahkanauhoja . . .

Juurta jaksaen piti Jussin selittää miten Saalkree-
nin kanssa, joka ei missään tapauksesa joisi väkeviä,
Tirkka ja Ranta-Jussi olivat päättäneet menetellä.

— Jo te olette, sinä Jussi ja tuo Tirkka, kuitenkin
hoksaavia kelpo miehiä, — kehui ja nauroi patruuni,
nauroi, että ojenteli.

— Minun keksimääni se on kaikki, — kehäsi Jus-
si. — Ei Tirkka semmoisia hoksaisi, on se sen verran
pökölö . . .

*

Oli jo aamupuoli yötä kun Jussi hiihteli mökilleen
Suomen puolelle. Raskas laukku oli hänellä seljäs-
sään ja kääröjä povessakin. Laukku sisälsi konjakkia,
josta oli määrä antaa tullikavaltajille kavallusyönä
rohkeutta ja intoa.

Sillä tuleva iso yritys oli nyt valmiiksi mietitty.
Rämä-Heikki ja Jussi olivat jo hommanneet miehet,
jotka alkaisivat kuljettaa tavaroita rajan yli, kun sopi-
va hetki oli käsissä. Salassa oli kaikki tapahtunut, niin
ettei kylässä aavistettu eikä tiedetty mitään. Hiihtäes-
sään Jussi yhä asiaa mietti ja oli tunnossaan varma,

että se onnistuu. Lapsellista oli, että patruuni epäili. Santeri-vainaja oli aikoinaan kerran Jussille sanonut, että jos Tirkka saadaan houkutelluksi puolelleen, petetään tullihurtat kerran vielä, että hurisee. Ja silloin oli hän Jussille tullut selittäneeksi kuinka olisi menettävä. . . Oli ollut sillä kertaa Santeri-vainajakin puheliaampi kuin tavallisesti, hauskimmillaan humalassa kun oli. . .

„Olisi saatava Tirkka lahjomalla ja makeilla tuumilla puolelleen. — Ja Tirkka kyllä suostuu, on siksi perso sekä viinalle että rahalle. — Tirkka, joka on hyvissä väleissä kaikkien tullimiesten kanssa, jotka siinä hänen tuvallaan käyvät vahtimatkoillaan jalkaansa levähyttämässä ja kahvia juomassa, olisi mies paikallaan, parhaiksi kavala ja nokkela, kun tahtoo. Ei tarvitseisi Tirkan muuta kuin kutsua kaikki tullimiehet luokseen muka syntymäpäivää viettämään. . . että kerran eläissään hänkin nyt on päättänyt lystäillä ja vähän kestitä hyviä kamraatejaan. Syntymäpäiväksi olisi Tirkan luokse toimitettava niin paljon juotavia, etteivät loppuisi yhtenä yönä, vaikka useampikin mies olisi juomassa. Ja lisäksi pitäisi Tirkan houkutuksilla ja ystävyidenosoituksilla saada tullimiehet

pysymään tuvassaan koko yön. . . Silloin saisi „luntreijata“ paljon ja aivan rauhassa. . .“

Niin oli Santeri aikoinaan tuumailnut.

Jussille oli se jäänyt mieleen ja hän oli asiaa kauan miettinyt. Kaikki muut tullimiehet tiesi hän juopoksi, mutta tiesi myöskin, että Saalkreeni, joka samalla oli valppain ja virkuin rajavahti, samalla oli ehdottomasti raitis mies, jota ei millään valheella saisi humalaan juotetuksi. Siinä tuli umpi eteen. Mutta viimein keksi Jussi mielestään mainion keinon. Huhuna kulki Ruotsin puolella, että Saalkreeni jo pitemmän aikaa oli kosiskellut Isonrovan rikkaista tytärtä, jonka koti oli kaukana Ruotsin puolen metsäkylässä, Rovanjärven kyläksi kutsuttu. Tytär Manta kuului olevan komea tytär ja rikkaan Isonrovan perijätär, mutta samalla ylen ylpeä ja vaativainen. Rukkaset kerrottiin Saalkreeninkin häneltä saaneen, mutta tietoonsa oli Jussi saanut, että yhä kirjoitteli Saalkreeni lemменkirjeitä „Till Fröken Manda Isorova, Rovanjärvi by, via Öfver-Kalix“. Mutta vaikkei Manta, joka ei osannut Ruotsin kieltä, mitään vastannut, ei Saalkreeni helpoittanut, vaan jatkoi kirjeidensä lähettämistä, kirjoittaen suomeksi. . .

Siinä uskoi Jussi olevan mainion koukun. Nyt ei tarvittaisi muuta kun kirjoittaa Rován Mantán nimes-
sä Saalkreenille rakkauden kirje, jossa Manta katuu
entisen kovasydämisyytensä ja häpeää sitä, että niin
kelpo miehelle kuin Saalkreeni oli, oli ajattelematto-
muudessaan rukkaset antanut. . . että nyt on hänen
mielensä muuttunut ja sydämensä lämmennyt. . . et-
tä tulla nyt heti Isoonrovaan, heti, kun tämä kirje saa-
puu. . .

Niin oli Jussi miettinyt ja ruvennut Tirkan kanssa
tuumille. Tarjoten Tirkalle puol'kuppisia, oli hän pu-
heensa aloittanut, kavalasti ja kautta rantain. Oikein
oli Jussi arvannut: Tirkka oli heti valmis sekä synty-
mäpäivää viettämään, että kirjoittamaan Rován Man-
tán nimessä kirjeen Saalkreenille.

Jussi oli jo hiihtäessään ehtinyt puolijokeen ja hän-
tä nauratti, kun muisti, että kaikki ponnistukset nyt
oli tehty ja että huomen-illalla oli syntymäpäivän
vietto ja silloin saisi Saalkreenikin kirjeen. Valmiina
olivat muutkin varustukset ja konjakkia oli kovasti. . .

Jussi hiihteli mökkiään kohden, entistä suksen la-
tua noudattaen. Suomen puolelta ei kuulunut, ei nä-
kynyt mitään, harvoin tällä puolen osuikaan tullii-

miesten kynsiin, kun ei suoraan kohti hiihtänyt. Mutta päästyään rantatörmälle, huomasi hän että hänen mökiltään tuikki himmeä tuli joenpuoleisesta akkunasta.

— Olisiko Janne, hänen poikansa, sytyttänyt lampun, että hän paremmin osaisi hiihtää mökilleen? — hän mietiskeli ja hiihteli mökin porrasten eteen.

Ranta-Jussilla ei ollut mökillään minkäänlaista ulkokuonetta. Puuvaja oli pirtin pohjoispäässä ja porstuan perässä oli laudoista kyhätty koppero, jossa isä ja poika säilyttivät kaikenlaista romua.

Jussi painoi porstuan oveen, mutta se tuntui olevan sisäpuolelta säpissä. Hän ei ehtinyt kuitenkaan kun kerran nyrkillään kopahuttaa oveen ennenkun sisältä joku tuli ja aukasi säpin.

Se oli Janne, Jussin poika.

— Täällä on Ruhmulainen teitä vartomassa! — kuiskasi poika. — Illalla jo tuli ja nyt näkyy nukkuvan. . . Pankaa laukku piiloon, — kuiskaili poika isälleen.

Ruhmulainen oli kuuluisa tullikavaltaja ylempää jokivarrelta ja melkein saman maineinen mies kuin Rämä-Heikkikin, joka oli linnassakin istunut. Ruhmu-

lainen oli koko syystalven majoittanut kylässä ja kerrottiin hänen myyvän viinaa tukkisavotoissa. Töissä ei hän viihtynyt, mutta kurraili nälässä, tyhjää toimitellen. Jussin puheilla oli monet kerrat käynyt ja kuiskailleet olivat keskenään kun Jussi Haaparannalle lähti.

Ruhmulaisen viinanmyynti-afääri oli varsinkin tänä talvena mennyt kovin huonosti. Tullimiehet olivat häneltä ottaneet laukullisen konjakkia takavarikkoon ja kun hän sitten pani viimeiset markkansa liikkoon ja onnistui pääsemään rajan yli ja tukkisavotetaan asti, joi hän itsensä sikahumalaan, jolloin koko hänen viinavarastonsa joutui varkaiden saaliiksi.

Nyt oli hän köyhänä kuin kirkon hiiri, ei ollut ruokaa eikä rahaa. Utta viinankauppaliikettä oli hänen nyt mahdoton saada ellei saisi apua.

Tuossa se nyt nukkui Jussin sängyssä eikä herännyt, vaikka Jussi ja Janne sisään tultuaan alkoivat kovalla äänellä puhua. Mutta kun hän hetken päästä heräsi, nousi hän vikkelaasti ylös ja manoi sitä, että oli niin raskaasti nukkunut.

Ja hän alkoi Jussille kehua, ettei ollutkaan enään hänelläkään hätää. Hänelle olivat tukkimiehet usko-

neet rahaa ja käskenet noutamaan konjakkia, — olkoon minkähintaista hyvänsä.

— Ei minulla ole konjakkia! — ärähti Jussi. — Hae Ruotsin puolelta!

Mutta sitä ei Ruhmulainen uskonut. Hän tiesi mil-lä asialla Jussi oli käynyt, tiesi senkin että suurta salakuljetusta oltiin hommaamassa ja että Lampan tavaraa olivat Keskitalon aitat ja niittyladot täynnä.

— Vai niin, — sanoi hän päättään kynsien. — Jo-ko oli Haaparantakin niin kuivunut! Mitenkähän käy Lampan tavaroille?

Ruhmulainen sanoi sen pirullisella äänellä. Jus-si ymmärsi heti mihin Ruhmulainen tähtäsi. Se piru voisi mennä ja pilata koko hyvän yrityksen! Pian se sen tekee! Menee ja ilmoittaa tullimiehille mitä ollaan hommaamassa. . .

Parasta sen oli pitää mielin kielin, tyhmän ja lurjuksen.

Ruhmulainen kynsi päättään, nousi sängystä ja näytti alkavan lähtöä hommata. Jussi näki miehen naamasta, että vihassa oli.

— Montako pulloa sinä. . . ? — kysyi hän sitten, kun näki Ruhmulaisen hakevan lakkiaan.

Ruhmulainen muuttui iloisemmaksi.

— Kyllähän ne kymmenkunta pulloa neuvottivat. . . Ja olisi täällä rahaa. . .

Ruhmulainen veti povitaskustaan seteleitä.

Jussi tiesi, ettei Ruhmulaisesta leikin pääse erilleen silloin, kun se varmaan tietää, että konjakkia on.

— Täytyy sinulle sitten antaa, — sanoi hän. — Täytynee sitten olla ilman, jos hommat tulevat.

— Hae lisää Lampalta. . . Tässä on rahaa. . .

Ja he sopivat niin, että Jussi antoi sopuhinnalla Ruhmulaiselle, jotta tämäkin saisi vaivoistaan.

— Kyllä minä niiltä osaan hintaa kiskoa, kun kerran perille pääsen, — arveli Ruhmulainen ja pani laukkuunsa pullot. Lähtöryyppyä hän ei kerjännyt, vaan saatuaan laukunsa kiinni, lähti hän ja sanoi viikon päivät viipyvänsä.

Mutta Ruhmulaisen mentyä sanoi Janne:

— Olisi sopinut minun antaa lähteä kaupalle. Kun kuuluvat tässä ensimmäisessäkin tukkisavotassa maksavan kymmenen kruunua litran pullolta. . .

— Viimeisen kerran se minulta nyt sai, — sanoi Jussi. — Enkä minä olisi antanutkaan, vaan pelkäsin, että se piru menee ja ilmoittaa tullimiehille. . . Mutta

kun saadaan tässä tavarat poikki, niin . . .

— Minä kyllä jo kykenisin, — jatkoi Janne. — Eikä minua heti tavallinen suksimies saavutakaan.

Siihen ei Jussi vastannut, mutta molemmin miettivät samaa asiaa. Jussi oli sitä ennenkin miettinyt, mutta ei ollut koskaan päässyt saamaan niin paljoa rahaa kokoon, että olisi pystynyt aloittamaan liikettä.

Mutta nyt oli yrittänyt, vaikkei poika isänsä hommasta vielä tiennyt mitään. Syksyn ja talven kulussa oli hän säästänyt ansioitaan ja Haaparannalle lähtiessään oli hän patruunilta saanut lainaa, jotta oli saanut ostetuksi säkillisen kaikkein halvinta konjakkia. Itse hän ei kuitenkaan uskaltanut kaupalle lähteä, mutta Rämä-Heikki, joka oli vanha viinanmyyjä ja tunnettu salakauppias, oli hyvää palkkiota vastaan luvannut lähteä kaupalle . . . Laukullisen oli Jussi nyt Rämä-Heikille Kaakkuri-Jannen pirtillä antanut ja loput saisi Heikki käydä noutamassa . . .

Mutta nyt miettiessään kuinka hän oli tehnyt, alkoi Jussia kaduttaa, että oli tavaransa Heikille uskonut. Ensiksikään ei hän saattanut luottaa Heikin raittiuteen, mikä oli ensimmäinen ehto sille, joka viinaa myi. Toiseksi oli Heikki siksi tunnettu jo viinanmyyn-

nistä ja sen salakuljetuksesta Suomen puolen viranomaisille, että hän pian joutuisi kiikkiin ja menettäisi kaikki. . .

Vaikka täytyihän Jussin taas toisaalta, kun asiaa ajatteli, myöntää, että Rämä-Heikki kuitenkin oli puolta luotetumpi mies kun esimerkiksi Ruhmulainen, joka aina joi itsensä sikahumalaan eikä ottanut murheeksi, jos huonostikin kävi. Mutta sittenkin tuntui Jussista, että liian paljon oli tullut annetuksi Rämä-Heikille. . . Laukullisessa olisi ollut kylliksi, vaan kun jäi vielä toinen laukullinen Kaakkuri-Jannen pirtille. . .

Ja niin Jussi tunnossansa päätti, että vaikka Rämä-Heikillä nyt kauppa onnistuisikin, ei hän ikinä enään Heikin kanssa viinanmyynti-hommaan alkaisi, vaan yrittäisi yksin poikansa, Jannen, kanssa. . . Ostaisivat poron, jolla poika kuljettaisi tukkisavotoihin ja hän puuhaisi tavaran poikki. . .

Kesken viinanmyyntimietteitään hän kuitenkin nukkui ja heräsi siihen, kun poika sytytti takkaan kahvitulta.

III

Keskitalon Hermanni oli Kylän varakkaimpia isäntiä. Palomäen Santeri-vainajan eläessä ei hän ollut isosti tullikavallushommissa ollut, mutta oli kuitenkin silloin tällöin osaa ottanut, kun Lamppa varta vasten oli käynyt pyytämässä. Mutta Santerin kuoltua ja Lampan palattua matkaltaan, oli Keskitalon talosta tullut Lampan tavaroiden varastopaikka ja Hermannista vähitellen kehittynyt jokseenkin rohkea kavaltaja. Sanottiin kyllä ettei Lamppa oikein luottanut Hermanniin, vaan aina piti Ranta-Jussin olla toisena. Mutta Hermanni itse uskoi itsessään olevan nokkeluutta ja rohkeutta enemmän kuin kenessäkään muussa, kehui taitoaan ja voimiaankin ja innostui tullikavallukseen niin, että olisi sitä tehnyt, vaikkei olisi palkkaakaan saanut. Se oli jännittävää ja hauskaa ja Hermannin mielestä erinomaisen hupaista, kun sai tullimiehiä pettää, öisin valvoa, olla salaperäinen päivin ja kahden kesken Lampan kanssa tuumailla. . . .

Nyt varsinkin, kun näin iso kuorma ja yritys oli tu-

lossa, kun Lampan kuormia toinen toisensa perästä saapui Keskitaloon ja laatikkojen ja säkkien kyljistä paistoi kookkain kirjaimin: *Herra Herman Keskitalo*, oli Hermannin vauhdissa ja touhussa aivan kuin hän itse olisikin kauppias. Hän liehui ja hommaili ja nauruun puhutteli rahtimiehiä, otti rahtisetelit ja maksoi rahtipalkat. Rahtimiehet eivät olleet ymmärtävinnään mihin tavarat tulevat, vaikka hyvin tiesivät. Joku tekeysi tyhmäksi ja kysäsi Hermannilta. Hermannin hymähti salaperäisesti ja iski silmää. . . toinen oli siitä ymmärtävinnään ja iski takaisin. . . .

Eräänä tammikuun aamuna, kun päivä vaisusti alkoi hämärtää, nousi Hermannin suksilleen ja läksi hiihtämään Ranta-Jussin mökille. Hänen aikomuksensa oli käydä Lampalla tuumailemassa ja kuuloilla miten ylituonti oli järjestetty, sillä Hermannin ei vielä tiennyt mitä Ranta-Jussi ja Lamppa olivat päättäneet. Jussi oli patruunia kieltänyt Hermannille puhumasta, ennenkun sitten vasta, kun toimeen aljettiin. Hermannin ei malttaisi semmoista salaisuutta pitää omalla tietonaan, vaan luiskahtaisi salaisuus häneltä jollekin tuttavalle. Äkkiä leviäisi se ensin Suomen puolelle ja siitä pian joku kertoisi Ruotsin puolellakin ja

niin tulisi se tullimiestenkin korville. Yleensä näytti Ranta-Jussi hyvin vähän luottavan Hermanniin, jota piti tyhmän rohkeana.

— Patruunin kanssa on yhden veroinen, — ajatteli Jussi. — Molemmat kyllä touhuavat ja uskaltavat, mutta ovat varomattomia ja tyhmiä.

Kerran olikin Jussi jo esitellyt patruunille, että eroittaa pois Hermanni koko hommasta. Se tekee vielä kummat itsepäisyydellään. Mutta patruuni ei siihen suostunut, koska uskoi Hermannin kykenevän mihin hommaan hyvänsä.

Hermanni ei niistä mitään tiennyt, mutta aina hän päinvastoin tunkeusi johtajaksi ja neuvonantajaksi.

Pakkas-aamu oli kun Hermanni hiihteli aika vauhtia Jussin pirtille, josta jo nousi paksu savu. Ei tiennyt Hermanni Jussin Haaparannalla käynnistä eikä siitä, että Jussi vasta yöllä oli palannut.

Jussi oli kenkimässä, kun Hermanni astui pirttiin.

— Kuormia niitä vaan saapuu ja saapuu, koska päässeekään yli viemään. . . — aloitti Hermanni.

— Onko tänä aamuna tullut? — kysyi Jussi, kääntymättä Hermanniin päin.

— Ei ole tänä aamuna tullut. . .

— Pitäisi tulla heti monta kuormaa... Rämä-Heikkikin on joukossa... Parasta että olet kotonasi vastaanottamassa, — sanoi Jussi.

— Aioin käydä Lampalla kuulemassa... . . .

Jussi sai kengät jalkaansa, kääntyi nyt Hermannin päin ja selitti:

— Minä siellä kävin illalla ja jos somasti sattuu niin ensi yönä yritetään, vaan elä sinä hiisku kenelkään... . . .

Hermannin innostui kuultuaan, että tässä päästään hommiin.

— Vein minäkin menn'ynä kaksi säkillistä hevosen valjaita, — sanoi hän mahtavasti.

— Lampalleko?

— Ei. Makon kylän haarakauppaan.

— Näkyikö hurttia?

— En nähnyt, vaan juuri kun olin lähtenyt takaisin Suomen puolelle, olivat hiihtäneet pihaan... . . .

Jussi ei ihmetellyt vähääkään Hermannin uskallusta, vaikka Hermannin itse piti sitä kovin ovelana.

Jussi tiesi, että Hermannin kovin mielellään olisi ottanut ryyppyn näin pakkas-aamuna, mutta tiesi myöskin, että Hermannin kerran makuun päästyään,

ei malttaisikaan olla ryyppäämättä liikaa ja sen vuoksi ei antanut tippaakaan.

— Kyllä minä iltahämyssä tulen sanomaan miten asiat ovat, — sanoi Jussi hetken kuluttua.

— Mutta muista sinä, että jos hommat alkavat . . . pitää olla karvasta näin pakkasella . . .

— Sepä tietty.

Hermannin laverteli vielä minkä mitäkin. Hänkin oli miettinyt keinoja kuinka kuormia saisi yli ja piti keksinnöitään erinomaisen viisaina. Jussin mielestä ne olivat kerrassaan kelpaamattomia ja hän sanoikin Hermannin puheisiin:

— Kyllä ne ne konstit jo on ennen tiedetty ja tehty, vaan keksipä uusia. Eivät ne sentään tullihurtatkaan enään ole niin tyhmiä, että kepillä silmään saapi pistää . . . Mutta *joku* keino kai on keksittävä, jos mieli yli saada . . . Muuten jäävät tälle puolelle kaikki . . .

Hermannin ei osannut Jussin puheisiin vastaan sanoa. Ei osannut muuta kuin:

— Sanotaan Lampan köyhtyneen ja jos ei nyt onnistu niin nahka-köyhä tulee . . .

— Lieneekö tuo vielä niin köyhtynyt, — arveli Jussi, mutta sydämessään hän halveksi Hermannia. Se

oli tyhmempi kuin Oinas-Matti ennen!

Ettei patruuni sitä näe ja ymmärrä!

Hermannin läksi.

Jussi sytytti sikaarin ja nojautui katselemaan Ruotsin puolelle, kädet tukenaan molemmin puolin joenpuolista akkunan pieltä. . . Lampasta nousi paksu savu ja joku ajaja juoksutti pihaan. . . Näkyi olevan joku menijä joen jäälläkin. Keskitalosta tulevaa tietä ajoi pikkuhölkää ja näkyi kääntyvän sitä tietä, joka melkein Lampan rannasta poikkesi Joenkäyrään ja vei talon pihan läpi. . .

Jussi seurasi ajajaa silmillä, mutta ajatukset kulkiivat muualla.

— Kaikkihan se menisi hyvin, mutta paha on, että Ruhmulainen kaikki tietää. . . Se voi pilata kaikki ja jos ymmärtävät sitä juottaa ja houkutella, niin se kertoo ja ilmaisee kaikki. . . Jos se nyt onnistuisi pääsemään sydänmaalle laukkuineen, niin menisi siellä ainakin viikon päivät ja sillä välin ehdittäisiin tavarat saada talteen, — mietiskeli Jussi.

Hän oli kuitenkin niin levoton kaikin puolin ja monesta pikkuseikasta huolissaan, että päätti lähteä Lampalle. Monta asiaa oli vielä järjestämättä eikä ol-

lut vielä tietona montako hevosta otettaisiin. . .

Jussi hiihteli Lampalle. Poika oli jäänyt kotia ja hänelle antoi Jussi neuvoja jos mikä sattuisi tulemaan tai tapahtumaan.

Ei ollut patruuni nukkunut koko yönä. Oli miettinyt ja miettinyt.

Kun Jussi astui konttooriin, jutteli patruuni erään Ruotsin puolen isännän, Korpi-Israelin, kanssa. Jussi tunsu Israelin ja tiesi, että se oli juuri Korven talon isäntä, jonka taloon poikki tuodut tavarat oli määrä viedä. Korven talo oli kahden kylän välissä taipaleella ja siitä vei tie Ylikainuullekin.

Hyvillään oli patruuni Jussin tulosta, istumaan käski ja sikaarin tarjosi. Korven Israeli oli ennenkin ollut patruunin hommissa ja olikin aika vikkellä mies. Ja nyt alkoivat kolmissa miehin asiasta puhua. Israelille uskottiin salaisuus, joka koski Tirkan syntymäpäivää ja tullimiehiä.

Jussi selitti, patruuni nauroi ja nauroi Korpi-Israelikin. Sukkelana keksintönä piti Israelikin sitä, mutta lausui kuitenkin epäilyksensä näin:

— Mutta jos ne eivät juo itseänsä hutikkaan niin, että nukkuvat tai jos parhaissa viinoissaan lähtevät

liikkeelle . . .

— Sitä varten hiihtelee Joonas koko yön ja tulee ilmoittamaan, — tokasi patruuni.

Mutta Korven-Israeli näytti sittenkin epäilevän.

— Ei sitä käy Joonaan huoleksi jättäminen, kyllä siihen pitää olla valppaampi mies, — sanoi Jussi. — Sillä sehän tässä juuri pääasia onkin. Paljoa parempi, että Joonas ajaa tavaroita poikki ja joku muu jääpi tullimiehiä vahtaamaan . . .

Lamppa seisahtui kävellessään ja jäi miettimään. Hän muisti miten nolosti syksyllä oli käynyt, kun Joonas oli jäänyt vahtimieheksi.

— Kyllä niin taitaa olla, ettei ole Joonaseen luottamista, — sanoi hän ja katsoi molempia miehiä kysyvästi.

— Kyllä se niin on, — sanoi Korven-Israeli, täydellisesti hyväksyen Jussin mielipiteen.

Patruuni mietti.

— Jaa, mutta kenenkä me sitten saisimme? Ehkä Hermanni . . . ?

— Jos minä olisin . . . tai jos minun tavarani olisi . . . niin tuohon Jussiin luottaisin, — sanoi Korven-Israeli.

— Mutta kuka sitten järjestää poikki tuonnin Suo-

men puolella? — tokasi patruuni.

— Senhän voi jättää Hermannin toimeksi, — vastasi Korven-Israeli.

Ja niin asiasta asiaan, seikasta seikkaan siirryttiin. Ja päätökseksi tuli, että Jussi jää vahtaamaan tullimiehiä, Joonas apumiehenään. Korven-Israelin tuli olla kotonaan, purkaa poikki tulevat kuormat pian ja toimittaa poikkituoajat syrjätietä Makon kylään, josta vasta saisivat yks' kerrallaan palata takaisin Suomen puolelle ja ajaa toistamiseen Keskitaloon uusia kuormia panemaan.

Kun selvää oli, että jos Saalkreeni kirjeellä saadaan petetyksi ja hän viipymättä lähtee Rovanjärveen, tuli hänen mennä ensin Makon kylään, josta Rovanjärveen oli lyhin tie. Makon kylään oli patruuni hommannut Sammelin Pekan, torpparinsa, pitämään vahtia tokko Saalkreeni todella menee ja silloin sieltä ajaa täyttä laukkaa ilmoittamaan.

Kaikin puolin mietittiin asiaa, sillä suuri oli yritys, kymmenet tuhannet kysymyksessä. Huolissaan ja levottomana patruuni jo pelkonsa Jussille ja Israelillekin ilmaisi.

— Jos vaan viisaasti ja varovasti menetellään, niin

yhtenä yönä ovat kaikki kuormat luotu yli, — lohdut-
teli Jussi. — Kun ei vaan Hermannin menisi hätäile-
mään liiaksi. . .

— Kyllä Hermannin on mies puolestaan! — uskoi
patruuni.

Mutta Jussi näytti sitä seikkaa epäilevän.

Jussin asiaksi jäi myös hankkia tarvittavat poikki-
tuojat, joita kyllä aina oli saatavissa. Jussin mielestä
ei enempää viittä hevosta saisi ottaa ja viidenkin tu-
li ajaa yks' kerrallaan poikki ja joella aivan kävelyä.
Kun Keskitalosta lähtisi kaksi hevosta ja Heikki, Lam-
pan puotirenki, Lampan ruunalla, niin ei tarvittaisi
kuin kaksi hevosta lisää Suomen puolelta. Jussi eh-
dotteli, että otettaisiin Friikon veljekset, jotka olivat
tottuneita „yötöihin“ ja joilla molemmilla oli hyvä he-
vonen.

— Saatte Hermannin kanssa siitä päättää, — sanoi
patruuni.

Patruuni tarjosi vielä kahvit ja konjakit molem-
mille miehille ja lupasi, jos hyvin nyt onnistuu, sem-
moisen palkan molemmille, että naurahtavat. Mutta
ei tahtonut puhe oikein luistaa, sillä kovin pitkissä
mietteissä oli patruuni. Käski Jussin kahden kesken

puotikamariin ja vielä varoitteli. . .

— Jättäkää vaan minun huolekseni, — lohdutteli Jussi. Kyllä tarkataan kaikki selväksi ennenkun aloitetaan. . .

— Sitä minäkin. . . — sanoi patruuni.

— Eipä niitä ole vahingoita minun tähteni tullut, — kehahti Jussi. — Vai onko?

— Ei ole tullut. . . ei ole tullut. . . Ei ole todellakaan koskaan sattunut, kun sinä olet ollut matkassa!

Patruuni kävi keveämmälle tuulelle, kun sen nyt tässä yht'äkkiä muisti.

— Kun eivät maistelisi itseään ylen humalaan, — sanoi hän. — Alkavat remuta ja huutaa niinkuin tavallisesti. Juoppo se taitaa olla Hermannikin?

— Väliä nyt siitä, jos joisikin, vaan se ei humalassaan malta olla siivosti, vaan remuaa ja huutaa ja hakee riitaa tuttujen miesten kanssa, — vastasi Jussi.

— Jaa, — sanoi patruuni. — Mutta kyllä kai nyt määrän pitää?

— Pitää määrän, kun ei anneta. . .

Jussi iski silmää ja patruuni ymmärsi mitä Jussi tarkoitti.

*

Jussi viipyi Lampalla koko päivän. Hän istui pirtissä, söi silavaa ja leipää ja vahtaili akkunoista ulos. Jos joku outo pirttiin tuli, vilahti Jussi uunin taakse. Puolen päivän aikana hiihtelivät tullimiehetkin pihalle. Tarkastelivat Suomen puolelta tulevien rekiä, kävivät puodissakin ja puhelivat pihalla. Akkunan pielestä seurasi Jussi heidän liikkeitään ja koetti Saalkreenin kasvoista päättää olisiko tämä jo rakkauden kirjeen saanut.

Siinä viipyivät pihalla tunnin verran, hiihtelivät ympäri rakennuksia ja kävivät makasiinin luona ikäänkuin jälkiä nuuskien. Fynke kävi halkovajassakin, jossa Joonas pilkkoi puita ja Saalkreeni ja Jönssonni hiihtelivät joella mutkin. Koko talossa oli kuitenkin hyvin hiljaista eikä missään näkynyt mitään sellaista, josta olisi voinut epäillä, että oltiin puuhaamassa suurta kavallusta. Puodissa olivat he tiedustelleet patruunia ja Tilta oli heille, patruunin neuvon mukaan vastannut, että patruuni oli ollut pahoinvoipa jo monta päivää. Jussia eivät saaneet nähdä vaikka Fynke kävi pirtissäkin.

— Mitähän ne tarkastelivat! — mietti Jussi, ja päätteli, että ne katselivat oliko talossa minkäänlaisia

hommia . . . niin että tohtiiko huoletonna viettää Tirkan syntymäpäivää . . .

Vihdoin läksivät hiihtelemään, kun alkoi jo hämärtää. Silloin Jussikin ilmestyi pirtistä, selitti jotakin Joonalle ja nousi suksilleen. Hän hiihti Suomen puolelle, mutta ei hiihtänyt mökkiään kohden, vaan oikasi suoraan Keskitalon rantaan.

Hermannin oli jo levottomana vartonut Jussin tuloa kuullakseen kuinka alkaa käydä. Aletaanko yrittää vai eikö?

Jussi selitti, että valmiiksi piti laittaa reet ja hevoset, selitti senkin että Lampalta tulee puoti-Heikki ruunalla ja Friikon veljekset. Ja saisi Hermannin jo molemmat kuormansa panna valmiiksi . . .

Kaikista asiaan kuuluvista seikoista Jussi selitti ja lopuksi kuiskasi Hermannille jotakin korvaan. Se oli hyvä uutinen Hermannille, koska nauruun meni suu. Mutta sen jätti Jussi sanomatta, että tullimiehet oli aijottu narrata Tirkan luokse syntymäpäivää viettämään. Eikä Hermannikaan ymmärtänyt mitään kysyä. Oli aivan niinkuin ei tullimiehiä olisi ollut laisinkaan.

— On siinä kerran tolvana mies kun ei mitään

„hurtista“ muista kysyä! — ajatteli Jussi.

Pimeään tultua erosivat miehet. Hermannin läksi nopeasti hiihtämään Ranta-Jussin mökille konjakkia noutamaan, mutta Jussi hiihteli Ruotsin puolelle. Hän ei hiihtänyt Lampan rantaan, vaan suoraan Rantakäyrään, jossa Saalkreeni asui. Saalkreenin huoneessa oli pimeä eikä pihallakaan näkynyt ketään. Hetkeksi Jussi seisahtui suksilleen, mutta kun ei ketään kuulunut hiihti hän läpi pihan maantielle, sen poikki suoraan metsän laitaan. Metsän rantaa pitkin läksi hän verkalleen hiihtämään Tirkan tuvalle päin, jonka sivuakunasta sopi valo näkymään metsän puolelle. Tirkan mökkiä lähestyessään, seisahtui hän vähä väliä kuuntelemaan. Hitaasti hiihtäen lähestyi hän lähestymistään mökkiä metsän puolelta. Pääsi jo niin likelle, että näki akkunan läpi miehiä liikkuvan pirtissä edestakaisin. Hiihti vielä muutamia syliä ja tunsisillä olivat. Siellä oli Jönssonni, joka nauraa hähätti, totilasi kädessä, Fynke, joka parhaallaan teki totia ja Kruuki, joka istui pöydän päässä ja näkyi maistavan lasistaan. Tirkka näytti passailevan ja hoitavan tulta uunissa. Mutta Saalkreenia ei näkynyt. . .

Jussin teki mieli mennä vielä likemmäksi kuullak-

seen mitä sisällä puheltiin, sillä puhelevan ne näkyivät ja nauroivat väliin ja olivat iloisen näköisiä. Mutta juuri kun hän oli seinän viereen pääsemässä, kuului nopeatahtinen aisa-tiu'un helke maantieltä. . . ja tuli- ja kääntyi Tirkan tietä mökille. . .

Jussi painausi seinää vasten, toivoen, että hänelle pimeästä olisi apua. . . Hän kyykötöi siinä, sompasauvat kädessä ja suksen kärjet metsään päin käännettynä, eikä uskaltanut isosti hengittäääkään. . .

Pirtistä alkoi kuulua liikettä ja nopeaa puhelua niinkuin kuuluu kun monta miestä yht'aikaa puhuu. . . Jussi kuuli mainittavan Saalkreenia. . . Ovi aukeni ja Jussi eroitti nyt selvään Saalkreenin äänen. . .

— Terve tulemaan. . . terve tulemaan! — kuului Tirkka toivottavan.

— Mitähän perhanaa tämä nyt on! — mietti Jussi ja terotti kaikki kuulohermonsä.

— Minä kiitän, — kuului Saalkreenin ääni. — Mutta ikävä, etten voi nyt viettää syntymäpäivää niinkuin lupasin. . .

Tirkka ja toiset tullimiehet alkoivat päivittelemään ja tiedustelemaan, että mikä semmoinen este nyt niin äkkiä tuli. . . että sepä nyt oli. . .

— Luin aivan vasta kirjeen ja se on niin tärkeä, että. . . Viivyn päivän tai parin matkalla. . . Mutta halusin tulla ilmoittamaan. . .

— Ahaa, — mielti Jussi ja hytkyi hyvästä mielestä.

— No jopa se nyt oli ja minä nyt Saalkreenia varten nisutkin leivotin, — kuului Tirkan ääni.

— Halusin sanoa, että ette joisi humalaan itseänne ja muistaisitte velvollisuutenne, — kuului taas Saalkreenin ääni.

— Ei tässä isoja juotavia, — kuului Tirkka vakuuttavan.

Sitten alkoivat puhella kaikin yhteen ääneen niin, ettei Jussi saanut selvää eikä kuullut kuin joitakin sanoja. Lamppaa kuuli hän mainittavan useamman kerran ja kerran oli kuulevinaan Keskitalon Hermaninkin nimen.

— Nyt siellä mieltivät ja Saalkreeni antaa ohjeitaan, — mielti Jussi seinän takana, koettaen saada kuuloonsa joka sanan. — Nyt puhuu Jönssonni. . . nyt. . . Se on Fynken ääni. . . Nyt. . . rämisee Saalkreeni. . . Jo hyvästelevät! . . . jo hyvästelevät! . . .

Kuului, että ovi aukeni ja portailta alkoi poru kuulua, mutta Jussi ei liikahtanut paikaltaan. Jo käännet-

tiin hevosta, porun ja äänien seasta kuului aisatiuku helähtävän harvakseen hevosen kääntyessä . . . Mutta muutaman minuutin perästä se alkoi helistä nopeatahtisesti, josta Jussi ymmärsi, että hevonen oli poismenossa . . .

Samalla ilmestyivät tullimiehet pirttiin ja alkoivat puhua kovemmalla äänellä. Tirkka pyöri joukossa, pullo kädessä ja käski uutta totia tekemään . . .

— Hyvä tulee! — myhähti Jussi, astui suksilleen ja hiihti suoraan Lampalle.

Joonas sattui olemaan tallin luona. Hänelle puhui Jussi muutamia sanoja melkein kuiskaamalla ja puhalsi menemään rantakujasta jäälle. Konttorin akkunaan ei vielä oltu vedetty akuttimia ja Jussi näki patruunin kävelevän lattialla sikaari suussa . . .

Vinkeää vauhtia hiihti Jussi Suomen puolelle ja suoraan Keskitaloon.

Pihalla pyöri miehiä ja kaksi korkeaa kuormaa oli valmiiksi pantuna ranta-puotin edessä, mutta hevosia ei oltu valjastettu. Friikon veljekset olivat kumpikin hevosineen saapuneet ja olivat juuri lähtemässä kuormia panemaan, kun Jussi joukkoon saapui.

— Helee, mitä kuuluu? — kysyi Hermanni Jus-

sin nähtyään. Hän oli jo nähtävästi ottanut hyvänlaisia ryyppyjä, sillä rohkeimmillaan oli ja puhuessaan höysti lauseensa kirouksilla. Maistaneet olivat jo Friikon veljeksetkin ja talon renki, Käyrä-Helmeri jahkaili, sikaari suupielessä, että eikö jo saa valjastaa hevosia. . .

— Malttakaa hetkinen vielä! — sanoi Jussi, käski sitten Hermannin nurkan taakse ja siellä kuiskailivat keskenään tovin aikaa. Hermannin keskustelun lopussa remahti nauruun ja virkkoi:

— Voi saakeli!

Sitten erosivat.

Jussi läksi takasin Ruotsin puolelle. Ilma oli nyt lauhtunut, kuunpohja oli ja taivas oli paksussa pilvessä. Ei eroittanut Ruotsin puolen taloista tulia eikä joella äskeistä suksen latua. Jussi noudatti tikkatietä, joka vei suoraan Lampalle.

Kun hän pääsi pihaan ajoi siihen samassa hevonen, Ruotsin puolen maantietä tullen. Yksin istui ajaaja kappireessä ja löysäsi menemään tallin seinälle. Joonas pörähti samassa tallista, kun Jussikin ehti tulijan luokse. . .

Se oli Sammelin Pekka, joka Makon kylän tiehaa-

rassa oli ollut vahtaamassa Saalkreenia ja ja nyt laukkaa tuli asiasta ilmoittamaan.

— Niin ajoi, että höyry reen perästä punoi, — selitti Sammelin Pekka. — Minä seisoin tienvieressä, kuusen suojassa. . .

— Kääntyikö Rovanjärven tielle? — tiedusti Jussi, silmät kiiluen ja hyvillään.

— Varmaan. . . tiehaarassahan minä seisoin. . .

— Ja tunsit varmaan että oli Saalkreeni?

— No aivan varmaan. . . aisatiuku pauhasi ja näin selvästi lakin ja viikset. . .

— Nyt pojat!

Jussi sanoi sen ilosta väräjävin äänin.

— Joonas anna soida! — sanoi hän sitten. — Joko puoti-Heikki on mennyt? — kysyi hän samaan hengen vetoon.

— Jo lähti palasta ennen kuin sinä tulit, — vastasi Joonas, juostessaan suuren ruokakellon nauhaan, joka riippui pirtin päädyssä olevasta pienestä kellokatokesta. Hän alkoi sitä tahtiinsa vetää ja kello alkoi soida. . .

Patruuni, joka konttoriinsa kuuli soiton ja tiesi, ettei vielä ollut iltasen aika, rynnisti tulla kuistin eteen

ja huusi että mikä siellä. . .

Joonas ei kuullut häntä vaan veteli rihmasta että koko pirtti rakennus jytisi.

Mutta ennenkun patruuni ehti mihinkään päin lähteä, livahti Jussi nopeasti hänen eteensä ja melkein kuiskaamalla kehoitti:

— Menkää sisälle vain. . . Annamme lähtömerkkejä. . . Kaikki on käynyt hyvin. . .

Patruuni seisoi hetken ällistyneenä, eikä ymmärtänyt mitään vastata. Samassa katosi Jussi pimeään ja ruokakello lakkasi soimasta. Hän palasi noutamaan lakin päähänsä konttorista ja meni pihalle, kävi talissa ja haeskeli puuvajasta ja nurkkaintakaa, mutta ei tavannut yhtään ihmistä. Pirtissä oli pimeä, mutta pihalla, tallin seinässä oli hevonen kiinni. Mutta kun pimeä oli ei hän tuntenut hevosta. Hän meni pirttiin ja kysyi kovalla äänellä ovelta:

— Onko täällä ketään! Mihin helvettiin ne katosivat?

Penkiltä kuului vastaus:

— On täällä muuan. . .

Patruuni ei tuntenut äänestä ja kysyi toistamiseen, mutta hiljaisemmalla äänellä:

— Kuka se on?

Se oli Sammelin Pekka. Pekka kertoi siinä kuiskamalla, että oli nähnyt Saalkreenin ajavan kovaa vauhtia Rovanjärveen, mutta muuta hän ei tiennyt. . .

Mutta se uutinen oli jo itsestään patruunille erinomaisen hauska. Lyhyttä naurua hökerrellen käski hän Sammelin Pekan mennä puotiin ja komensi Tiltan Pekalle antamaan hyvät ryypyt ja sikaarit.

IV

Talonsa rannassa oli Keskitalon Hermanni kuunnellut koska Lampan ruokakello helähtäisi. Se oli merkki, että saisivat lähteä. Kun kello, jonka ääni nyt helposti kuului Suomen puolelle, ensi kerran helähti, juoksi Hermanni pihaan.

Kaikilla kavaltajilla olivat jo kuormat pantuina ja hevoset valjastettuina. Pihaan oli kellon ääni kuitenkin kuulunut yhtä selvään kuin rantaankin ja kun Hermanni rannasta saapui juosten, istuivat miehet jo kuormillaan, valmiina lähtemään minä hetkenä hyvänsä.

Ennenkun lähtivät, tarjosi Hermanni vielä pullostaan ryypyn kaikille muille, paitsi Käyrä-Helmerille, joka oli jo melkein liiaksi maistanut.

Jussi oli määrännyt, että ainoastaan yksi kuorma kerrallaan saisi ajaa poikki. Kaikki tiu'ut ja muut helisevät piti ottaa pois ja joen yli oli ajettava kävelyä ja noustava Ruotsin puolen maantielle sitä tietä, joka vei kylän laitaan ja nousi siitä vasta maantiehen. Maantietä oli sitten ajettava pikkuhölkää Korven-

Israeliin asti.

Hermannin muisti Jussin neuvon. Hän löysäsi ensimmäisenä jäälle ja käski toisten tulla perässä kymmenen minuutin väliajalla. Käyrä-Helmeri ei kuitenkaan malttanut vartoa, vaan sukasi hevostaan ruoskalla ja antoi nelistää Hermannin perään. Friikon veljekset vartoivat hetken, mutta ajaa tomahuttivat sitten peräkkäin jäälle. Lampan puoti-Heikki ei halunnut yksin jäädä ja päästi menemään Friikon veljesten perään.

Ruotsin puoleisella rannalla olivat jo kaikki peräkkäin, äänettöminä kuormiensa päällä istuen. Ei kuulunut isoa ääntä, vaikka viisi kuormaa peräkkäin meni, sillä kun pakkanen oli lauhtunut eivät reenjalaksetkaan naukuneet eivätkä reslat natisseet. Eikä yhtään tiukua ollut helisemässä!

Hermannin hevonen nousi jo maantiehen ja hän läksi hölkkää ajamaan ja katosi pian pimeään. Käyrä-Helmeri saapui perässä, istuen korkealla kuorman päällä. Kun hänen piti kääntää Hermannin perään, notkahti hän tienkäänteessä kuormalta ja putosi pää edellä utukkaan. Ohjat sekaantuivat jalkoihin, hevonen kääntyi liiaksi ojaan päin ja kuorma kellahti ku-

moon kuitenkin niin ettei mitään pudonnut Helmerin päälle.

Kun jälessä tulevat saapuivat paikalle kirosi ja puikkaroi Helmeri kinoksessa. Hevonen oli kääntynyt poikki päin, mutta aisa ei, kumma kyllä, ollut katkennut. Kuormana olleet säkit ja laatikot olivat pirskonneet sikin sokin utukkaan. Onneksi ei näkynyt ketään kulkijaa tiellä ja ensimmäisiin mökkeihinkin oli melko matka.

— Hiidessä siinä huuda ja kiroile! — sanoivat Friikon veljekset ja riensivät auttamaan Helmeriä pysyy ja kuormaa kuntoon. Lampan puoti-Heikkikin ehti avuksi ja pian saivat kuorman reilaan, Helmerin kirotessa ja puhdistassa lunta korvistaan.

— Onko ryyppyä kenelläkään? rämisi hän.

— Tule kuormallesi eläkä äykkää siellä, — vastattiin. — Hermannilla ryypyt ovat, ei muilla ole. . . Ka, joudu, tule. . . Pian aikaa olemme hukassa kaikin. . . Saattavat olla hurtat liikkeellä ja tulla milloin hyvänsä. . .

— Tulkoootpa. . . tässä. . . äh!

Helmeri kompuroi kuormalleen ja yhä äykkyi ryyppyä. Kun sai ohjat käsiinsä niin kiljasi ja sivalti

hevosta ruoskalla ja ajoi laukkaa menemään. Toiset seurasivat perässä, täyttä neliä hekin.

Niin katosivat eikä sattunut yhtään tulijaa vastaan ennenkun siinä kohden jossa Korven-Israelin tie erkani maantiestä. Mutta sekin vastaantulija oli vain joku rahdista palaava mies, joka näytti nukkuvan raanujen alla.

Kun ehtivät Korven-Israelin pihaan, ja ajoivat kookkaan aitan eteen, olivat Hermanni ja Israeli jo kuormaa purkamassa. Nopeasti ja supattamalla puhuen siinä liikuttiin ja keveästi nousivat säkit, nousivat varsinkin Friikon veljeksillä, jotka olivat kuuluisia voimastaan.

Käyrä-Helmeri kyllä vieläkin äykkäili, eikä hänestä ollut isoa apua kuormien purkauksessa, mutta työ sujui hänen avuttaan niin että ylen äkkiä olivat kaikki reslat tyhjennetyt.

Kun kaikki tuodut tavarat oli saatu aittaan ja ovi lukittu otti Hermanni pullonsa ja tarjosi, kaikille, tarjosi Korven-Israelillekin, joka, vaikka ei ollutkaan viinamies, otti aika siemauksen.

Sitten lähtivät täyttä juoksua ajamaan Makon kylään päin, josta vasta oli määrä poiketa Suomen puo-

lelle. Nyt ajoivat kaikin peräkkäin, tyhjillä liisteillä istuen ja rallatellen. Ennen Makon kylää tuli taas joitakuita kuormahevosta vastaan, mutta kavaltajat ajoivat juoksua sivu, että lumi pölisi. Makon kylästä ajoivat jäälle ja siitä Suomen puolelle.

Kun pääsivät perille Keskitaloon, oli määrä, että heti pannaan uudet kuormat ja lähdetään yht'kyytiä toistamiseen, ellei Ranta-Jussi ole kieltoa lähettänyt. Mutta konjakki oli loppunut, sillä Jussi ei ollut Hermannille antanut kun verrattain vähän, luvaten poikansa Jannen matkassa lähettää lisää jotta saavat uudet virkistykset kun toisen kerran lähtevät poikki vie-mään.

Ja kun nyt yht'aikaa tomahuttivat ajaa Keskitalon pihaan, ilmestyi Ranta-Jussin Janne tallin porstuasta ja kuiskasi Hermannin korvaan:

— Apepurtilossa on kaksi pulloa . . . Mutta käski olla vinkeästi matkassa ja panna heti uudet kuormat . . .

— Hyvä on! sanoi Hermann. Mitä sanoi Jussi kuuluvan? kysyi hän sitten Jannelta.

— Käski sanoa, että tie on auki taivasta. myöten, — vastasi Janne, hänkin innostuneena kavalluksen onnistumisesta.

Hermannin komensi toiset miehet panemaan kuormia ja alkoi itse kiskoa pulloista korkkia . . .

— Vähäpä sitä tuli! — sanoi Käyrä-Helmeri, kun näki, ettei Hermannilla ollut kuin kaksi pulloa.

— Ei kaikkia yhdellä kertaa, — vastasi Hermannin. Ryyppyjen toiveessa Helmerikin innostui uusia kuormia panemaan.

Yö oli jo silloin alkanut ja kylän joka talossa nukuttiin.

*

Kun Joonas oli ruokakelloa soittanut, oli hän, Jussin käskyä totellen, mennyt maantielle vahtiin, mutta Jussi hiihteli itse Tirkan tuvalle, nähdäkseen ja ollakseen varma, ettei mitään vaaraa ollut pelättävissä.

Metsän puolelta hän taas lähestyi pirttiä ja näki peitteettä olevan akkunän läpi, että syntymäpäivän vietto oli kauniissa alussa. Jönssoni oli jo aika lailla humalassa ja toista näkyi juovan. Fynke ja Kruuki näyttivät vielä olevan verrattain selviä, mutta vilkkaasti puhelivat ja nauroivat. Tirkka nousi kai kellarista, koska ilmestyi äkkiä keskelle lattiaa, aukaise-maton pullo kädessään . . .

Sen nähtyään tullimiehet hurrasivat ja nauroivat

päälle.

— Hyvä tulee! — arveli Jussi itsekseen, loittoni siten metsän reunaan ja kuunteli siellä.

Pari tuntia hän vahtaili. Tullimiehet pyörähtelivät jo aika keveästi ja laulunlojotus kuului joukkoon. Silloin Jussi lähti hiihtämään Lampalle päin ja tapasi tiellä Joonaan, joka koko ajan oli kävellyt kahakäteen, tarkastellen kulkijoita.

— Jää sinä nyt tähän vielä, minä käyn tuolla ylempanä, — sanoi Jussi, mutta ylemmäksi hän ei hiihtänytään, vaan meni suoraan Lampalle. Siellä olivat jo puodin ovet kiinni ja talossa näytettiin nukkuvan.

Mutta patruuni valvoi konttorissaan ja valveella oli Tiltakin, vaikka kaikki liike jo oli Jussin neuvon mukaan lopetettu. Hiljaa hiipien Jussi meni konttoriin ja kuiskaamalla puhelivat patruunin kanssa.

Kun Jussi lähti oli hänellä povi täynnä konjakkipulloja. Niistä hän antoi kaksi pojalleen, joka vartoi ulkona ja oli tullut niitä noutamaan. Ne oli pojan määrä viedä Keskitalon Hermannille.

— Eikö ole Rämä-Heikkiä näkynyt? tiedusteli Jussi.

— Ei ole! — vastasi poika ja sanoi sitten kuin nuhdellen isäänsä:

— Menittekin antamaan semmoiselle juopolle koko säkillisen . . .

Sitä oli Jussi itsekin katunut, vaikkei vielä tiennytkään oliko Heikki viinanmyyntihommassaan menestynyt vai eikö. Mutta pahinta Jussi kuitenkin pelkäsi, sillä huhuja oli kulkemassa, että Suomen puolen tullimiehet nykysin olivat vireitä ja valppaita ja kulkivat metsäkylissäkin viinanmyyjiä ahdistelemassa.

Mutta sitä hän ei kuitenkaan nyt joutanut miettimään, vaan läksi hiihtämään ylöspäin siihen kohtaan, jossa tie joelta nousi Ruotsin puolen valtatiehen ja jota kavaltajien oli määrä kulkea. Kun hän ehti käänteeseen, huomasi hän heti, vaikka pimeä oli, että tiehaarassa oli kuorma kaatunut ja laaja siljo polkeentunut lumeen molemmin puolin tiehaaraa. Se harmitti Jussia samoinkuin sekin, etteivät poikkituojat olleet kääntäneet niin varovasti tiehaarassa kuin Jussi oli neuvonut. Nyt näkyi selvään, että jalaksen jäljet veivät Makon kylään päin.

— Ei ole siitäkään Hermannista! — sanoi hän ja häntä alkoi arveluttaa. Kuitenkin hän toivoi parasta ja palasi takaisin maantietä myöten Lampalle.

Joonas käveli vielä tiellä eikä sanonut ketään sel-

laista henkilöä olleen liikkeellä, josta olisi mitään epäiltävää.

Ehtivät siinä muutaman sanaparin vaihtaa niin alkoi Tirkan tuvalta päin kuulua rallatusta. Jussi ja Joonas kuuntelivat henkeä pidättäen ja Jussin tarkka korva eroitti Jönssonin äänen.

— Se piru on lähtenyt liikkeelle! — kuiskasi hän Joonalle.

Rallatus tuntui tulevan yhä likemmäksi, kuuluen nyt jo tienpäältä, suoraan heidän edestään.

— Jönssoni on! — vakuutti Jussi ja he lähtivät molemmin kävelemään Lampan tiehaaraan, josta kääntyivät pihaan.

— Menemme piiloon, jos pihaan tulee, — sanoi Jussi. Jos se piru tuntee meidät, niin se arvaa, että jotakin on tekeillä!

He kuulivat Jönssonin jo rallattavan tiehaarassa ja askelten äänestä päättivät, että pihaan kääntyy. Ja kuta likemmäksi taloa saapui, sitä hiljemmin alkoi rallattaa ja kun pihaan tuli, niin lopetti laulunsa kokonaan.

Joonas ja Jussi piiloutuivat halkovajaan. He kuulivat Jönssonin kävelevän ympäri pihaa ja itseksen

kiroilevan. Talo oli aivan pimeässä ja ovet lukossa. Konttorista ei päässyt valo tuikkimaan ja muissa huoneissa oli pimeää. Jönssoni kävi kuistin ovella, jyskytti pirtin ovea ja tallin oveen potkasi ja itseksen kuului kiroilevan.

— Kyllä se siitä lähtee ja menee takaisin Tirkan tuvalle, — toivoi Jussi. . . Ei sieltä juotavat kesken loppu!

Tallin luona tuntui Jönssoni kuitenkin seisautuvan, koska ei askelten ääntä kuulunut. Mutta hetken kuluttua alkoi kuulua niinkuin kävelisi keskellä pihaa. Nyt ei kiroillut, vaan kärisi muuten.

— Jo lähtee maantielle päin! — kuiskasi Jussi.

Askelten ääni kuuluikin jo maantiehen nousevalta tieltä, mutta samalla alkoi maantieltä päin kuulua muita ääniä, jotka Jussi hoksasi heti Fynken ja Kruukin ääniksi.

— No nyt tuli kumma! Ne tulevat toisetkin! Kelvontonta miestä sitä Tirkkaa, kun ei saattanut nyt noita viekastella pysymään sisällä, vaan päästi ulos! — päivitteli Jussi.

Hän toivoi kuitenkin, että poistuvat pian takaisin, kun eivät mitään näe eivätkä kuule. Mutta tullimiehet olivat jo siksi maistelleet, ettei heillä ollut kylmä

eikä nälkä. Ja Jussin ja Joonaan harmiksi jäivät he, kun vastakkain tulivat, juttelemaan keskelle tietä.

Yö oli hiljainen, lauhkea ja pimeä, eikä mistään päin kuulunut ääniä. Kerran kuitenkin tuntui Jussista, että ylempää, sieltä jossa kavaltajain tuli poikki kulkea kuului kuin ulvova huuto.

No ei hätää vielä, — mietti Jussi. — Mutta jos lähtevät ylöspäin niin. . .

Hän ei saanut selvää mistä tullimiehet puhelivat, mutta Jönssonin nauru kuului joskus joukosta.

Silloin yht'äkkiä otti Jussin korva ääntä joelta päin, suoraan Lampan rannasta. Se ääni tuntui syntyvän siitä, että hevonen juoksi ja reki ratisi.

— Kuka perkele. . . !

Jussi ei ehtinyt sanoa muuta ennenkuin hevonen porhalsi pihaan, ajaja istuen korkean kuorman päällä. Silloin vasta tullimiehetkin tulijan äkkäsivät ja rohkeimmillaan kun olivat humalassa, karkasivat he hevoseen kiinni. . .

Syntyi kauhea meteli. Jussi tuns selvästi Keskitalon Hermannin äänen. . . Huutoa, kirouksia ja pauketta kuului, laukesi kerran revolverikin. . .

Jussi kuunteli kuin tulisten hiilten päällä ja hänen

ajatuksensa lensivät kuin salama. . . Sen se teki Hermann! Siinä nyt patruuni näkee!

— Missä Ranta-Jussi on? Hoi! — kuuli Jussi Hermannin hoilaavan.

— Sinä saatana! noitui Jussi, mutta hän ymmärsi hyvin, ettei mikään enää auttanut. Ja äkkiä selvisi hänelle sekin, minkävuoksi Hermann oli suoraan Lampalle ajanut. Oli tahtonut näyttää että hän uskaltaa! Ja ehkä sen vuoksi, että saisi lisää konjakkia!

Melun kestäessä, aukenivat paukahtaen molemmat kuistin ovet seljälleen ja patruuni pullahti pihalle niinkuin viskattu. . .

— Kuka perkele. . . ! Minun pihallani. . . kuului patruunin järeä ääni.

Salaman nopeudella käsitti Jussi kuinka asiat ovat ja Joonaan rientäessä joukkoon, livisti hän suksilleen ja painui kujasta jälle.

Yhteen mellakkaan ja rähinään sotkeentuivat tullimiesten, patruunin, Joonaan ja Hermannin äänet. Mutta Jussi hiihti jälle ja tielle. Hän arveli toistekin poikkitulevien olevan yhtä hulluja kuin Hermannin ja päätti ehtiä palauttamaan takaisin. . . etteivät joutuisi tullimiesten käsiin.

Oikein oli hän arvannutkin. Puolijoessa jo ajaa kaahatti Käyrä-Helmeri ja huusi, ja vaikka Jussi asian selitti, ei Helmeri sittenkään aikonut totella, vaan aikoi ajaa Lampalle. Jussi sai kuitenkin ohjat käsiinsä ja käänsi hevosen takaisin Suomen puolelle. Helmeriltä hän kuuli, että Friikon veljekset ja Puoti-Heikki olivat ajaneet entistä tietä, jota oli ollut määrä kulkea. . .

Hän palasi takaisin Lampalle ja kirosi Hermannin tyhmää menettelyä.

— Koko hyvän yrityksen pilasi! — hän noitui. Mitä nyt patruuni sanonee!

Kun hän saapui Lampan pihaan oli kuorma, hevonen ja tullimiehet kadonneet. Pihalla makasi Hermannin ja valitti että häntä oli potkastu rinnan alle. . .

Konttorista kuului kauhea elämä. Patruuni kirosi, polki jalkaa ja pui nyrkkiä Joonalle, joka seisoi oven suussa.

— Auta minua ylös! — pyysi Hermannin Jussia.

— Itsehän kehuit tullimiesten juovan Tirkassa. . .

— Mitä varten ajoit tänne! . . . Nyt menetit hevosesi ja pilasit koko hyvän yrityksen. . .

— Pimeässä kääntyi. . . — puolusteli Hermannin tekoaan.

Jussi mietti hetkisen mitä tekisi. Patruunin puheille ei nyt ollut hyvä mennä ja koston himosta sekä patruunille, että Hermannille, hän jätti Hermannin maakaamaan pihalle ja lähti hiihtämään Suomen puolelle.

— Siitä korjatkoon omansa! — arveli hän.

Häntä kaiveli niin koko epäonnistunut yritys, että hän päätti jättää siihen kaikki. Kuka käski patruunin ottamaan semmoista tolvanaa joukkoon ja johtajaksi vielä, joka tahallaan tekee tyhmyyksiä! Pitäköön nyt vahinkonaan. . .

Mutta jälle tultuaan, alkoi hän kuitenkin katua ja päätti hiihtää Keskitaloon toisia kieltämään. Voisivat vielä joutua tullimiesten käsiin hekin. Ja patruunin vahinko oli jo melkoinen, sillä Hermannin kuormassa oli ollut viisi isoa voiastiaa, jotka olisivat olleet Jällivaaraan menevät.

Kun hän rantakujasta nousi Keskitalon pihaan seisoi Käyrä-Helmerin ajettava hevonen tallin edessä ja Helmeri itse oksenteli, kuorman päällä oihkaten. Jussi riisui hevosensa ja vei talliin.

Silloin ajoivat Friikon veljekset pihaan ja vähän ajan perästä Puoti-Heikkikin. He palasivat jo kolman-

nelta kierrokselta ja hyvin oli onnistunut.

Mutta kuultuaan kuinka Hermannille oli käynyt he kirosivat ja miehissä pantiin kaikki Hermannin syyksi.

Jussi ojensi Friikon veljeksille pullon ja pyysi ryyp-päämään. Ja kun olivat ryypänneet niin alkoivat mai-noa Hermannin tyhmyyttä.

— Itse se joikin kuin sika ja tuota renkipörröään juotti, niin sillälailla nyt kävi, — sanoivat Friikon vel-jekset, mutta ehdottelivat Jussille, että yritettäisiin vielä. Sillä hyvin luultavaa on, että tullimiehet saa-dessaan nyt monesta aikaa voikuorman ja hyvän he-vosen eivät enään tänä yönä vahtaisi, varsinkin kun humalassa olivat ja Saalkreeni oli poissa. Sitä oli Jus-sikin miettinyt jo poikki hiihtäessään, sillä hän ym-märsi vallan hyvin, että tämän homman jälkeen oli mahdoton saada mitään poikki.

Siinä nyt tuumailivat, hevosten seistessä valjaissa ja miesten ottaessa naukkuja Jussin pullosta. Käyrä-Helmeri torkkui vielä kuormansa päällä ja väliin yök-käili. . .

Silloin kuulivat he jonkun hiihtävän saaloen ja huokuen rannasta pihaan. Mutta vaikka oli pimeä

tunsi Jussi pian hiihtäjän Tirkaksi, joka oli hiihtänyt, ettei tahtonut saattaa puhua, niin läähätti.

Miehet kokoontuivat Tirkan ympärille, sillä he arvasivat hyvin, että hänellä oli tärkeitä uutisia. Ja kun Tirkka sen verran oli hengähtänyt, että alkoi saattaa puhua, niin kummia kertoi. . .

Tullimiehet olivat ajaneet takavarikkoon ottamallaan hevosella kuormineen Tirkan pihaan, huutaneet kuinka he Keskitalon Hermannilta olivat saaneet viisi astiaa voita ja hyvän hevosen „peslaakiin“. Hevonen oli pantu kiinni seinään ja itse olivat tulleet sisälle syntymäpäiväjuominkia jatkamaan. Tirkka kuulutaan kuinka oli käynyt, oli lyönyt pullon pöytään ja käskenyt maistella sillä aikaa kun hän muka käy lisää juotavaa hakemassa. Oli selittänyt että hänellä muka oli jonkun tuttavan huostassa vielä. . . Siihen olivat jääneet juomaan, nauraneet ja olleet hyvillään. . . Tirkka oli lähtenyt hengen hädässä asiasta ilmoittamaan, että nyt sopii. . . että nyt ne ryyppäävät siinä aamuun asti. . .

— Ja siihen ne vielä nukkuvatkin, — lopetti Tirkka.
— Nyt joutukaa pojat!

Äkkiä selvisi Jussille mitä oli tehtävä.

— Pankaa pian kuormat! — sanoi hän Friikon veljeksille ja Puoti-Heikille. — Nyt yritämme! Muu ei auta!

Jussi valjasti Helmerin hevosen uudestaan äskeisen kuorman eteen, kiskoi Helmerin pois kuorman päältä, venytti talliin ja jätti siihen.

Tirkka oli samaa vauhtia palannut takaisin ja oli Jussi määrännyt, että juottaa tullimiehiä niin paljon kuin juovat, että nukkuisivat.

Tulisesti nostelivat Friikon veljekset säkkejä ja laatikoita ja äkkiä olivat kuormat pantuina.

— Kuka ajaa edellä? kysyi Friikon Antti, vanhempi veljeksistä.

— Aja sinä edellä! — kehoitti Jussi.

Friikon Antti, maan kuulu naukka ja tappelija, löysäsi menemään edellä jälle ja toiset seurasivat perässä, Jussi ajaen Käyrä-Helmerin äskeistä hevosta.

Kiire oli kavaltajilla nyt mielessä eivätkä he maltaneet ajaa kävelyä joellakaan, vaan antoivat juosten mennä väylän poikki.

Hiljainen, tuuleton ja pimeä oli yö eikä Ruotsinpuolen maantiellä näkynyt ketään kulkijaa.

— Antakaa juosta! — huusi Jussi, joka oli jälkimäi-

senä.

Friikon Antti ropsasi ruoskalla hevostaan ja kiljasi kerran ja ajoi nopeasti menemään. Pian olivat perillä Korven-Israelissa, purkivat kuormat ja palasivat Maikon kylän kautta takaisin.

*

Tullimiehet olivat, saatuaan „peslaakiin“ kuorman voita ja hyvän hevosen, palanneet takaisin Tirkkan tuvalle.

Siellä jatkoivat syntymäpäivän viettoja, koska viljalti oli juotavia. Nyt olivat he kuitenkin niin varovaisia, että kävivät joka viiden minuutin kuluttua katsomassa hevosta ja kuormaa.

Tirkka tarjosi yhä lisää ja oli olevinaan itsekin jo hyvin humalassa.

Jönssoni, Fynke ja Kruuki eivät olleet koko syystalvena saaneet mitään peslaakiin, mutta muualla, pitkien jokivartta oli peslaakeja tehty tuon tuostakin, ei kuitenkaan suurempaa. Tämä peslaaki oli onnen potkaus heille, nyt varsinkin kun saivat sen Saalkreenin poissa ollessa. Senpävuoksi tekikin mieli vähän hihkasta ja laulella ja maistella näin onnistuneen asian vuoksi.

Mietittiin miehissä kenen voikuorma oikeastaan oli, oliko Lampan, vai oliko Keskitalon Hermannin yksinään? Siitä eivät kuitenkaan selvää saaneet. Uskoivat lopuksi että ei Lamppa tätä kuormaa omistanut, vaikka olikin tullut pihalle mellastamaan.

— Hermannin on, — päättelivät he. — Se oli viemässä tätä Jällivaaraan!

Ja sitten maistoivat taas. Aamupuoleen he kuitenkin väsyivät ja nukkuivat kaikki, mikä sänkyyn mikä lattialle.

— — —

Oli jo selvä päivä, kun Jönssoni heräsi, surkeassa kohmelossa ja kipeänä. Toiset nukkuivat vielä sikeää unta, Tirkka keskellä lattiaa. Jönssoni ei joutanut toisia ensiksi herättämään, vaan riensi akkunaan nähdäkseen oliko peslaakiin otettu hevonen ja kuorma paikoillaan. . .

Silloin hän kiljasi niin että toisetkin heräsivät ja riennettiin kohmeloisina ja avopäin pihalle katsomaan. . .

Marhaminta, jolla hevonen oli ollut kiinni, oli solmestaan jäänyt seinässä olevaan sinkilöön. Siitä kohden, josta oli katkennut näkyi selvään, että hevonen

oli sen hampaillaan jyrsinyt poikki. Tirkan loimi, joka yöllä oli pantu hevosen selkään suojaksi, oli pudonnut pihalle. . .

Siinä miehissä tutkivat ja miettivät, kirosivat ja toinen syytti toistaan. Reen jäljet veivät maantielle päin. . .

Aamuilma virkisti heitä ja pian tajusivat miiten onnettomasti on käynyt. Avopäin siinä kirosivat tyhmyyttään, sillä siinä uskossa olivat, että hevonen oli heidän nukkuessaan jyrsinyt marhaminnan poikki ja lähtenyt kävelemään. Kaikista merkeistä niin näytti. Ei osannut Tirkkakaan muuta kun kirotta ja mainoi sitä, että kun tuli juoduksi niin paljon, että nukkui sitten niin siki. . .

Mutta semmoinen kiire tuli tullimiehille, etteivät joutaneet Tirkkaa kiittämään eivätkä hyvästiä jättämään, vaan puolijuoksua painuivat tielle päin, jalakseen jälkiä seuraten. Ne näkyivätkin selvään maantielle asti, mutta siinä katosivat, kun kova tie tuli eteen. Kuitenkin näytti heistä, että ylöspäin oli hevonen kääntynyt, mutta mihin oli mennyt, sitä oli mahdoton arvata. Oliko osannut mennä takaisin Suomen puolelle, Keskitaloon, kotiaan? Vai oliko kävellyt suo-

raan maantietä ylöspäin? Olisiko kukaan nähnyt?

— Helvete . . . i helvete, — hoki Jönssoni, painellen kipeää päätään.

— Viisi astiaa voita! — päivitteli Fynke.

— Niin, ja hyvä hevonen ja luja reki! — sanoi Kruuki, joka jälkimäisenä kävellä juppasi, yökäten ja vatsaansa painellen.

— Minä voin niin pahoin . . . yöh . . . yöh . . .

— Ole siinä . . . ei tässä ole aikaa . . .

He saapuivat Lampan tiehaaraan ja koettivat siinä iskeä jälkiä, että olisiko Lamppaan kääntynyt ja sieltä poikki mennyt. Mutta Lampallekin kääntyvä tie oli kovaksi ajettu ja jälkiä oli paljon.

He kääntyivät kuitenkin pihaan. Joonas seiso i talin ovella eikä ollut näkevinäänkään tullimiehiä, jotka seisahtuivat keskelle pihaa neuvottomina. Katselivat rantakujalle, josta tikotettu tie lähti Suomen puolelle, katselivat ylös- ja alaspäin, jossa kulkijoita näkyi tulevan ja menevän.

Konttorin akkunan läpi näkivät he patruunin seisovan ihan ikkunassa kiinni, sikaari suussa ja niinkuin heistä näytti, ivallinen ilme kasvoillaan.

Kohmelossa ja pahalla kiirillä siinä tullimiehet

saamattomina töllistelivät eikä yksikään hoksannut tai älynnyt mitä olisi tehtävä. Eivät tahtoneet tiedustella Joonaaltaakaan mitään, sillä sen he hyvin ymmärsivät, ettei Joonas kuitenkaan sano totuutta.

Mutta siinä tallin luona Joonas kuitenkin toimitte-
li, mitä lie toimitellut, eikä ollut tietävinäänkään yö-
lisestä kahakasta.

Jo Jönssoni viimein kysyi:

— Tietääkö Joonas kenen voikuorma se oli, jon-
ka otimme yöllä takavarikkoon? Onko se tämän talon
vai onko se Keskitalon Hermannin?

Jönssoni teki kysymyksensä tuolla tavalla saadak-
seen selville tiesikö Joonas kuorman katoamisesta
mitään.

Mutta silloin juuri pullahti patruuni kuistin eteen
ja huusi:

— Joonas! Tulepa tänne!

Joonas ei siis vastannut mitään, vaan riensi pat-
ruunin perässä konttoriin.

Tullimiehet lähtivät pois pihalta ja näkyivät kä-
velevän kiivasta vauhtia ylöspäin, vastaantulevilta
tiedustellen oliko näkynyt vastaantulevaksi voikuor-
maa, jossa ei ollut ajajaa.

Mutta ei ollut kukaan vastaantulevista nähnyt. Kiroten kävelivät he eteenpäin, haikeasti silmäillen Suomen puolelle.

*

Kun tullimiehet olivat poistuneet pihalta ja Joonas tullut konttoriin, remahti patruuni pitkään nauruun.

— Jaa, jaa. . . Joonas, — sanoi hän ja taputti Joonasta olkapäälle. — Mennyt yö oli hyvä yö. . . Katsos vaan sitä Tirkkaa kuinka nokkela olikin. . .

— Tilta hoi! — huusi hän sitten puotiin. — Tuoppa. . . täällä on Joonas. . .

Tilta ymmärsi heti mistä on kysymys ja toi konjakkia.

— Ja viisas ja hoksaava mies olit sinäkin Joonas! — sanoi hän sitten.

Ja kun Joonas oli pikarillisen maistanut, remahti patruuni uudestaan nauramaan:

— Mutta jo niille kummasti sen peslaakin kanssa kävikin ha, ha, ha. . .

— Joo, — sanoi Joonas vain.

Joonas oli yöllä lähtenyt saattamaan Hermannia Suomen puolelle, viinassa kun Hermannia oli, ja vienyt kotiaan nukkumaan. Kun palasi aamuvarhaisel-

la takaisin, kävellä vihmoi Hermannin hevonen voikuormineen jäällä vastaan. Marhaminta oli katkenut. Joko oli vasiten löysätty irti taikka hevonen itse jyrksinyt marhaminnan poikki. Sitä ei Joonas joutanut miettimään, vaan ajoi menemään Keskitaloon, jossa tullikavaltajat vielä olivat. Eikä tiennyt Joonas vielä kukaan kuinka hevonen oli irti päässyt.

— Tirkalla olikin juotavaa, — hökerteli patruuni. Kyllä se sentään Ranta-Jussi sittenkin on luotetuin mies. . . Näitkö sinä Joonas kuinka ne silmäilivät Suomen puolelle. . . ?

— Jo minä näin. . .

— Kyllä niitä hunsvotteja nyt harmittaa.

Patruuni kaatoi Joonalle toisen ryypyn ja sanoi sitten:

— Lähde nyt käymään siellä Jussin pirtillä ja käsketulla tänne, että saan kuulla. . .

— Ne ovat vieneet kaikki tavarat Keskitalosta Korven-Israeliin, — tiesi Joonas.

— Jessus. . . kaikkiko? siunasi patruuni.

— Aivan kaikki!

Patruunia alkoi mietityttää. Jos ne tullimiehet niistä vihiä saavat, niin silloin on hän hukassa, mutta tot-

tapa kavaltajat ovat olleet varovaisia!

Hän käveli pariin kertaan lattian poikki, asettui sitten Joonaan eteen ja kysyi:

— Mitä sinä ajattelet?

— Kuului Jussi sanovan, ettei ala hän enään yötyöhön Hermannin kanssa, — sanoi Joonas.

— Jaa, — arveli patruuni. — Riippuu siitä kuinka saamme tavarat eteenpäin, niille, joille ne ovat tulevat. . . Mutta kaikessa tapauksessa mene ja käske Jussi tänne!

Joonas meni, otti sukset ja lähti hiihtämään Suomen puolelle.

Patruuni jäi yksin mietteisiinsä. Tavaroita oli kyllä nyt saatu poikki, mutta vielä oli vaara tarjona ja mahdollisimman pian ne pitäisi saada sisämaahan rantatielle ja jokivartta pitkin. Sillä tullimiehet kyllä koettaisivat parastansa. . .

V

Kolme päivää oli kulunut äsken kerrotuista tapauksista.

Saalkreeni oli palannut Rovanjärveltä hirmuisen vihaisena ja kiukkuisena. Hänelle oli taipaleella kerrottu, että „luntreijattu“ oli kokoyö. Yhden voikuorman olivat tullimiehet saaneet, mutta sekin oli joutunut hukkaan, kun joivat niin, että nukkuivat Tirkan mökille . . .

Oman asiansa epäonnistuminen Saalkreenia kuitenkin enimmän sapetti. Sillä hän oli alkanut ymmärtää, että häntä oli petkutettu. Kirjeen oli hänelle Manttan nimessä joku lurjus kirjoittanut. Lampasta päätti hän kaikki johtuvan, mutta Tirkan syntymäpäiväjuhlaa ei hän osannut sovittaa matkansa yhteyteen eikä epäillä Tirkkaa mistään.

Alkoi liikkua huhuja, että Lampaan oli tuotu monta kymmentä kuormaa. Tullimiesten raivo, joka näinä päivinä oli noussut täyteen vimmaan, kohosi nyt suunnattomaksi. Sillä tiedettiin kertoa, että Keskitalon Hermannilta peslaakiin otettu hevonen oli aa-

muvarhaisella nähty Keskitalon pihalla, voikuorma perässä. Saalkreenin vimma oli kaikkein vihasin, sillä oli tullut tiedoksi, että hän oli huiputettu lähtemään Rovanjärveen. . .

Kolmantena päivänä saapuivat tullimiehet miesjoukolla Lamppaan, kotitarkastusta pitämään. Maakon kylän ja Jafetin kylän tullimiehet olivat lisänä, niin että heitä oli kaksitoista miestä. Kaikki talon makasiinit, ulkokuoneet, tallit, navetat ja vainiolla olevat heinäladotkin tarkastettiin ja sysittiin rautakrasseilla. Mutta tullitta tuotua tavaraa ei löytynyt mistään. Patruuni seurasi toimitusta kahden todistajan läsnäollessa ja nauraa hökerteli. Tullimiehet kirosivat ja lupasivat muistaa.

Kiukkuaan purkaen saivat tullimiehet lähteä talosta tyhjin käsin.

Mutta he vannoivat kostavansa ja koettivat saada selville oliko todella sinä yönä, jona Saalkreeni oli mennyt Rovanjärvelle ja toiset tullimiehet viettäneet nimipäivää Tirkalla luntreijattu ja mitä oli tuotu poikki ja kutka olivat olleet liikkeellä. Asia tuntui tullimiehistä hämärältä. He tiesivät hyvin, että Lampalla täytyi olla joku neuvonantaja ja rohkea mies Suomen

puolella, joka järkeä jakoi ja neuvoja antoi. Lamppa itse ei hoksannut eikä uskaltanut, samoin tiesivät ja tunsivat tullimiehet Keskitalon Hermanninkin ettei hänestäkään ollut neuvonantajaksi. Oli monta kertaa joutunut tyhmyytensä takia tullimiesten kynsiin ja menettänyt poikkivietävänsä.

He vaanivat Lampan ympäristöllä joka yö, kulkiivat päivillä Jafetin ja Makon kylässä ja koettivat saada selkoa. Sen verran he saivat eräältä rahtimieheltä tietää, että monta kuormaa oli tullut vastaan Makon kylän tiellä samana yönä, mutta ei yhtään miestä ollut rahtimies tuntenut. Kun lisäksi samalla viikolla tuiskusi kauhean paljon lunta, ei jälistä saanut mitään selvää. Korven Israelia eivät ymmärtäneet epäilläkään, eivät olleet koskaan häntä Lampan puheilla nähneet ja muutenkin tiesivät, ettei siinä talossa juuri kukaan käynyt. Tiedustelumatkoillaan saivat he kuulla vihdoinkin, ettei Tirkka syntymäpäiväänsä ollut omin varoin viettänyt, mutta muualta olivat juotavat hankittu ja palkattu Tirkka juottamaan. Ja vähän kerrallaan alkoi heille selvitä, että heitä oli petetty hävyttömästi. Rovon Mantan kirje Saalkreenille — sekin kuului samaan juttuun.

Mutta kuka oli tuon kaiken takana?

Ranta-Jussi oli osannut niin viisaasti välttää, etteivät he olleet Jussia nähneet kahteen vuoteen. Jussi vältti aina tulemasta yhteen heidän kanssaan ja kun Lampalla kävi, niin kävi aina niin salaa, etteivät tullimiehet nähneet. He olivatkin unhoittaneet koko miehen eivätkä häntä nytkään muistaneet.

Mutta sittenkun saivat kuulla, että Tirkan syntymäpäivävietto oli keksitty heitä varten ja muistivat Ranta-Jussin joskus nähneensä Tirkan tuvalla, alkoivat he aavistaa, että Ranta-Jussi oli joukossa.

Saalkreeni sen ensiksi hoksasi ja päätti eräänä yönä — viikon päivät olivat jo kuluneet kavallusyöstä — pitää vahtia kävikö Jussi Lampalla. Saalkreeni tiesi jo vanhastaan, että Jussia ei näkösen päähän pääse, jos se saapi vähänkin vainua. Hän oli keksivinänsä mainion keinon. Hän kääreytyi valkoiseen lakanaan ja meni joelle tien viereen maata. Siinä makasi lakana ympärillään puoleen yöhön.

Ja jo aamupuoleen yötä kuulee miehen hiihtävän Suomen puolelta ja kun mies hiihtää aivan hänen vierestään, tuntee Saalkreeni hiihtäjän Ranta-Jussiksi. Ei näytä Jussi huomaavan mitään vaikka aivan vierestä

hiihtää. Saalkreeni seuraa Jussia, yhä lakana hartioilla ja kuulee, että Jussi menee Lampan pirttiin. . .

Silloin hän arvaa, että Ranta-Jussilla oli osansa hommassa.

*

Lamppa ja Ranta-Jussi olivat yhdessä näinä öinä miettineet miten nyt alkaisivat menetellä. Jussi oli käynyt Korven-Israelissa ja tavarat olivat siellä lukkojen takana, kaikki hyvässä järjestyksessä, mutta niitä ei ollut aikaa liikuttaa, sillä tullimiehet olivat aina liikkeellä. Patruuni ei enää luottanut Keskitalon Hermannin eikä tämänkään viimeisen epäonnistuneen yrityksen vuoksi ollut viitsinyt Lampalla käydä.

Jussi tiesi kaikki, mitä tullimiehet hommailivat. Hän oli öisin hiihtänyt heidän perässään ja usein kuullut heidän keskustelunsakin ja tiesi, että he vainustelivat yli tuotuja tavaroita. —

Hän oli miettinyt keinoja saadakseen tullimiesten huomion muualle, mutta pätevää, sukkelaa keinoa ei hän ollut hoksannut. Mutta kun hän eräänä yönä Lampalle hiihtäessään sattui hiihtämään tienviertä hankea pitkin, osui hän hiihtämään Fynken päälle, joka makasi hangessa lakanan alla.

Silloin hän ymmärsi mitä peliä tullimiehet nyt pitivät. Mutta hän ei ollut mitään huomaavinaan, vaikka suksi töksähtikin lakanaan, vaan hiihteli menemään. Siitä rupesi hän asiaa miettimään ja kertoi patruunillekin.

*

Kaksi päivää Jussi hommaili Suomen puolella, mutta joka yö hiihti hän Lampalle ja joka yö huomasi hän tullimiesten makaavan vaanimassa lakanain alla. Patruuni valvoi, kiroili ja hätäili, mutta Jussi lohdutteli, että hyvä tulee.

Ja eräänä yönä, kun tullimiehet taas makasivat lakanainsa alla, hiihteli ensin mies Lampalle ja kun oli kaikki ympäristön katsellut ja tarkastanut, niin hiihti takaisin jäälle ja vihelsi pilliin. . .

Silloin ajaa karahutti kolme hevosta suoraan Suomen puolelta Lampalle, korkeat kuormat resloissaan. Juuri kuin kuormat ehtivät kohdalle, karkasivat tullimiehet ylös lakanainsa alta ja lähtivät perään hiihtäen henkensä kaupalla.

Lampan kujalle oli Jussi asettunut ja kun tullimiehet siihen ehtivät niin rupesi hätäilemään ja huutamaan, että voi hyvä isä sentään. . . nyt ovat tullimie-

het tuossa . . .

Saalkreeni kirosi, että ähä lurjus, jopa petyit, mutta muuta ei ehtinyt. Sillä poikki tulleet kuormat eivät asettuneetkaan Lampan pihalle, vaan ajoivat täyttä laukkaa maantiehen ja kääntyivät siitä alaspäin.

— Ne ajoivat alaspäin . . . eivät menneet Kainuun tielle! — kuuli Jussi huudettavan. Ja kuuli sen, että Fynke lähti noutamaan hevosta, joka oli Saalkreenin hallussa Rantatöyrän talossa.

Mutta ennenkun hevonen saatiin valjaisiin, ehtivät kuormahevoset paeta melkoisen matkaa. Tulista laukkaa lähtivät tullimiehet perässä.

Silloin Jussi, kun kuuli tullimiesten ajavan alaspäin, hiihti jäälle ja vihelsi. Muutaman minuutin perästä ajoivat Friikon veljekset Suomen puolelta tyhjin resloin ja otettuaan Jussin rekeensä, ajoivat he Lampasta läpi pihan ja kääntyivät vihasta vauhtia Makon kylään, ylöspäin . . .

He ajoivat syrjätieta Korven-Israeliin, johon jo sitä ennen oli ilmestynyt kymmenen hevosta. Tulisella vauhdilla avattiin aittojen ovet ja keveästi ja jouduin nakeltiin säkkejä ja laatikoita resloihin. Ranta-Jussi pyöri neuvonantajana ja opasti mihin oli ajat-

tava. Aina kun kuorma valmistui, sai se lähteä sinne päin ja sille omistajalle, jolle Jussi neuvoi. Kahta hevosta ei kertaakaan lähtenyt peräkkäin, vaan menivät toiset syrjäiteitä, toiset maanteitse, mitkä Ylikainuuseen päin, mitkä ylöspäin jokivarrelle. Kaikki koko homma kävi näppärästi ja niinkuin listan mukaan, sillä selviä miehiä olivat kaikki ja omalla vastuullaan liikkeellä. Friikon veljekset, jotka olivat tottuneimmat ja rohkeimmat kavaltajat, lähtivät viimeiseksi. Heillä oli kaikkein vaarallisin matka, mutta he luottivat voimaansa ja hevostensa nopeuteen.

*

Aamuvarhaisella palasi Jussi Lampalle.

Patruuni oli täysissä vaatteissa vaikka tähän aikaan muulloin tavallisesti oli vuoteessa. Koko yön oli ollut hereillään ja kun Jussi tuli, niin vei heti konttorin viereiseen kamariin.

— Kaikki on hyvin! — sanoi Jussi. — Kuormat ovat menneet kukin haaralleen!

Patruuni oli enemmän kuin hyvillään, melkein halasi Jussia. — Jaa, minä sanon suoraan ettei semmoista miestä ole koko jokivarrella, — kehui hän.

Mainiosti oli tullimiehet saatu petetyksi. Ne kolme

kuormaa, joissa ei ollut muuta, kuin lunta sullottuna säkkeihin ja joita tullimiehet olivat lähteneet takaa ajamaan olivat paenneet niin nopeasti, etteivät tullimiehet olleet saavuttaneet. Joonas oli ajanut perässä nähdäkseen seuraavatko tullimiehet kuormia ja vasta Jaafetin kestikievarista oli palannut takaisin. Tullimiehet olivat uhanneet ajaa perässä vaikka Haaparannalle asti, niin oli Joonas kuullut Jaafetissa kerrottavan.

Kaikki oli Jussin ansiota. Sillä se oli Jussi joka oli hommannut lumikuormat ajamaan alaspäin saadaksesen tullimiehet pois kynsistä ja sitten voidakseen Korven-Israelista toimittaa tavarat määräpaikkaansa.

Hyvillään kovin, naurussa suin, nyt molemmin puolin selityksiä tehtiin, Tiltan kantaessa hyviä juotavia. Reiman palkan maksoi nyt patruuni Jussille ja käski tilittää kaikki apumiehet, joiden nimet Jussi luetteli ja paljonko kullekin oli luvannut. Niin kului tunti toisensa perästä ja hauskalta tuntui nyt olo sekä patruunista että Jussista.

— Mutta mitä sanovat „hurtat“ silloin, kun saavat tietää kuinka heitä Tirkassa on petetty? sanoi patruu-

ni.

— Minä luulen, että jo tietävät ja sen vuoksi ne nyt ovatkin kuin susia, — sanoi Jussi.

— Entäs nyt lumikuormat . . . ? nauroi patruuni.

Jussi naurahti.

— Kuka heidät käski Tirkkaan juomaan ja kuka käski ajamaan lumisäkkäkuorman perässä? En minä ettekä te, patruuni.

— Jaha, jahah . . . niinpä tietenkin . . . kuka käski . . . ha, ha, ha . . .

Silloin kuulivat he pihalta kiivasta aisakellon helinää niinkuin monta hevosta olisi pihaan ajanut.

— Tullimiehiä tulee neljällä hevosella! — ehti Tilta sanomaan ovelta.

Mutta samassa olivat tullimiehetkin sisällä. Heitä oli kahdeksan miestä, Saalkreeni eilimmäisenä.

Patruuni ehti nousta seisomaan, mutta Jussi pyörähti oven taakse piiloon. Puodinovi konttoriin oli auki ja ihmisiä oli puoti puolillaan.

Lamppu tointui pian ja meni konttoriin vastaan.

— Mitä on asiaa? tikasi hän vihaisesti.

Leimuavin silmin ja vaahtosuin alkoi Saalkreeni selittää, että he tietävät nyt kaikki mitä patruuni on

kavaltanut ja aikovat nostaa julman kanteen. He tietävät, että tavarat ovat Korven-Israelin talossa, johon ovat menossa peslaakia tekemään. Omistaako patruuni tavarat, sillä asia on selvä? He tietävät lisäksi kutka ovat olleet kavaltamassakin.

— Vai niin, — sanoi patruuni, koettaen hallita luontoaan. — Minä en siitä tiedä.

Mutta sitten hän yht'äkkiä unhotti, että hänen piti pysyä levollisena ja sanoa tokasi:

— Taisivat olla minun ne lumisäkitkin, joiden perässä olette yön kolvenneet.

Saalkreenin hahmo muuttui ja vähältä oli ettei karannut Lampan kimppuun.

— Linnaan joudut! — huusi hän; mutta silloin loppui Lampan maltti. Hän vetäsi uuninloukosta uunihangon ja alkoi sillä suomia tullimiehiä päähän, niskaan, käsiin, selkään ja huusi, että huoneet jymisivät:

— Ulos! Pois! Ulos!

Ne, jotka jälkimäisinä olivat tulleet sisälle ehtivät ulos, mutta Saalkreeni yltyi panemaan vastaan ja sai potkastua patruunia rinnan alle.

Tilta huusi Joonasta avukseen. Joonas oli ollutkin puodissa väkijoukossa ja nähtyään, että patruuni sai

potkun rinnan alle ja kuultuaan hänen pahoin parah-
tavan, rynnisti hän konttoriin ja heitti Saalkreenin
semmoisella vauhdilla porstuaan, että ovet lonkosi-
vat saranoiltaan.

Jussi käytti yleistä hämminkiä hyväkseen ja vilah-
ti puodin kautta pihalle ja lähti juoksemaan Suomen
puolelle.

VI

Kun Jussi saapui mökilleen, istui Ruhmulainen loisteen lämpimässä kovin viheliäisessä tilassa, kankeita jäseniään lämmitellen. Poika, Janne, keitti isolla jalkaniekka-kahvipannulla kahvia.

Jussi näki, etteivät olleet Ruhmulaisen kuulumiset hyviä. Oliko tapellut tai oliko häntä muutoin pahoinpidelty, mutta repaleina ja pitkissä palkeimissa oli takki ja suuri haava melkein keskellä otsaa.

— No kuinka kävi? kysyi Jussi ja muisti Rämä-Heikkiä ja konjakkisäkkiään.

Surkeasti oli Ruhmulaiselle käynyt. Taipaleessa kun oli juuri perille pääsemässä, oli tullut kolme tullimiestä vastaan ja ryöstäneet laukun ja vieneet kaikki.

— Siinäkö sinua noin repivät ja haavoittivat? kysyi Jussi.

— Siinä, — vastasi Ruhmulainen, mutta Jussi näki, että valehtelee.

Kun poika sai kahvin valmiiksi ja Ruhmulaisellekin oli annettu, kysyi Jussi:

— Kuulitko mitään Rämä-Heikistä?

— Kuulin, vastasi Ruhmulainen.

— Lurjus sai pettää minut, kun vannoi ja lupasi. Vaan viimeisen kerran minulta sai.

— Tuskin tuo enää tarvinneekaan, — sanoi Ruhmulainen, surkealla äänellä.

— Mitä? kysyi Jussi.

— Konjakit olivat ottaneet pois ja mies viety lintaan. . . Sillehän oli karttunut niitä viinanmyyntisakkoja ties kuinka paljon.

— Kun viheliäinen narrasi minulta koko säkillisen „olkirokkeja“ . . . sinne ne menivät! — päivitteli Jussi.

— Myymäänkö se lähti? kysyi Ruhmulainen.

— Niinhän se muka lähti ja kehui voittavansa . . . ja puolet voitoista lupasin . . . Vaan kyllä minä olenkin arvannut, kun ei ole kuulunut takaisin ja toista viikkoa jo aikaa . . .

Juttua jatkui ja Ruhmulainen, jolla oli nälkä ja vilu, oli kovin kiitollinen saadessaan olla Jussin lämpimässä pirtissä. Hän tiedusteli Jussilta kuinka salakuljetus oli onnistunut, mutta Jussi ei kertonut asioita kun syrjäpuolin.

— Kuuluvat tietävän tuolla toisessa kylässä, että oli juotettu tullihurtat hutikkaan Tirkan tuvalla ja sit-

ten luntreijattu koko yö, — sanoi Ruhmulainen.

Mutta Jussi ei muuta kuin hymähti siihen, josta Ruhmulainen ymmärsi, ettei se kaikki valetta ollut.

Niin siinä juttelivat ja kun Ruhmulainen oli saanut syödä vatsansa täyteen nukkui hän penkille ja alkoi kuorsata.

Ilta tuli. Jussikin oli nukahtanut sänkyynsä ja poika oli mennyt kylälle.

Herättyään alkoi Jussi miettiä ja ajatuksissaan selitellä sitä tuumaansa, jota jo kauvan oli miettinyt. Viinakauppaa alkaa hän harjoittaa! Hän oli kuullut, että ylimaissa ja Lapissa päin tukkityömailla jätkät konjakkilitrasta maksavat vaikka kuinka paljon. Ei ollut Rämä-Heikistä, jolle säkillisen uskoi, enään viinakauppiaaksi. Se oli itse liian juoppo ja varomaton. Nyt kaikki menetti, kun suuret voitot toivoi saavansa. Ja linnaan itse joutui. Se sille paras olikin.

Panisivat vielä kiinni tuon Ruhmulaisen, josta oli aina vastusta. Huonot kirjat sillä olivat Ruhmulaiselakin eikä paljoa tarvitsisi ennenkun tarttuisi kiinni. . . Silloin siitä pääsisi.

Tuossa se kuorsasi lurjus ja olisi valmis juoruaan tullimiehille kaikki, jos ei sitä lahjoisi ja hyvä-

nä pitäisi. Nyt se on taas niin tyhjänä, ei ruokaa, ei rahaa, eikä se tästä lähde niin kauvan kun se näkee minulla syömistä olevan. . . Jos sille toimittaa jotakin tehtävää, vaan konjakin kaupalle sitä ei uskalla panna ainakaan yksin. . . Mutta jos ottaisın sen voimaksi ja kumppaniksi. . .

Jussia nauratti.

Komentaisi Ruhmulaisen etupäähän, niin se pian joutuisi kruununmiesten kynsiin. . . Kuuluu olevan jo Ruotsinpuolen tullimiehillä semmoinen valta, että saavat ottaa Ruhmulaisen kiinni, milloin vaan tapavat Ruotsin puolella luntreijaamassa. Se on näinä vuosina tullut niin huonoon huutoon, kun Viikluntin kauppiaalle on luntreijannut. . . Ja kun viimealvena Viiklunti hävisi ja köyhtyi, niin loppui Ruhmulaiselta työ ja nyt minun turviini pyrkii.

Jussi mietti ja mietti. Nyt täytyi yrittää. . . Sitä ei tiennyt minä hetkenä Lampastakin tulisi köyhä. Rikas se oli olevinaan Makon kylän Viikluntikin, mutta kun saatiin peslaakeja vähä enemmän, niin kintaat löi pöytään ja kuuluu nyt olevan Jällivaarassa laukkukauppiaana. Sillä lailla se vielä voisi käydä Lampallekin, jos enemmältä vahingoita alkaisi tulla. . .

Jussi muisti kaikki mitä tullimiehet olivat Lampassa sanoneet ja uhanneet. Ne pirut tiesivät, että tavarat olivat Korven-Israelissa olleet! Mutta sieltä ne eivät niitä enään näppää ja tuskin pääsevät jäljille. . . en usko. . .

Nyt oli kerännyt ja säästänyt rahaa niin paljon, että hänellä nyt oli enemmän kuin koskaan ennen eläissään. Jos Ruhmulainen tietäisi! Nyt olisi paras aika yrittää. . . Ostaisi koko kuorman konjakkia ja lähtisi ylimaahan. . .

Mutta kuinka pääsisi erilleen Ruhmulaisesta, niin ettei se saisi vihiä!

Jussi mietti ja mietti ja viimein hän oli hoksaaviinaan keinon. . .

Ja siihen hänkin nukkui.

*

Seuraavina päivinä ei Jussi käynyt Ruotsin puolella ollenkaan. Kylällä oli käynyt ja kerran oli Keskitalon Hermannin poikennut Jussin pirtille. Ruhmulainen makaili mökissä ja söi Jussin ruokaa ja keitteli väkevää kahvia. Jussin poika, Janne, oli kotoaan kadonnut, mutta Jussi ei ollut tietävinään mihin oli mennyt.

— Lienee mennyt ketun pyydyksiään katsomaan,

— sanoi Jussi Ruhmulaiselle.

Janne olikin jo saanut useita kettuja ja kärppiä, joiden nahkat riippuivat somassa järjestyksessä pirtin sivuseinällä.

— Kuuluvat maksavan nyt hyviä hintoja Rovaniemellä metsäeläväin nahkoista, — tiesi Ruhmulainen.

— Niin kuuluvat.

Eräänä yönä ei Jussia kuulunut kotia, mutta kun Ruhmulainen aamulla heräsi, oli Jussi kotiintunut.

— Jos tahdot ansiota, niin tulevana yönä saisit, — alotti Jussi keskustelun.

— Kylläpä tästä joutuisi... jopa olen tässä liian kauvan sinun eväilläsi ollut, — vastasi Ruhmulainen.

— No siitä nyt ei mitään, vaan lieneekö sinussa vielä entistä voimaa, että kykenet...

— Kyllä minä...

— No yritämme tulevana yönä... Kuuluvat olevan tullihurtatkin väsyksissä... kun viikkomääriä ovat yötä päivää valvoneet ja kaikki loukot ajaneet...

— Ovatko saaneet?

— Kuuluivat viimeyönä vieneen Keskitalon Hermannilta hevosen ja kuorman... ja aamulla Käyrä-Helmeriltä hevosen, Hermannin hevonen sekín.

— Ja Lampan tavarat tietenkin?

— Lampan tietenkin. Oli päivällä tullut Keskitaloon kaksi jauhokuormaa, niin Hermannin pöllö lähtee ajamaan yli ja ajaa suoraan tullimiehille syliin. . . Ja vielä komentaa renkinsä Käyrä-Helmerin perässä ajamaan. . . Sillälailalla käy, kun aina juopi itsensä sika-humalaan, kun luntreijata aikoo ja juottaa sen vähäjärkisen renkinsäkin. . . Nyt menetti molemmat hevosensa.

— Ei kuulu olevan siitäkään Hermannista enään siihen hommaan, — arveli Ruhmulainen.

— No minun laskuni mukaan on jo kymmenes kerta, kun hevosensa menetti ja kuuluu näistäkin toinen, se musta tamma, olevan tuhannen markan hevonen.

— Sillä lailla. . . niin sitä miestä opetetaan.

Niin keskustelivat Jussi ja Ruhmulainen, muistelivat entisiä öisiä retkiään, jolloin ei tullimiehiä peljätty, vaan miesvoimalla ajettiin Ruotsin puolelle ja lyötiin ruoskalla sitä, joka ei edestä ehtinyt. Mutta nyt ei enään käynyt niin.

*

Kun ilta tuli, lähtivät molemmat miehet suksilla liikkeelle, ylöspäin hiihtäen.

He hiihtivät jokirantaa sivu talojen ja olivat jo kirkon kohdalla.

— Mihin asti aiot? kysyi Ruhmulainen, joka hiihteli perässä ja luuli että Keskitaloon mentäisi.

— Vielä vähän ylemmäksi, — vastasi Jussi.

Pimeä ilta oli, mutta suksikeli oli hyvä.

He saapuivat jo Makon kylän kohdalle. Sieltä tuikivat tulet ja näkyivät selvästi Suomen puoleiselle rannalle, kun joki kylän kohdalta oli hyvin kapea.

— Mitähän se on? mietiskeli Ruhmulainen, perässä hiihtäessään. Hän ei vähääkään ymmärtänyt mitkä tuumat Jussilla olivat. Hän tiesi kyllä, että Lampalla oli kauppa Makon kylässäkin, mutta ei ollut kuulunut, että sinne olisi koskaan uskallettu mitään kavaltaa, kun kolme tullimiestä asui kauppatalon vieressä. . . Piru se on uskaltamaan Jussi ja mitä lienee näinä päivinä hommannut ja miettinyt.

Makon kylän kohdalle asti hiihtivät he jäätä, mutta siinä kun Ruotsin puolelle menevä tikkatie tuli vastaan, läksi Jussi nousemaan Suomen puoleiselle rannalle, hiihtäen taloa, Ranta-ojaa, kohden.

Ruhmulainen tiesi, että ennen aikaan Rantaojassa tallennettiin Viikluntin kauppiaan tavaroita ja että

Rantaojan miehetkin usein ottivat osaa „yötyöhön“, mutta eivät koskaan omilla hevosillaan. Olisiko Lampalla nyt Ranta-ajassa tavaroita?

Juuri kun saapuivat pihaan, kuiskasi Jussi Ruhmulaiselle:

— Mene sinä tuonne nurkan taakse! —

Ruhmulainen totteli ja jäi nurkan suojaan seisomaan. Hän kuuli pihalla liikuttavan ja puheltavan, kuuli, että tallista talutettiin hevonen ja valjastettiin.

Hetken päästä ilmestyi Jussi nurkan taakse suuri sudennahkainen turkki olalla.

— Pane nyt tämä päällesi ja nosta kaulus pystyyn, — käski Jussi. Ja kävele sinä niinkuin herrat. . . tämä on herrasturkki, näet, Lampan turkki. . .

— Mitä aiot?

Nyt vasta Jussi rupesi selittämään mitä hän aikoi yrittää. Tässä Ranta-ajassa oli Lampalla monta säkillistä hevosen valjaita, priima tavaraa, ruomia, suitsia, patusia, siloja, loimivöitä ja paljon muuta. Ne tarvitsee saada yli hyvin pian, olisi jo ennen tarvinnut saada yli, mutta ei ole kukaan uskaltanut lähteä viemään, — niitten pitäisi joutua isompaan maailmaan. . .

— Tästäkö sinä aiot ajaa suoraan Makon kylän haarakauppaan? — kysyi Ruhmulainen ihmeissään.

— Tästä suoraan ja tie nousee kuten muistat, rantamakasiinin ohitse ja vie sitten pihaan. . .

— Niin tekee, mutta tullihurtathan asuvat aivan vieressä.

— Antaa asua. Me menemmekin herroina. Sinä istut herrana perässä susiturkki ylläsi ja kaulus pystyssä. . .

— Ha, ha, ha, — nauroi Ruhmulainen.

— Ole hiljaa siinä! — varotti Jussi.

Sitten he kävelivät pihaan, Ruhmulaisella Lampan suuri susiturkki yllään. Hevonen seisoi jo tallin edessä valjaissa. Jussi komensi Ruhmulaisen rekeen, kantoi piha-puodista säkin syliin, turkin alle, niin, että Ruhmulainen näytti isomahaiselta patruunilta, joka selkä kenossa istui reessä. Peitti vielä herran nahkasilla ja veti rekipeitteen nahkasten päälle.

Ruhmulainenkin alkoi ymmärtää mistä tulee kysymys ja innostui osaansa.

Jussi oli itse lainannut pitkän lammasnahkaturkin, joka ulettui häntä kantapäihin ja kääntänyt lakin korvilleen. Siinä asussa hän istahti kuskipallille ja las-

ki menemään jälle . . .

Makon kylän tullimiehet asuivat Lampan haara-kaupan vieressä. Siinä oli takavuosina ollut Viikluntin kauppa, mutta Viiklunti oli köyhtynyt, tehnyt konkurssin ja mennyt Jällivaaraan. Lampan kauppa olikin vasta ensi talvea tässä Viikluntin entisessä talossa. Vaikka siitäkin oli Suomen puolelle tikoitettu suora tie Ranta-ojaan ja vaikka ostajia Suomen puolelta joka päivä kävi kaupassa, eivät tullimiehet kertakaan vielä olleet saaneet peslaakia, eivätkä kauppaan nähneet tuotavan tavaroita Suomen puolelta. Jokaisen Suomen puolelta tulevan he kuitenkin tarkastivat ja valvoivat, ettei reissä mitään tavaraa Suomesta tuotu. Mutta paitse Suomen puolelta kulkevia ostajia, kulki tätä Makonkylän—Rantaojan tietä paljon muita matkustavia Suomesta Ruotsin puolelle ja päinvastoin, kulki tukkiyhtiöitten herroja ja työnjohtajia sekä paljon muita herroja, jotka nähtävästi olivat omissa asioissaan matkassa eivätkä tullia kavaltamassa.

Joelta nouseva tikkatie, joka kauppaan nousi, oli jyrkkää vastaletta. Vastaleen alla, korkeimman nousun kyljessä, oli kookas kaksikerroksinen makasiini, joka

oli kauppakartanoon kuuluva ja jonka kivisen par-
taan sivutse tie vei. Makasiinista ei pihalla seisoen nä-
kynyt kun yläkerran ovi, pääty ja katto, muu osa oli
vastaleen suojassa.

Nyt pimeänä iltana oli makasiinissa Lampan Joo-
nas. Hän oli iltapimeää hiihtänyt jokea pitkin Lam-
palta, oli pistäynyt kaupanhoitajan puheilla ja hii-
pinyt aittaan, jossa nyt istui silavalaatikon päällä ja
odotti. Kuta pitemmältä ilta kului, sitä tiheämpään
Joonas raotti ovea ja kuunteli. . . Siitä oli jo kaksi he-
vosta mennyt sivu pihaan päin ja yksi oli ajanut pi-
hasta Suomen puolelle, mutta ei ollut vielä näkynyt
niitä tulijoita, joita Joonas odotti. . .

Mutta kun hän taas raotti ovea kuuli hän kiivasta
aisatiu'un helinää joelta ja arvasi, että Jussi ja Ruh-
mulainen olivat tulossa. . .

Tullimiehet olivat liikkeellä ja kuullessaan aisa-
tiu'un äänen, arvasivat he, että joku oli tulossa Suo-
men puolelta. Hevonen tuntui tulevan kovaa vauh-
tia, sillä aisatiu'un ääni kuului selvempään ja kovem-
min. . . Heillä oli tapana odottaa kauppiaan pihalla,
jonka läpi kulkijain täytyi kulkea, siinä pysähyttää he-
vonen ja tarkastaa reki. . .

Niin nytkiä asettuivat pihalle, vaikka olivatkin varmat, että tulija, joka niin rennosti ajoi helisevissä tiu'uisa, oli luonnollisesti joku herra tai muu kulkija, jolla oli asiaa Ruotsin puolelle.

Joonas kuuli hevosen lähestymistään lähestyvän . . . nousi jo rantatörmän päälle . . . Ja hän avasi enemmän ovea katsellen ulos. Pimeä oli niin ettei hän nähnyt mitään, mutta kuuli selvästi, että hevonen nousi jo rantatörmän tällä puolen, jossa ei enään ollut niin tiukka vastale ja hän raotti yhä enemmän ovea, vilkaisten samalla pihaankin päin . . . Yht'äkkiä puhalsi hevonen laukkaan ja karahti aitan kivirappusten eteen . . . Joonas ehti avata oven, kun samassa portaille lensi suuri säkki . . . Hevonen ei pysähtynyt vähääkään, mutta Joonas kuuli Jussin sanovan:

— Työnnä pian makasiiniin!

Niin oli Jussi Joonasta neuvonutkin ja Joonas heitti säkin aittaansa sisälle, mennen itse perässä ja löi oven kiinni.

Mutta Jussi löysäsi täyttä ravia pihaan, istuen tannakkana kuskipallilla ja reenperässä selkäkenossa istui Ruhmulainen, korkea turkinkaulus pystyyn nostettuna . . .

Hevonen tulla tömähti pihaan.

Tullimiehet riensivät paikalle ja pysäyttivät.

Mutta huomattuaan, ettei reessä näyttänyt olevan muuta kuin joku susiturkkinen herrasmies, kohottivat he vain vähän nahkasia ja käskivät ajaa menemään.

— Tack! — sanoi Jussi ja laski menemään kujasta maantielle, niin että oli tiehaarassa lyödä kumoon. Mutta kun olivat päässeet palasen matkaa, pysäytti Jussi hevosen, löysäsi aisatiu'un pois aisasta ja sitoi pikkutiut kiinni.

— Jopa kävi hyvin . . . Ryypyt tarvitsisimme! — sanoi Ruhmulainen.

— Elä nyt hätäile! Vastahan tämä on alkua . . . Tulevalla kerralla otamme kaksi säkkiä . . . kyllä sinä ehdit kaksikin säkkiä heittää aitan portaille, kun minä siinä kohden ajan hitaammasti, — sanoi Jussi.

Ruhmulainen murahti. Hän ei ollut tyytyväinen, kun ei tämmöisessä hommassa saanut ryyppeä. Mutta Jussi antoi hevosen juosta ja käänsi takaisin Suomen puolelle Makon kylän heinätietä, joka kulki saaren poikki melkein Suomen puolelle asti.

Kun pääsivät takaisin Rantaojaan, niin Jussi kan-

toi pihapuodista kaksi säkkiä Ruhmulaisen syliin ja kiskoi turkin liepeet päälle . . .

— Piru kun ei edes ryyppyä ole, ärähti Ruhmulainen.

— Me saamme Joonaalta . . . elä hätäile! — lohduteli Jussi.

Jussi löysäsi menemään jälle ja ajoi tikkatietä, samoin kuin ensi kerrallakin, suoraan poikki . . .

Tullimiehiä ei näkynyt rantatörmällä, mutta Jussi antoi hevosen vastaleessa kävellä. Heidän tuloaan ei kuullut Joonaskaan, kun kaikki äskeiset helisevät tiu'ut oli otettu pois. Aitan portaitten luokse olivat juuri pääsemässä, kun Joonas raoitti ovea ja tunsii . . . Ruhmulainen heitti samassa toisen säkin portaille asti, mutta kun toista aikoi heittää, ei se lentänytkään portaille, vaan putosi portaitten viereen . . .

— Pian, pian! — ehti Jussi hopittamaan ja näppärästi Joonas kerkisi kaappaamaan toisenkin säkin makasiiniin . . .

Mutta nyt Jussi rapsasikin vireää ruunaa lautaselle ja karahutti menemään pihan läpi, että vilahti. Kaksi tullimiestä kyllä karkasi sisältä ja huusivat jotakin, mutta Jussi laski menemään, ei ollut kuulevi-

naankaan.

Kolmaskin kierros onnistui heillä yhtä hyvin, vaikka Jussi aitan luona pysähytti hevosen muutamiksi sekunneiksi.

— Anna sieltä pari pulloa, — kuiskasi Jussi Joonalle, joka samassa ikäänkuin asian arvaten, työnsi povestaan rekeen kaksi konjakkipulloa.

— No nyt, — riemastui Ruhmulainen ja täyttää vauhtia löysäsi Jussi pihan läpi.

Yksi tullimies puhalsi nurkan takaa, koettaen tarttua ohjista kiinni, mutta kompastui pitkäkseen reen antamasta vauhdista ja jäi siihen makaamaan.

— — —

Kun ehtivät taas takaisin Rantaojaan ja aikoivat neljättä kertaa poikki, oli jo aamupuoli yötä. Ruhmulainen oli jo kuitenkin ehtinyt juoda itsensä humalaan niin että kiroili ja meuhkasi pihalla, vaikka Jussi kielsi ja käski äänettömästi liikkua.

— Nyt joit humalaan itsesi ja pilaat koko asian. En minä lähde enään juopuneen kanssa yli! — ärähti Jussi Ruhmulaiselle.

— Elä sinä . . . kyllä minä, — kehuskeli Ruhmulainen.

— Mene jos tahdot . . . minä en lähde! — tenäsi Jussi.

— Ole lähtemättä!

Ruhmulainen oli pahapäinen ja haki riitaa juovuksiin tultuaan. Hän oli ottanut molemmat pullot haltuunsa eikä luovuttanut kumpaakaan pois. Jussia harmitti, mutta ei hän tohtinut paljoa vastaanakaan turista, sillä Ruhmulainen oli peto voimistaan.

Jussille juolahti silloin kavala tempu.

— Pannaan kelkkaan säkki ja lähde sinä viemään poikki . . . Minä tulen sitten hevosella perässä ja tuon loput . . . Ja sano Joonalle . . .

— En minä lähde jos en saa tätä turkkia matkaan.

Jussi mietti. Sekä hevonen että turkki olivat Lampan. Turkki oli jo kulunut. Jos sen tullimiehet veisivät, niin viekööt, samoin säkillisen loimivöitä . . . Mutta samalle matkalle se jäisi Ruhmulainenkin.

— Ota vaan turkki päällesi ja kun pääset onnessa poikki niin huuda . . . kyllä tänne kuuluu . . . minä ajan heti perässä, — sanoi hän.

Ruhmulainen oli siksi humalassa ja tappelunhulussa, ettei ymmärtänyt vaaraa, johon vapaaehtoisesti antausi . . . Eikä muistanut, että tullimiehillä oli oi-

keus hänet vangita.

Jussi köytti säkin kelkkaan ja Ruhmulainen lähti kiroten ja turkki auki viuhtoen kävellä tappuroimaan tietä pitkin. Rantaan päästyään hän lankesi, mutta kömpi ylös ja keijaili menemään. . .

— Ei siitä muuten erilleen pääse. . . vaan menköön nyt. . . omapa oli halunsa. . .

Jussi seisoj rekensä vieressä ja kuunteli. . .

Ei kuulunut, ei näkynyt mitään.

— Eivätköhän olekaan enään vartioimassa? —
mietti Jussi ja hän alkoi jo pelätä, ettei hänen salainen toivonsa toteennukaan.

Mutta silloin alkoi kuulua Ruotsin puolen rannalta huutoja ja kirouksia, tappelun rähinää ja monen miehen ääniä sekaisin. . .

Silloin Jussi arvasi, että jo tullimiehet nyt ovat osanneet oikean miehen kimppuun. . .

Hetken hän vielä kuunteli, pisti sukset rekeensä ja ajoi menemään kylän läpi Keskitaloon ja siitä poikki Lampalle. Ja mielessään oli hän varma, että hän toistaiseksi oli Ruhmulaisesta päässyt erilleen.

VII

Ylikainuun markkinat olivat ohi ja Rovaniemen markkinat ovella.

Rovaniemen markkinoille hommailivat useat torniojokilaisetkin mikä minkin kaupan tekoon. Jokivarren miehillä oli nahkaa, voita ja lihaa, järvikylän miehillä kaloja, lintuja ja metsäeläväin nahkoja. Rovaniemen markkinat olivat vuosi vuodelta saaneet suuremman merkityksen ja koko laaja Lappi ja Perä-Pohjola sinne pyrki, mikä myymään, mikä ostamaan. Niillä markkinoilla liikkui rahaa lujasti ja hyvät olivat hinnat.

Päästyään erilleen Ruhmulaisesta, oli Ranta-Jussi poikineen alkanut hommata Rovaniemeen. Jussi oli ennen nuorempana miehenä usein poikki Kairankin käynyt Rovaniemellä. Hän tiesi kaikki mutkaiset talvitiet, jotka asumattomia kivelioitä pitkin koukertelivat suuren kauppapaikan lähitienoille. Tuttua oli hänelle koko seutukin, jossa ennen tukkilaisena Olsenin homman aikana oleskeli. Salaperäisenä ja mitään aikeistaan virkkaamatta isä ja poika hommailivat. Jan-

ne kulki porolla Ruotsin puolella ja usein nähtiin hän porollaan porhaltavan metsäkyliin päin. Puhuttiin, että Janne keräili karpännahkoja Rovaniemen markkinoille.

Mutta Jussi aikoi nyt aloittaa omaa liikettä. Kaikilla säästörahoillaan oli hän Haaparannalta ostanut konjakkia, kuljettanut ne Tirkan tuvalle, josta Janne vähissä erin niitä toi porolla poikki. Mutta kun hänen mökkinsä aina oli ollut huonossa huudossa siitä, että sinne aina kaikki juopot kokoontuivat ja hän itse näinä vuosina oli joutunut epäluulon alaiseksi viinan ja konjakin salakuljetuksesta, ei hän tohtinut kotimökilleen varastoa kerätä. Kuluneena talvena olivat jo pari kertaa tullimiehet pitäneet hänen mökissään kotitarkastusta, mutta onneksi eivät olleet mitään löytäneet, vaikka silloinkin kaksi pulloa sattui olemaan perunakellarissa perunoihin kätkeytynä.

Ja sen vuoksi oli hän keksinyt erilaisen keinon.

Rovaniemen rajalla oli hänellä vanha tuttava Jyppyrä-Antti, jonka asunto oli synkässä kivelissä, mutta jonka kautta jotkut järvikyläläiset kulkivat Rovaniemeen, vaikka vakituinen markkinatie meni paljoa ylempää.

Jyppyrä-Antin viekasteli Jussi uskotukseen ja Antti suostui siihen, että Jussi sai kerätä pullojaan hänen heinälatoonsa, joka oli lähellä taloa. Nyt alkoi homma käydä hiljaa ja huomaamatta. Joka kerta kun Jussi öisin Tirkan tuvalta toi povessaan tai joskus laukussakin pulloja, lähti Janne aamubarhaisella niitä viemään Jyppyrä-Antin asunnolle. Samoilla matkoilla tiedusteli hän aina kärpännahkoja, tehden jälkimmäisen pääasiaksi. Ei saanut kukaan vihiä mitä isä ja poika hommailivat.

Suomen puolen tullimiehet, joita tänä viime vuonna oli lisätty pitkin rajaa, niin että heitäkin nyt oli kolme kussakin kylässä, suurimmissa neljäkin, olivat kyllä jo pitkän aikaa aavistaneet, että Ranta-Jussi, joka oli kuuluisa tullikavaltaja ja Lampan apuri, ei tietystikään malttanut olla Suomen puolellekin kavaltamatta. Ja kylällä kyllä puhuttiin, että Jussi kuljetti Ruotsin puolelta konjakkia ja myikin sitä. Mutta varovainen oli Jussi ollut. Useita kertoja oli hänkin ollut haastettuna viinanmyynnistä yht'aikaa Ruhmulaisen ja Rämä-Heikin kanssa. Jussin niskaan ei kuitenkaan voitu todistaa mitään, jota vastoin Ruhmulainen ja Rämä-Heikki aina saivat sakkoa ja varain puutteessa

linnaa.

Rovaniemen markkinain lähestyessä, kävivät Suomen puolen tullimiehetkin valppaammiksi, sillä edellisenä vuonna olivat Rovaniemen markkinat olleet tulvillaan ruotsalaista konjakkia ja salakapakoitsijoi- ta oli vilissyt melkein joka nurkan takana. Ja huhut kertoivat, että useimmat konjakkikuormat olivat rajan yli päässeet livahtamaan Lampan ja Makon kylän teitä. Sillä niiltä paikoin oli salakuljettajilla verrattain lyhyt matka paeta ensin kuormineen järvikylien metsäteitä Rovaniemen rajalle asti ja sieltä vasta oikoteitä pitkin markkinapaikalle.

Mutta kyllä Jussikin sen tiesi ja kaikista tullimiesten vehkeistä hän oli ymmärtänyt, että häntä epäiltiin. Viimeinen suuri luntreijaus Ruotsin puolelle, tullimiesten huiputus Tirkan syntymäpäiville ja Saalkreenin retki Rovanjärvelle, oli tullut tunnetuksi Suomen puolellakin, vaikkei tietty kuka sen oli hoksannut ja kuka sen toimeenpannut. Mutta sen tiesivät kaikki, että oli siihen Jussikin nyt osaa ottanut, samoin kuin ennenkin Lampan hommiin. Sillä selvää oli, että jollakin keinoin hän ansaitsi, kun hyvää elämää eli, ei päivää tehnyt työtä koskaan ja vaurastu-

van näytti vuosi vuodelta. Nyt jo osteli karpän ja ketun nahkoja niinkuin mikäkin kauppias, ja pojalleen poron oli hankkinut, joka ei hankkään koskaan min-käänlaisessa työssä ollut.

Kuta lähemmäksi Rovaniemen markkinat lähenivät sitä valppaammiksi tullimiehet tulivat ja kerran kuului huhu, joka myöhemmin toteutui, että tullimiehet Rovaniemen Kairalla olivat saaneet takavarikkoon puoli kuormaa Ruotsin konjakkia.

Jussilla oli vielä Tirkan tuvalla viisikymmentä konjakkipulloa, jotka aikoi saada poikki ennen markkinoille lähtöä. Mutta yhä kireämmälle kävivät asiat, tullimiehet hiihtelivät öin ja päivin sekä joella että teillä.

Eräänä aamuhämäränä oli Janne lähtenyt noutamaan Tirkasta konjakkia ja Jussi vahtaili mökkinsä luona, pilkkoen puita pirtin päässä.

Hän näki Jannen tulevan, pulkassa istuen ja tolvauttaen sivu Lampan ja kääntyvän Keskitalon tietä Suomen puolelle. Jussi oli määrännyt juuri aamuhämärän ylituloajaksi, sillä hän tiesi, että tullimiehet olivat yön valvoneet ja tavallisesti päivän valjetessa menivät levähtämään.

Poro tulla haahotti jo puoli väylässä ja Jussi toivoi, että hyvin käypi. Mutta kun Janne ehti Keskitalon rantaan ja poro jo nousi vastaletta pihaan, näki Jussi, vaikka matka oli pitkänlainen ja hämäräkin vielä, että kaksi miestä karkasi Keskitalon rantapuodin takaa poron kimppuun ja katosivat sekä poro että miehet huoneen taakse.

— Nyt tuli perkele! uivasi hän arvaten hyvin kuinka käy.

Hetken päästä Janne kuitenkin tulvautti kotiaan, mutta tyhjin pulkin. Laukun, jossa oli kymmenen konjakkipulloa, olivat tullimiehet vieneet.

— Olipa hyvä, ett'et ottanut enempiä matkaasi — sanoi Jussi pojalleen. — Sakkoon nyt saavat, vaan siinä se onkin kaikki, — arveli hän sitten hammasta puren.

Mutta juuri kun isä ja poika pääsivät sisälle, tulivat tullimiehet perässä kotitarkastusta pitämään. Kaikki paikat penkoivat, ullakon, perunakuopan, joka pirtin parren alta, sänkyt ja tuhka-astian porstuassa. Hajottivatpa halkopinonkin pirtin päästä, mutta eivät pullonkaulaakaan löytäneet.

Olisivat arvanneet kaivaa sen suksenladun alta,

joka Jussin pirtiltä suoraan lähti poikki väylän Lampalle, olisivat löytäneet toiset kymmenen pulloa, jotka Janne edellisenä iltana oli poikki tuonut ja jotka Jussi oli viisaasti ladun alle piiloittanut! Mutta eivät arvanneet, vaikka pirtin ympäristölläkin nuuskivat ja sauvoilla ja rautakrasseilla sysivät. Eräs tullimies hiihti latuakin palasen matkaa ja sysi molemmin puolin mutta ei arvannut ladun kohdalta sysiä, vaikka aivan pullojen kohdalla seiso.

— — —

Tullimiesten mentyä, syntyi isän ja pojan kesken keskustelu, jota kesti koko ajan kun kahvi kiehui. Mutta kun olivat kahvin juoneet nousi Jussi ylös ja meni ulos. Hän kaivoi kätköstään pullon, pisti poveensa ja lähti hiihtämään Ison-Liisan mökille, joka oli kylän takana mäen laidassa.

Janne valjasti poronsa, otti aivan uuden laukun ja pani siihen evästä: leipää, kuivaa poronlihaa ja kimpaleen silavaa. Hän asetti laukun pulkan keulaan ja peitti sen säkillä. Sitten istahti pulkkaan ja läksi ajamaan kylän läpi.

Kun hän ehti siihen tiehaaraan, joka valtatieltä poikkesi metsään ja josta kiertelemällä pääsi Rova-

niemelle vievälle talvitielle, huomasi hän, että hevonen kääntyi samalle tielle ja silloin hän hopitti poro-
aan.

*

Iltahämyssä palasi Jussi Ison-Liisan tuvalta ja nauraskeli itsekseen.

Iso-Liisa oli monesti ennenkin ollut apuna, luntreijauksessa ja häntä oli Jussi nytkin käynyt avukseen pyytämässä. Sillä Jussi ymmärsi hyvin, että nyt kun Jannelta oli saatu peslaakiin kymmenen konjakkipulloa, hänenkin hommiaan pidettäisiin silmällä ja jos tullimiehet osuisivat kohti silloin — ja siitä ei nyt, näin likellä markkinoita, ollut koskaan varma — kun jotakin on tuomassa, niin saisivat yhä enemmän epäluuloja, joten markkinamatka voisi tulla kovin vaaralliseksi. Sen vuoksi ei hän nyt itse enään uskaltanut lähteä Tirkasta loppuja konjakkipulloja noutamaan, eikä enää sopinut poikaakaan panna. Täytyi olla ja elää varovasti kun kerran näinkin pitkältä homma oli onnistunut. Sitäpaitsi oli hän nyt pannut likoon kaikki rahansa ja jos nyt onnettomuus . . .

Mutta Iso-Liisa tuli avuksi. Jussin neuvon mukaan neuvoi Liisa laajan, harmajan puolivillaisen hameen-

sa sisäpuoliseen helmaan sen kokoisia taskuja, että litran pullo reimasti mahtui. Liisan tuli ottaa laukku selkäänsä ja joku vanha rikkinäinen läkkiastia laukkuun ja olla menevinään läkkisepän luokse, joka asui Tirkan vieressä. Kun palaisi takaisin piti laukku niinkään olla seljässä.

Seuraavana aamuna oli Liisa valmis lähtemään, mutta ettei mitään epäluuloja syntyisi, tuli Liisan hiihtää Keskitalosta poikki joen ja samoja jälkiä takaisin ja suoraan omalle mökilleen, josta Janne konjakit sitten noutaisi.

Jussi katseli ikkunastaan, kun Liisa hiihtää hulmusi Ruotsin puolelle kaksin sompasauvoin ja suuri täysinäiseltä näyttävä laukku selässä.

— Saapas nähdä. . . saapas nähdä! höpisi hän itseksensä. Sillä ei hän ollut niin varma kuinka edes Liisa onnistuisi. Salakuljetuksesta oli Liisakin tunnettu ja usein hänenkin säkkinsä oli tutkittu, mutta ei ollut mitään luvatonta löydetty. Mutta Jussi luotti siihen, etteivät hoksaisi tullimiehetkään hameenhelmoja mennä tunnustelemaan, eikä taitaisi Liisa sallia-kaan. . .

Hän koetti aikansa kuluksi valmistaa pärekoria,

joka pitkän aikaa oli ollut keskentekoisena, mutta aina hetken päästä nousi hän työstään akkunaan katsomaan.

Jo viimein näkyi Liisa hiihtää hulmuvan takaisin ja suoraan Keskitalon tietä näkyi tulevan. . . Jussi meni muka pirtin päähän puiden pilkkoamiseen, siitä näki Keskitalon rantaan ja rantapuotin eteen asti. . . Jo hiihteli Liisa likellä rantaa, melkein maanrantaan nousemassa. . . silloin hurahutti kaksi miestä suksilla pihasta jälle Liisaa vastaan.

Jussi säpsähti ja nousi halkopinon päälle paremmin nähdäkseen. Pitkälle Jussi näkikin, tunki Ruotsin puolelle asti selvillä ilmoilla ihmiset. Ja selvään hän nytkin näki, että Liisalta otettiin laukku seljistä ja tarkastettiin. Mutta vähän ajan päästä näkyi Liisa hiihtävän mökilleen päin ja tullimiehet painuvan rantaa pitkin ylöspäin.

Jussi arvasi hyvin käyneen, meni pirttiinsä ja odotteli iltaa.

Myöhään illalla tuli Liisa Jussin pirtille ja kertoi kaikki pullot Tirkasta saaneensa. Hänellä oli ollut joka kerta poikkitullessaan viisi, joskus kuusikin pulloa, hameenhelmassa kolme ja sukissa, yksi kummas-

sakin.

Jussi maksoi Liisalle palkan ja lupasi lisäksi pullon konjakkia . . .

— Ja luottaa saat, ettei ole kenenkään tietona, vakuutti Liisa.

— No niin luotankin ja anna sitte Jannelle kun tulee pyytämään, —sanoi Jussi.

— Tietenkin, vakuutti Liisa.

Liisa lähti ja Jussi rupesi nyt miettimään kuinka nyt viisaimmasti pääsisi huomiota herättämäti liikkeelle. Ei ollut enään kuin rapea viikko markkinaattoon ja vielä olisi pitänyt saada Liisan luona olevat pullot Jyppyrä-Antin latoon . . . sitten olisi kaikki valmista.

Jussi toivoi kuitenkin kaikki hyvin käyvän ja Jannenkin ehtivän pian palaamaan, Liisan tuvalta loppuja konjakkipulloja noutamaan.

Häntä nauratti vähän, kun muisti kaikkia keinojaan, joita tullimiesten pettämiseksi oli hoksannut, mutta harmitti taas se, että Jannelta oli saatu peslaakiin kymmenen pulloa . . .

— Mutta ehkäpä pettyvät kun Jannen perään lähtevät, — toivoi hän.

Markkinamatkaansa varten aikoi hän korjata lapikkaitaan ja muitakin neuvojaan kuntoon laittaa, sillä ylihuomenna täytyi jo lähteä liikkeelle.

Iltayöstä saapui Janne ja kertoi matkastaan. Hän oli tehnyt niinkuin isänsä oli neuvonut. Oli ajanut ensin metsätietä ja kääntynyt sitten talvitielle, joka vei Rovaniemen rajalle. Tullimiehet olivat ajaneet perässä ja nähtävästi vaanineet mihinpäin hän menee. Kun hän Kuusijärven rannalla ajoi Pekkalan Matin uutistaloon ja ehti olla sisällä palasen aikaa, ajoivat tullimiehet perässä ja karkasivat heti hänen laukkunsa kimppuun ja tyhjensivät eväät. . . Mutta kun eivät yhtään pulloa löytäneet, niin pitivät talossa kotitarkastuksen. . . Mutta tietysti eivät mitään löytäneet.

— Pettyivätpä. . . pettyivätpä, — nauraa siristeli Jussi.

Juuri siinä mielessä olikin hän poikansa liikkeelle lähettänyt. Ne piti saada, tullimiehet eksytetyssi eritielle, jotta eivät arvaisi kääntyä niille metsäteille, jotka Jyppyrä-Antin uutistaloon vievät. Nyt ne varmaan uskoivat, että Pekkalan uutistalon kautta kuljetaan.

— No kuinka sitten kävi? kysyi Jussi.

Poika kertoi:

— Siihen jäivät vielä Pekkalan Matin asuntoon ja minä läksin ajelemaan ja sanoin meneväni Pirttijärveen karpännahkoja tiedustelemaan. Mutta päästyäni Islingin jänkälle, käännyin takaisin ja ajoin Jäiväärän tietä Jyppyrä-Anttiin ja sieltä tänne.

Jussi oli kaikin puolin tyytyväinen poikansa matkaan ja varma siitä, että tullimiehet olivat eksytetyt ainakin hänen varastopaikaltaan.

Yöllä läksivät he Liisan tuvalle ja Janne pani kaikki siellä olevat konjakkipullot pulkkaan ja lähti ajamaan omia jälkiään Jyppyrä-Anttiin, jossa hänen oli määrä vartoa Jussia. Jussi saapuisi Antin asuntoon toisia teitä suksilla.

Tullimiehiä ei näkynyt liikkeellä, jonka vuoksi Jussi uskalsi Jannea käydä auttamassa matkaan Liisan tuvalta.

Kun hän palasi mökilleen, seisahtui hän hetkeksi portaille ja totuttuun tapaansa kuunteli. . . Oli kuin kuuluisi Ruotsin puolelta päin hiihtämistä. Varmaan oli siellä joku suksilla liikkeellä!

Pimeä oli, mutta ilma selkeä vaikka ei pakkanen ollut kova. Tähdet tuikkivat ja lumi narisi.

Jussi kuunteli ja katseli pimeään yöhön, katseli

ylös- ja alaspäin, mutta muualta ei minkäänlaisia ääniä kuulunut. Hän kuuli hiihtäjain — sillä kuulosti niinkuin niitä olisi ollut useampia — lähenevän Suomen puoleista rantaa, koska hiihto kuului nyt paljoo selvemmin.

— Olkoot ketä hyvänsä, — mietti hän, meni pirttiinsä ja pisti oven säppiin.

Hän ei ottanut tulta, mutta alkoi siinä mietiskellä miten viisaimmasti menettelisi sitten kun kerran markkinapaikalle pääsee. Ketun- ja kärpännahkat aikoi hän panna laukkuunsa jotta ei mitään epäilystä syntyisi jos osuisivat tullimiehet laukun kaivamaan. Kun kerran pääsisi markkinapaikkaa lähelle, kyllä sieltä kätköpaikkoja löytäisi.

Hän oli juuri myyntitoimen yksityiskohtia miettimässä, kun kuuli ovelle koputettavan. Joku tuli akunnan taakse ja kysyi hiljaisella äänellä:

— Onko Jussi kotona?

Hän oli tuntevinaan kysyjän äänestä. Se oli rämeä miehen ääni, pakkasen ja viinan kärventämä, tuttu miehen ääni.

Mutta vakuudeksi kysyi hän:

— Onko se Friikon Antti?

Friikon veljekset ne olivat, jotka pyysivät päästä Jussin puheille.

Jussi meni avaamaan oven ja ihmetteli mikä Friikon veljekset oli pannut nyt liikkeelle. Mutta kun hän heidän sisään tullessa tunsu viinan lemua heistä löyhkäävän, jyskähti hänelle mieleen, että taitavatpa olla Friikon veljeksetkin markkinoille menossa.

Ja kun Jussi oli sytyttänyt tulen takkaan ja työntänyt kahvipannun tulelle, arveli Antti, vanhempi veljeksistä:

— Ensi viikolla ne ovat Rovaniemen markkinatkin.

— Niinpä taitavat olla, — myönsi Jussi, sillä äänellä, että sama hänelle on, olivatpa eli ei.

Litteästä taskupullostaan tarjosi Antti Jussille ryyryn, kehuen:

— Otappa tuosta . . . siinä on tulista rommia!

Friikon veljekset eivät tienneet Jussin hommista mitään, eivät Jussin konjakkimyynti hommista, eivät siitäkään, että Jussi aikoikaan markkinoille. Ja visusti vältti Jussikin mitään sinne päin mainitsemasta. Mutta itseksensä alkoi hän aavistaa millä asioilla veljekset liikkuiivat.

Ja kun hän kahvin sai valmiiksi ja kaikki tekivät väkevät puol'kuppiset Antin rommipullosta, alkoivat veljekset selittää millä matkalla olivat.

Rovaniemen markkinoille oli heillä matka. Kaakkuri-Jannen pirtillä oli heillä koko kuorma juotavia, viinaa ja spriitä pöniköissä ja konjakkipulloja säkeissä. Mutta nyt oli kysymys miten pääsisivät ensiksikin yli rajan ja mitä tietä vapaammin poikki kairan Rovaniemelle. He olivat kuulleet, että Makon kylästä kun ajoi poikki ja lähti heti suoraan Suomen puolelta metsätietä niin osasi oikeaan Rovaniemelle vievälle tielle.

Nyt olivat varta vasten Jussilta lähteneet neuvot ja kysymään ja jos mahdollista saamaan Jussia avukseen. Molemmiin olivat he kyllä kulkeneet montakin kertaa poikki kairan Rovaniemelle, mutta eivät tienneet kulkivatko tiet tänä talvena samoja maita kuin ennenkin.

— Kyllä minä ymmärrän yskän, — sanoi Jussi, ollen muka erinomaisen huvitettuna veljesten hommast. — Mutta kyllä siellä taitaa, olla huono päästä, kun kuuluvat tämänpuolen tullimiehet näin ennen markkinoita olevan aina liikkeellä ja kaikki kuormat tonkivan.

— Meillä on hyvin hyvät hevoset. . . Me kyllä pääsemme pakoon, kun kahteen kuormaan tavaramme panemme. . . Mutta pitäisi saada kuorma sen näköiseksi, ettei se herättäisi epäluuloa. . . Etkö tietäisi keinoja?

Jussi kyllä olisi tiennyt erään keinon, jota ei kukaan ollut hoksannut käyttää, mutta ei ilmoittanut.

— Mikäpä niitä arvaisi, — arveli hän. — Ne ovat siksi tarkkoja tullimiehetkin, että tarkastavat kaikki kuormat.

Hetken olivat vaiti, mietteissään kukin.

— Viime viikolla olivat muutamat Alatornion miehet menettäneet kuusisataa pulloa konjakkia. Haaparannalta olivat lähteneet ja onnellisesti Arpelan kautta ajaneet ja päässeet jo Tervolaan, vaan siinä hoksasivat poliisit mikä kuorma oli liikkeellä, — alkoi taaskin Antti kertoa.

— Mihin ne olivat pullot panneet? Säkkeihinkö vai mihin? kysyi Jussi.

— Eivät toki, — sanoi Antti. — Kyllä ne niin viisaasti kuormansa olivat laittaneet, että. . . tyhjiin sokeritoppipapereihin olivat panneet kaikki. . . Mutta sittenkin. . .

— Olivatko köyttäneet rihmat ympärille, niinkuin kaupasta ostetuissa sokeritopeissa on? kysyi Jussi, silmät kiiluen.

— Sitä en tullut tietämään. . .

— Siinäpä se onkin. . . Hetihän semmoinen herättää epäluuloa, kun ei rihmoja ole — sanoi Jussi.

Taas vaikenivat, maistelivat kupeistaan ja Friikon Antti sanoi:

— Keksipä Jussi keino, niin. . .

— Pankaa tekin sokeritoppeihin. . .

Mutta eivät pitäneet Friikon veljekset sitä neuvoa hyvänä. Muuta piti hoksata.

Kun ei Jussi kuitenkaan sanonut tietävänsä min-käänlaista semmoista keinoa, jota jo ei oltu käytetty ja jota tullimiehet eivät olisi tienneet, alkoivat veljekset pyytämään, että Jussi lähtisi heille kolmanneksi. He antaisivat suuret voitot.

— Ei minusta enää ole semmoiseen. . . enkä ole nykyään oikein tervekkään, — esteli hän.

Mutta pyytämättä hän sitten neuvoi, että paras olisi heidän ajaa kuormineen Lampalta suoraan Keskitaloon ja siitä metsätielle, josta kyllä selviäisivät Rovaniemen tielle, kun kävisivät tien varrella olevista

mökeistä kysymässä.

— Ehtisikö tänä yönä vielä? kysyi Antti.

— Hyvin ehditte, — käski Jussi. — Kun teillä on Lampassa hevonen niin ajakaa Kaakkuri-Janneen ja pankaa kahteen reslaan tavaranne, niin pääsette pian takaisin ja löysätkää menemään hyvää kyytiä!

Muuta neuvoa eivät he Jussilta saaneet ja Friikon veljekset, jotka jo ennenkin olivat salakapakoimista harjoittaneet, läksivät sekavin mieltein Jussin mökiltä.

*

Heidän mentyä Jussi rupesi miettimään.

Tänä talvena näytti viinankauppiaita olevan enemmän kuin koskaan ennen. Lukuunottamatta kulkurijätkiä, jotka tosin eivät pystyneet ostamaan kun jonkusen litran spriitä, tiesi Jussi pitkin jokivartta monta muuta, jotka varustelivat markkinoille. Mutta monelta olivat tullimiehet saaneet kaikki pois ennenkun ehtivät saada myydyksi yhtään litraa.

— Tyhmästi menetteli Friikon veljekset Jussin mielestä. Heidän olisi pitänyt ottaa muuta tavaraa kuormaksi ja sitten vähissä erin kuljettaa. . . Paha sitä oli koko konjakkikuormaa saada viedyksi ja vältetyk-

si kaikkia vastaantulevia tullimiehiä.

Tänne tulevat neuvoja kysymään! kivahti hän siten. — Kysykööt muualta, eikä ole minun asiani jos menettävät.

— — —

Hän nukkui vihdoin niin raskaasti, ettei herännyt ennenkuin oli selvä päivä. Mutta sitten hän heräsi virkkuna ja alkoi laukkuansa valmistaa markkinamatkaa varten. Kuusi kaunista ketunnahkaa oli seinällä. Jussi kippasi ne sievästi ja pani uuteen, kookkaaseen nahkalaukkuun. Kärpännahkoja oli monta kymmentä, valkoisia ja hyvin kytketyitä. Oli joukossa syysoravannahkojakin ja yksi saukonnahka, jonka oli syystalvella vaihtanut konjakkiin eräältä metsäkylän mieheltä.

Jussi oli touhussa ja kuumissa markkinamietteisiin, sulloessaan nahkoja laukkuunsa.

Jos nyt kaikki onnistuisi niinkuin oli miettinyt, jos niin ja niin paljon pulloa kohti saisi voittoa, niin . . . niin semmoisiin rahoihin pääsisin käsiksi, ettei koskaan ollut tohtinut ajatellakaan. Sitten ostaisin hevosen ja sitten . . .

— Kun kymmenen markkaa pulloa kohti ovat voit-

toa saaneet, jotkut vielä enemmänkin! — muisteli hän.

Edellisellä viikolla oli hän jo paahtanut suksensa ja tehnyt uudet kierimet sauvoihinsa. Nyt oli laukukin valmiiksi pantuna. Ei muuta kuin syödä vielä, niin oli valmis lähtemään.

Mutta silloin hän sattui silmäämään joelle ja näki Lampan-Joonaan hiihtävän mökkiään kohti. Jussi kirosi tuumassaan. Tänne se hiihtää. . . mitä sillä nyt on asiaa?

Jussilla ei ollut oikein hyvä olla. Hän ei ollut käynyt Lampan puheilla ollenkaan sitten, kun Ruhmulaiselle oli tehty peslaaki ja mies pantu kiinni, mutta turkia, joka oli tunnettu Lampan turkiksi eivät tullimiehet olleet ottaneet. Muuten oli Jussi saanut tietää, että tullimiehet olivat Korven-Israelissa käyneet, mutta eivät olleet saaneet mitään varmuutta. Mutta yhä he vainusivat ja koettivat asiaan valoa saada.

Hän oli tässä markkinatouhussaan unhoittanut Ruhmulaisenkin ja koko Ruotsin puolen hommat. Mutta nyt ne äkkiä kaikki muistui mieleen, kun näki Joonaan hiihtää haahottavan hänen mökilleen.

— Olisi pitänyt lähteä vähä ennen! — arveli hän

päätänsä kynsien.

Hän ei ollut kuitenkaan tietävinäänkään Joonaan tulosta, seisoi selin oveen ja nauhotti laukkuaan kiinni.

— Nyt kuuluu kummia! — sanoi Joonas heti kun pääsi ovesta sisälle. Hän oli pelästyneen näköinen ja hengitti kuin ajettu poro. — Etkö sinä ole kuullut mitään?

— Mistäpä minä olisin kuullut! vastasi Jussi välinpitämättömällä äänellä.

— Nyt tietävät kaikki! Rautatieasemalla on otettu kaikki peslaakiin, ja peslaakiin on otettu Makon kylän makasiinista nekin säkit, jotka silloin tuonnossa yönä luntreijasimme.

— Se ei kuulu minuun, — ärähti Jussi.

— Patruuni lisäksi kipeänä, — jatkoi Joonas.

Jussi toimitteli vaan omia toimiaan ja hääri laukkunsa parissa.

— Kuuluuvat päästäneen sen Ruhmulaisen irti. . . Mitä päästit sitä yksin tulemaan ja annoit vielä patruunin turkin. . .

Jo Jussikin sen tiedon kuultuaan virkasi ja nähtävästi säpsähti.

— Mistä sinä olet kuullut, että ovat Ruhmulaisen irti päästäneet? — kysyi hän kiivaasti.

— No on kulkemassa semmoisia huhuja. — Keskitalon Hermannin tiedä, — että tullimiehet ovat lahjoneet ja houkutelleet Ruhmulaisen ilmoittamaan kaikki. . . ja kaikki on selittänyt, koskapa ovat osanneet Makon kylän makasiiniinkin mennä. . . Oli paha että se Ruhmulainen joutui tullimiesten käsiin.

— Mistä tiedät, että silti ovat Ruhmulaisen irti päästäneet? kysyi Jussi levottomana.

— Niin on kerrottu. . .

— Luuletko ettei olisi täällä jo liikkeellä ollut, jos irti olisi päässyt.

— No, olkoon kiinni tai irti, siitä ei mitään, vaan kuinka nyt käynee?

Jussi oli käynyt levottomaksi, sillä hän arvasi, että jos Ruhmulainen kerran on alkanut kertomaan on hän tietysti selvittänyt kaikki Jussinkin hommat.

Ja nyt hän katui, että oli päästänyt Ruhmulaisen tullimiesten käsiin. Olisi pitänyt keksiä joku muu keino, että siitä olisi erilleen päässyt. . .

— Patruuni käski sinun tulla poikki käymään, — sanoi vihdoinkin Joonas, kun Jussi ei. pitkään aikaan pu-

hunut mitään.

— Mitäpä asia paranee minun siellä käymällä! Jos ovat vieneet niin ovat vieneet . . . Eivät niitä minulta ole saaneet, vaan huonot ovat patruunilla asiamiehet siellä rautatieasemalla . . . Eivätpä saaneet täällä, vaikka kynsissä pyörivät joka päivä.

— Miten käynee, kymmenet tuhannet ovat kysymyksessä ja päässeekö sakolla itsekään patruuni vai joko linnaa antavat, — arveli Joonas.

— Kävi kuinka kävi, vaan syytön minä olen!

— Et olisi päästänyt sitä Ruhmulaista sinä yönä . . .

— Minkä minä hänelle voin. Harkka ja härkäreppänen tolvana . . .

Niin keskustelivat Joonas ja Jussi. Joonas läksi vihdoin hiihtämään takaisin Lampalle, mutta Jussi rupeesi valmistautumaan markkinamatkalle.

VIII

Pantuaan oven lukkoon ja peitettyään mökiinsä akkunat sekä sisä- että ulkopuolelta, läksi Jussi lauku seljässä hiihtämään. Vilkas liike oli maantiellä. Ylös- ja alaspäin oli tulijoita ja menijöitä.

Jussi hiihteli tienviertä ja alotti keskustelun muuttaman rahtimiehen kanssa. Rovaniemeen aikoi miehenkin ja sanoi kuormana olevan lihaa ja voita. Kertoi olevansa outo eikä koskaan kulkeneensa poikki kairon Rovaniemelle.

— Hyvä sinne kuuluu tie olevan, vaikken minäkään koskaan ole sitä tietä kulkenut, — valehteli Jussi. Tästähän se jo kääntyy vähä ylempää kirkkoa!

Kylää läpi hiihtäessään ei Jussi tavannut yhtään tullimiestä. Hän päätti kuitenkin hiihtää sivu kirkon ja palata sitten takaisin ja oikasta suoraan läpi metsien Jyppyrä-Antin asunnolle. Ja kun rahtimies, jota oli puhutellut kääntyi talvitielle, hiihteli Jussi eteenpäin.

Hän ei tavannut kuitenkaan yhtään tullimiestä ja hän palasi takaisin. Kirkon luona kohtasi hän kuitenkin

kin Käyrä-Helmerin. Helmeri näytti olevan kohme-
lossa ja kertoi isäntänsä, Keskitalon Hermanninkin,
lähteneen Rovaniemen markkinoille.

— Yöllä tulivat Friikon veljekset taloon ja mitä lie-
nevät hommanneet, mutta viinaa maisteltiin ja hei-
näsäkkiä pantiin kovasti matkaan — ja niin saivat
Hermanninkin lähtemään markkinoille, vaikkei ollut
aikonut, — kertoi Helmeri. — Viinoissa näkyivät ole-
van, kun kolmella hevoselle lähtivät ajamaan.

— Mitä tietä aikoivat mennä? kysyi Jussi.

— Kuulin, että aikoivat Pekkalan uutistalon kaut-
ta. . .

— Hyvä. . . hyvä! mietti Jussi ja kysyi sitte Helme-
riltä:

— Mihin sinä sitten nyt olet menossa?

Ja Helmeri kertoi, että tullimiehet olivat saaneet
vihiä, että Friikon veljeksillä piti oleman konjakki-
kuormat ja lähteneet perään ajamaan. — Ja näkyi
niillä olevan. . . lopetti Helmeri kertomuksensa.

Jussi ei puhunut Helmerille sinne ei tänne, vaan
läksi hiilitämään. Hän oikasi kirkolta suoraan kylä-
läisten metsätielle ja hiihteli sitä pitkin kauvas taka-
listolle. Kun suksikeli oli jotenkin hyvä päätti hän oi-

kaista suoraan jänkkien poikki Jyppyrä-Antin asun-
nolle, vaikka mutkia tehden tiesi pääsevänsä entisiä
suksenlatuja pitkin. Hän ei kuitenkaan tohtonut ke-
tään taipaleella tavata ja tuntien kaikki maat ja vaa-
rat hiihteli hän suoraan kuin viivalla vetäen Jyppyrä-
vaaraa kohden, jonka takana tiesi Antin asunnon ole-
van. Siitä ei enää ollut Rovaniemen rajalle kuin vaja-
va vanha virsta.

Jussi oli kyllä joskus ennenkin myynyt sekä viinaa
että konjakkia kesäsin omassa rannassaan lauttamie-
hille ja talvisin tiellä rahtimiehille, mutta isommin ei
hän ollut uskaltanut yrittää kuin vasta nyt. Ja vaikka
hän tätä retkeään varten oli ottanut huomioon kaikki
mahdolliset ja mahdottomat sattumat ja niiden mu-
kaan matkansa, tavaransa asettanut, tunki pelko nyt,
yksin hiihtäessä mieleen tulemaan. Jos oli tosi se, et-
tä Ruhmulainen oli päästetty irti, niin epäilemättä se
laittaisi luunsa Rovaniemelle, kun ensin olisi saanut
tietää, että hänkin, Jussi, oli sinne mennyt. . . Ja ku-
ka tiesi mitä siellä vihastuisi tekemään. . . Varovainen
täytyi olla ja jos sattuisi tulemaan, niin lahjoa piti ja
antaa konjakkia.

Lampan asioista ei Jussi isoa huolta pitänyt. Jos

köyhtyisikin ja joutuisi pois talostaan, niin alkakoon uudestaan.

Viinan myynnillähän se kuuluu koonneen kaikki tavaransa, viinanmyynnillä, korttipelillä. . . niin että alkakoon alusta eli siirtyköön pois muualle, niinkuin Viikluntikin Jällivaaraan.

Kun hän ehti Jyppyrävaaran alle, oli jo pimeä, mutta Jussi hiihti nyt vähän viistoon ja joutui pian sille tielle, jota Janne oli porolla kulkenut.

Illalla maatapanon aikana saapui hän Jyppyrä-Antin pirtille.

— — —

Markkinapaikka, Rovaniemen kirkonkylä, oli täynnä väkeä. Lapin kaikilta kulmilta oli sinne kansaa saapunut ja pitkin Perä-Pohjolaa kokoontunut.

Markkinaväen seurassa pyörähteli pienonen vilkassilräänen mies, jolla oli saukonnahka olalla. Ostajat tahtoivat sitä häneltä ostaa, mutta toisille vastasi hän, ettei nahka ollut hänen omansa ja toisille taas määräsi niin korkean hinnan, että ostaja heti loittoni. Koko päivän oli hän vähä väliä näkynyt sakeimmissakin ihmisjoukoissa, mutta joskus katosi syrjäpuoliin. Kuta illemmäksi päivä kului, sitä useampi kävi mies-

tä puhuttelemassa ja korvaan kuiskaamassa . . . ja silloin aina katosivat syrjäpuoliin.

Mies oli Ranta-Jussi, Juho Malmi, joka liikettään harjotti. Kaikki muut nahkat oli hän jo myynyt, mutta saukonnahkan jättänyt myymättä. Sitä kantoi hän olallaan merkkinä, että hänet etempääkin tunnettaiisiin. . . Kun viinanostajain kesken kerran tuli tiedoksi, että sillä pienellä, kavalasilmäisellä miehellä, jolla on saukonnahka hartioilla, sillä on . . . niin aina vähä väliä tuli joku korvaan kuiskaamaan, jolloin molemmat lähtivät pois väkijoukosta.

Oli jo pimeä ilta ja pakkanen oli kiihtymään päin, kun muudan Sodankylän mies tapasi Jussin ja korvaan kuiskasi.

— On vielä, vaan kallista on! — sanoi Jussi.

— Ota mitä tahdot, vaan anna kuitenkin, — mies pyyteli.

Ja kun Jussin kanssa kävelivät kylän päähän ja siitä kääntyivät metsään päin, jutteli viinanostaja:

— Minulle piti tulla kaksikymmentä pulloa konjakkia, vaan ovat taipaleessa poliisit ryöstäneet koko kuorman.

— Mistä päin oli tulossa? kysäsi Jussi.

— Tästä poikki kairan Ruotsin puolelta, — selitti mies.

— Kuka sitä oli kuljettamassa? tiedusteli Jussi.

— Kutsuvat Friikon Antiksi, Torniojoelta. . . Syys-talvella jo annoin rahat ja lupasi tuoda, vaan kaikki olivat ottaneet, Antin omatkin viinat. . .

— Olipa se. . . arveli Jussi.

Kun he pääsivät metsän laitaan kaivoi Jussi erään kuusen juurelta säkin ja virkkoi:

— Siinä ovat nyt viimeiset. . . viisitoista pulloa kolmen konjakkia.

— Myy kaikki! Ota mitä tahdot!

Jussi määräsi korkean hinnan, mutta Sodankylän mies laski pullo ja maksoi kylmäverisesti koko summan. Nosti sitten säkin selkäänsä ja läksi astumaan markkinapaikalle päin.

Jussi oli juuri saamiaan rahoja lompakkoon pane-massa, kun hänen poikansa, Janne, ilmestyi taempaa suksilla hiihtäen.

Isä ja poika alkoivat keskustella. Viisaasti oli Jus-si menetellyt. Janne oli vain vähissä erissä kuljetellut porolla konjakkipulloja Jyppyrä-Antin pirtiltä markkinapaikan taakse kuusikkoon, josta Jussi nouti pul-

lon kaksi kerrallaan, milloin ei ostaja enempää tahtonut. Ei yhtään tullimestä ollut sattunut ei Jussin eikä Jannen vastukseksi. Heitä oli onni suosinut. Ja niin kova menekki oli ollut, että nyt, kun ensimmäinen markkinapäivä oli illassa, olivat kaikki loppuun myydyt.

Molemmiin olivat hyvillään, sillä ansio oli ollut satumainen ja Jussilla rahaa niin paljon, ettei koskaan ennen.

Mutta Janne, joka oli hämyssä kävellyt kaha-käteen pitkin markkinapaikkaa, oli tavannut Friikon Antin ja oli Jussia tiedustellut. Niinollen oli hän kuulunut, että eräässä puodissa olivat poliisit tiedustelleet olisiko näkynyt pienoista miestä, jolla oli saukonnahka olkapäällä.

— Nyt ovat pirut jäljillä, — sanoi Jussi.

He vaihtoivat lakkia ja turkkeja ja Jussi köytti saukonnahkan takkinsa alle. Mutta ettei heitä yhdessä nähtäisi määräsi Jussi, että pojan piti heti lähteä porollaan poikki kairan ajamaan kotia päin. Hän antoi pojalleen rahaa, käski mennä kotia ja jos joku kysyisi häntä, niin saisi vastata, että mihin lienee joutunut, kun läksi Rovaniemelle ketun- ja kärpännahkoja

myymään.

Ja niin he erosivat.

Kun Jussi palasi markkinapaikalle, alkoi väki vähenemistään vähetä ulkoa, mutta kaupoissa oli vielä vilkasta liikettä. Jussi ja Janne olivat öitänsä viettäneet eräässä mökissä, jossa oli kaikennäköisiä kulureita kortteeria. Niillä ei ollut näyttänyt olevan minäänlaista hommaa ja Jussi oli ollut huomaavinaan että he epäluuloisesti häntä tarkastelivat.

Hän ei palannut enään yö-mökkiinsä, vaan poikesi Ruokosen pihalle, aikoen jostakin taatusta paikasta pyytää yösijaa.

Siinä oli pihalla paljon miehiä ja muuan tukinajosta Kemijärveltä palaava etelänpuolen mies, kauppasi hevostaan. Hevonen oli vankka ja nuori ja verrattain hyvässä kunnossa. Tukkirekensä oli mies jo myynyt, mutta lupasi samaan kauppaan kaikki valjaat ja hyvän reslan.

Jussi sekaantui puheisiin ja tarkasteli hevosta. Hänen rohkeat tuumansa alkoivat toteentua. Rahaa oli hänellä paljon enemmän, kaksikin hevosen hintaa. Nyt sopi ostaa ja yrittää ylimaahan.

Hän oli menestyksestään ja rahainsa paljouden ta-

kia huumauksessa ikäänkuin humalassa, vaikkei hän koko markkina-aikana ollut maistanut yhtään ryyppyä. Mutta hänen mielikuvituksessaan lenteli hauskoja kuvia siitä, että oli oma hevonen, jolla pääsisi menemään ja sopisi silloin mennä ylimaihin viina-kaupalle . . .

Jo rupesi Jussi kauppaa hieromaan ja alkoivat keskustella miehen kanssa. Mies helpotti vielä tahtomaan summasta kun kuuli, että saisi paikalla rahat kouraansa.

Kaupat tehtiin ja Jussi maksoi rahat.

IX

Jussi oli eräänä yönä — kevät-talvi oli jo alkanut ja Rovaniemen markkinoista kulunut kaksi viikkoa — saapunut Kaakkuri-Jannen pirtille Ruotsin puolelle.

Jussin hevonen ja reki olivat Jannen vanhassa navetassa, sillä Jannella ei enään ollut moneen vuoteen ollut lehmää. Miehet olivat yöllä, kun yhteen tulivat, maistelleet aikalailla, niin että lopulta nukkuivat molemmat.

Onnensa kukkulalla tunsi Jussi olevansa, kun Jannen pirtissä heräsi ja hommaansa muisti. Hän oli niin paljon näillä viikoilla komistunut, ettei Janne häntä ollut tuntea. Hyvä hevonen oli, tilava resla ja pussissa itsellä aivan uudet vaatteet, uusi turkki ja kokilakki.

— Jos olisi ennen hoksannut nämä hommat, ei olisi tarvinnut koskaan puutetta kärsiä — ajatteli hän herätessään ja kolisteli Jannenkin valveille.

Jussilla oli ollut mökille tullessa koko resla täynnä konjakkipulloja, jotka olivat säikeissään yöllä nostettu Jannen roskakamariin. Mutta kuorman päällä oli ollut kuusi tyhjää voidritteliä, jotka niinkään oli ka-

mariin nostettu.

— Hyvin sinua on onnistanut, vaan kyllä sinä taidatkin olla semmoinen veijari, etteivät sinua ensi yrityksellä petä tullimiehet eivätkä poliisit, — kehui Janne Jussia, kun kohmeloonsa tekivät puolikuppisia. — Huonosti menestyi niillä Friikon veljeksillä. . .

— Mitäs juovat itsensä humalaan silloin, kun pitäisi selvillä olla. . . Oma on syynsä. Kenen vuoksi Rämä-Heikkikin linnaan joutui.

— Oma tyhmyytensä oli syynä.

Mutta kun olivat puolikuppiset maistaneet, alkoivat he hommaan. Jussi kantoi tyhjän voidrittelin pirttiin ja Janne toi kainalossaan olkirokkiin pantuja pulloja perässä. Siihen tyhjään dritteliin alkoi Jussi viisaasti ja varovasti ja niin tiukkaan kuin voi, latoa konjakkipulloja. Ja kun oli saanut drittelin melkein täyteen niin levitti voipaperin päälle ja paperin päälle tuumaa vahvalta voita, jota oli eri pytyssä matkassa tuonut.

— No jo sinulla konstit ovat! ihmetteli Kaakkuri-Janne.

— Miltä näyttää? Näyttääkö voidritteliltä? kysyi Jussi, vieikkaasti hymyillen.

— Näitä ne eivät osaa epäillä! ihmetteli yhä Janne.
— Kun ei kukaan ennen ole hoksannut! Siinähan nyt on valmis voidritteli. . .

Kun Jussi sai voion päällimmäiseksi levitetyksi, pani hän kannen kiinni, kuitenkin niin, että se olisi helppo aukaista, jos tarve tulisi.

Kun olivat saaneet ensimmäisen astian valmiiksi, nosti Jussi sen porstuaan, ja toi toisen tyhjän pirttiin ja niin alkoivat siihen latoa samalla tavalla ja samoin levitti Jussi siihenkin voita päällimmäiseksi. Niin jatkoivat työtään kunnes kaikki kuusi astiaa olivat täpösen täynnä. Janne, joka oli perso viinalle ja nyt sai ilmaiseksi juoda mahansa täyteen, maisteli lakkaamatta ja nauraa tärräsi, ihmetellen Jussin keksintöä.

Kun ilta tuli, nukkui Janne humalassa, mutta Jussi hommasi taipaleeseen. Koko päivän oli hän kuitenkin miettinyt mitä tietä lähtisi. Lampalle asti hän ei tahtonut ajaa, peläten kohtaavansa tullimiehet, joilla nyt kuului olevan lupa ottaa hänetkin kiinni.

Suomen puolella ei voikuormasta ollut tullia, mutta jos Suomen tullimiehet näkisivät hänen Ruotsista ajavan, ei saattanut olla varma vaikka ne olisivat kivaneeet syvemmällekin dritteliin. Hän ei olisi tahtonut

tavata yhtään tuttua ihmistä, sillä pian siitä tieto leviäisi, että hän oli voikuormaa kuljettamassa. Ainoa joka tiesi, että hän näillä mailla liikkui oli Kaakkuri-Janne, johon Jussi luotti ja joka kyllä pitäisi tietonsa salassa, sillä siksi runsaskätisesti oli hän häntä lahjonut. Lopulta, kun jo oli pilkkosen pimeä, valjasti hän voikuormansa eteen hevosen ja läksi ajamaan. . .

Tultuaan lähelle Jafetin kestikievaria, muisti hän, että Jafetissa joinakuina edellisinä talvina oli ollut Suomen puolelle tie, jota tosin hyvin vähä kuljettiin ja jota ei tikotettu, kun niillä seuduin ei ollut kummallakaan rannalla kauppamiestä. Jafetin kestikievarissa ei kukaan häntä tuntenut, sen hän tiesi.

Hän ajoi Jafetin pihaan. Talo oli aivan joen rannassa ja palasen matkaa maantiestä. Jussi ajoi hevonsensa tallin luo niinkuin ainakin reilut rahtimiehet ja kun sattui renki tulemaan tallista, niin tiedusteli, oliko kuljettu talon rannasta Suomen puolelle?

Renki selitti, että oli joku kulkija ollut, mutta tyhjin rein, ei ollut koko talvena yhtään kuormaa tullut eikä mennyt.

Jussi mietti hetkisen, mutta Lampan ja Makon kylän tiet häntä pelottivat, sillä siellä tunsivat sekä tul-

limiehet että muut ihmiset hänet.

Hän päätti yrittää Jafetin tietä ja ajoi kujasta joelle.

Hän oli eräänä takatalvena tätä tietä paennut tulimiehiä muuanna pakkasyönä ja muisti että se nousi maihin Suomen puolelle syvästä ojankurusta, joka ulottui maantiehen asti.

Hevonen noudatti entistä tietä, vaikka askel paikoin pudotti ja reki painui vähä väliä tahkoja myöten. Puolijoessa näytti lumi vähenevän ja tie alkoi kestää paremmin. Suomen puolelta näkyivät jo tulet taloista ja kuului kulkusten heluja maantieltä. Yht'äkkiä näki Jussi korkean jokitörmän edessään ja huomasi olevansa Suomen puolella. Syvää kurunpohjaa nousi tie maantiehen.

Edestäpäin kuului kulkusten helinää, mutta siinä, jossa tie nousi maantiehen, ei näkynyt yhtään kulkijaa. Jussi tunsu kuin painon päältään putoavan, kun tiesi päässeensä Suomen puolelle.

Muut kulkijat olivat poikenneet kahvilaan, Kelo-Kaisun mökkiin kahvia juomaan ja hevosiaan syöttämään, mutta Jussi ajoi menemään sivu. Juuri kun hän oli mökin kohdalla oli hän sen pihalta kuulevinaan Ruhmulaisen räheän äänen.

— Olisiko se piru sittenkin päässyt irti, niinkuin Joonas tiesi kertoa! — säpsähti Jussi ja nykäsi hevosen juoksuun. Hän ei millään hinnalla olisi tahtonut nyt tulla yhteen Ruhmulaisen kanssa.

Kotimökkillään oli Jussi aikonut yön aikana poiketa, mutta pimeän ollessa oli hän päättänyt sivuuttaa kirkonkylän niin, että päivän valjetessa ehtisi taipaaleeseen. Sen vuoksi hän kiirehtikin hevostaan ja ajoi myötälepaikoissa hölkkää.

Kaakkuri-Jannelta oli hän kuullut, että huonosti olivat Lampalla asiat. Suuria vahinkoita oli tullut ja mitä vielä tullenee ennenkuin kaikista selviää. Kaikki tavarat, jotka talvella Korven-Israeliin luntreijattiin oli otettu rautatieasemalla peslaakiin ja lisäksi Makon kylästä kaikki mitä Keskitalon Hermannin sinne oli talven kuluessa kuljettanut.

Tyhmästi oli Lamppa Jussin mielestä liikkunut. Ei olisi pitänyt yhdellä kertaa niin paljoa, vaan vähissä erissä. . .

Oli tiennyt Kaakkuri-Janne senkin kertoa, että tietää olivat saaneet tullimiehet senkin, kuka heidät Tirkan tuvalle syntymäpäivää toimitti viettämään ja kuka keksi rakkaus kirjeen Saalkreenille. Ja Jussi ym-

märsi, ettei ollut hyvä niiden hurttain kanssa nyt yhteen sattua.

Ja monenlaisissa mietteissä, pelko ja epäily sydämessään ajeli hän eteenpäin.

Suomen puolen tullimiehillä oli tapana ajella pitkien tietä ylös- ja alaspäin ja tarkastaa kaikki vastaan tulevat kuormahevoset. Usein poikkesivat he tienvarsilla oleviin kahvipaikkoihin, johon kuormamiehet pyrkivät hevosiaan leväyttämään ja siellä ylimaihin menevät kuormat tonkivat. Kyllä Jussi kaikki heidän hommansa tiesi. Kahville, sokerille ja sen semmoiselle tavaralle piti kuljettajalla olla passi matkassa, mutta voita ja jauhoja sai viedä passitta.

Kun Jussi saapui Kolu-Ollin mökille, jossa taas oli kahvila ja josta ei enää ollut kotokylään kun kymmenen kilometriä, kuuli hän pihalta porua ja näki, että tullimiehet siellä tarkastelivat kuormia sähkölampujen valossa. Hän antoi kävellä hevosen sivu, itse astellen tyynenä miehenä perässä.

— Seis! Mikä kuorma se on? kuuli hän erään tullimiehen huutavan.

Hän pysähti heti hevosensa ja koettaen muuttaa ääntään vastasi hän:

— Voikuorma tämä on.

Kysyjä saapui tielle kuorman luo rautainen keppi kädessään. Pimeä oli, mutta äänestä Jussi miehen tunsi. Se oli se sama harvaviiksinen tullimies, joka ryösti kaikilta kulkijoilta viinat ja jonka ääni oli aina kuin tervattu. Se nosti loimea reestä, tunnusteli Jussin laukkuja ja pisteli heinä- ja silppusäkit rautakepillään läpi.

— Kuusi astiaa voita, — sanoi hän. Mihin näitä vietään? tokasi hän sitten.

— Ne ovat meneviä Muonioon kauppias Anttilalle, — vastasi Jussi arvelematta.

— Jaha, jahah... jassoo... Eipä taida siinä kuormassa viinoja olla...

— Ei pisaraakaan.

— Minä arvaan, koska näytte olevan aivan selvä mies...

— Selvä toki... joka ei juo mitään.

— Jaha... Jahah... Ajakaa vaan.

Jussi oli koko keskustelun ajan pelännyt, että harvaviiksinen tullimies hänet tuntisi, mutta onneksi ei tuntenut, kaiketi sen vuoksi, että Jussilla oli uusi puku ja kakilakki korville käännettynä.

*

Puolenyön aikana Jussi kävi kotimökkillään, jossa Janne yksin asui, linnun ja jäniksien pyynnillä aikaansa kulutellen. Jannelta hän kuuli, että Lamppa on saanut halvauksen, ettei saata puhuakaan ja konkurssi tulee. Häntä, Jussia, oli kaivattu. Lamppaan oli käyty kysymässä ja Keskitalon Hermannikin käynyt melkein joka päivä tiedustelemassa eikö jo olisi kotiintunut. Hermannikin kuuluu sekaantuvan Lampan asioihin ja huhutaan, että menettää hänkin Lampan kanssa kaiken omaisuutensa. Konjakin salakuljetuksesta oli Hermannin haastettu. Lisäksi vielä kertoi Janne, että Ruhmulainen on päästetty irti ja että Ruhmulainen on kaikki kertonut Ruotsin puolen tullimiehille. Friikon veljekset olivat Rovaniemeltä palatessaan sen tienneet, olivat kysyneet Jussia ja olleet hyvin alakuloisia epäonnistuneen markkinamatkansa vuoksi. Päivää ennen oli Ruhmulainen käynyt Jussin mökilläkin. Rahaa sillä oli näyttänyt olevan ja humalassa oli ollut. Oli arvellut, että kun hän Jussin kohtaa, niin on heillä vähä entisiä laskuja selvittämättä.

Kaikkien tiedusteluihin oli Janne vastannut, ettei hän tiedä isästään mitään. Viimeiseksi ilmoitti Janne,

että nyt eilen oli hänkin saanut haasteen konjakin salakuljetuksesta Tornion raastupaan.

— Vai niin, — sanoi Jussi, mutta kysyi sitte melkein pelokkaasti:

— No onko kuulunut minkäänlaisia huhuja minusta?

— On arveltu sinne ja tänne. Yksi huhu kertoi, että teillä oli ollut oma hevonen. . .

Jussi kuiskaili muutamia sanoja poikansa korvaan ja antoi tukon seteleitä. Poika naurahti ja virkkoi:

— Miks’ei . . . valmis minä olen.

*

Yön aikana jatkoi Jussi matkaansa kotikylän läpi, ja kun hän oli sivuuttanut kirkon ja Rovaniemelle kääntyvän tiehaaran, tuntui hänestä, että hän nyt oli vaarallisimmat seudut päässyt läpi. Vielä oli kuitenkin edessäpäin monta taajaa kylää, joiden läpi täytyi kulkea ennenkuin pääsisi syrjäteille, jotka veivät Lappiin, suuriin tukkiliikkeisiin, johon hänen aikeensa oli. Päästyään ylemmäksi jokivarrelle, levähytti hän hevostaan semmoisissa taloissa, joissa häntä ei tunnettu, mutta väitteli menemästä kahvimökkeihin.

Tiellä häntä ei ollut sattunut vastaan yhtään tulli-

miestä. Hän ajoi yhteen menoon vielä toisenkin yön ja aamulla poikkesi hän erääseen mökkiin kahville ja pani penkille nukkumaan. Kuorma oli pihalla mökin akkunan luona eikä hänellä enään ollut kuin yksi taitaval ennenkuin pääsisi kääntymään pois valtatieltä ja tornionjoen varrelta Ounasjoen varteen.

Mutta hän nukkui penkille ja sillä aikaa saapui kaksi tullimiestä mökkiin, hevoisella hekin ajaen.

Tullimiesten tullessa sisälle heräsi Jussi ja heidän virkamerkeistä tunsu hän heidät tullimieheksi, vaikka muuten olivat outoja miehiä.

Jussi nousi istumaan ja pani piippuunsa. Toinen tullimies oli pitkä ja roteva mies, toinen lyhyt, mutta nuoria miehiä molemmat.

— Voikuormapa siinä taitaa olla, — sanoi toinen tullimies, se pitempi, katsellen ulos akkunasta.

— Voikuorma se on, — vastasi Jussi haukotellen ja niin välinpitämättömällä äänellä kuin voi.

— Mihin asti sitä viedään? kysyi toinen.

— Muonioon . . . mikä lienee kauppias Anttila, jolle tulee, — vastasi Jussi ja koetti syrjäsilmillä tullimiehiä katsellen arvata mitä heidän mielessään liikkui.

Tullimiehetkin pyysivät kahvia mökin vaimolta ja

Jussikin arveli:

— Jospa, että joisin minäkin vielä kupillisen ennenkuin panen taipaleeseen.

Kahvia juodessa kertoivat tullimiehet kaikenlaisia asioita ja uutisia Rovaniemen markkinoilta, jossa olivat olleet koko markkina-ajan ja monta päivää jälkeen markkinoidenkin. Paljon siellä oli saatu viinoja takavarikkoon, mutta paljon oli myytykin. Ja Lappiin, tukkityömaille tulvaa konjakkia ja viinaa niin että huikuu.

Jussi lausui kummastuksensa ja kysyi kuinka suuri markkinapaikka Rovaniemi oli. Ei sanonut sillä jokivarrella koskaan käyneensä.

Maksettuaan kahvinsa aikoi Jussi lähteä, mutta se pitempi tullimies sanoi:

— Vaikka tällä miehellä onkin voikuorma, niin täytyy meidän kuitenkin se tarkastaa.

Jussi oli panemassa turkkiaan kiinni ja arveli:

— Pian kai niistä kannen aukaisee, kun halunnette nähdä!

Hänen äänensä oli varma ja hän liikkui niinkuin vapaa mies ainakin. Hän koetti joutua voiastiasta kantta aukaisemaan, sillä pelko siitä että tullimiehet

sysisivät rautapiikillään, ahdisti häntä hirveästi.

— Mikä astia aukaistaan? kysyi Jussi, kun tulivat kuorman luo.

Toinen tullimies arveli, että maksaako vaivaa aukaista, mutta toinen vaati.

— Aukastaan vaan! — sanoi Jussi avomielisesti.

Ja hän nosti yhden astian pystyyn ja kiskoi kannen auki. Voipaperia siinä oli päällä ja kauniin kellertävää voita sen alla.

— Pankaahan kiinni! sanoi tullimies tyytymättömällä äänellä. Heitä jo inhotti se, että kymmeniä kuormia päivässä saivat tonkia eivätkä mitään koskaan löytäneet.

— Näyttää olevan hyvää voita, — arveli Jussi, pannessaan kantta paikoilleen.

Jospa olisivat arvanneet pistää piikillään syvemmäksi astiaan. . .

Mutta eivät pistäneet! Eivät epäilleet! Hän oli pelastettu.

Ja vaikka Jussi tunsi tunnossaan, että hänellä oli tavattoman kiire, koetti hän kuitenkin hyvin levollisesti lähteä matkaan, ettei mitään epäluuloa hänen lankeaisi. Mutta kun hän pääsi tielle ja nousi

kuorman päälle istumaan, tempasi hän arvaamattaan niin hurjasti ohjista että hevonen puhalsi juoksuun.

Valtatie, joka tähän asti oli kulkenut pitkin Torniojoen vartta, sen mutkia ja niemiä noudattaen, alkoi nyt painua loitommaksi järvikylään päin, niin että jokilaakso jäi syrjään. Jussi antoi hevosensa hölkätä ja levottomuus häntä vaivasi, vaikkei tosin mitään todellista pelkoa ollut. Hän oli kuitenkin mökissä tapaamansa pitemmän tullimiehen silmässä nähnyt vaanivan ja epäilevän ilmeen, ja viimeiseksi silloin kun tämä katseli akkunan läpi, kun Jussi lähti matkaan.

Olisiko piru tuntenut, vaikkei mitään maininnut!

Eikä Jussi päässyt siitä rauhaan, mutta mielti ja oli viimein muistavinaan, että hän oli sen pitemmän tullimiehen joskus nähnyt, mutta ei muistanut missä.

Oli vielä tämä kyläryhmä läpi päästävä, sitten alkaisi taipaleet ja sitten saapuisi metsäteille, jotka Jussi vanhastaan tunsu ja joita pitkin pääsi Ounasjokivarteen. Ei malttanut Jussi kauvaa kylässä levähtää, vaikka ilta oli. Hän päätti lähteä yön selkään, sillä vaikka taival olikin pitkä, tunsu hän hyvin tiet ja hän tahtoi pian päästä rantamailta syrjäiteille. Kulkijoita

oli niihin aikoihin ollut paljon ja lakkaamatta vietiin ylimaahan jauhoja, kauroja ja heiniä, niin että liikettä oli aina taipaleellakin. Kylään, josta Jussi illalla lähti yksin, jäivät muut rahtimiehet yöksi. Jussi ei tahtonut muiden joukossa kulkea, koska aina pelkäsi tapaaavansa jonkun kotikyläläisen.

Taloon jäi yöksi kymmenen rahtimiestä ja he puhelivat keskenään, että mikähän hoppu tuolla voikuorman kuljettajalla oli, kun yön selkään pani taipaleeseen. Mutta he eivät hoksanneet, että Jussin, joka oli kaikille kertonut voikuorman olevan Muonioon, ei enään käynyt valtatieä kulkeminen, jos Ounasjokivarteen aikoi. Ja välttääkseen, etteivät muut näkisi ettei hän Muonion tietä mennytkään, läksi hän yksin taipaleeseen.

Talossa, johon rahtimiehet olivat yöpyneet, alettiin jo asettua levolle. Miehet makailivat jo taljoillaan pirtin lattialla, poltellen iltapiippuaan, kun pihaan ajaa karahutti kaksi hevosta, tiu'ut ja kulkuset helisten, että koko piha raikui.

— Tullimiehiä tulee! kuului joku sanovan, joka oli hypännyt akkunaan.

Tullimiehet rynnistivät sisälle ja kysyivät oliko ta-

loon yöpynyt pienoinen mies, joka kuljetti voikuormaa. Siihen ei heti vastattu ja tullimiehet joita oli neljä kahdella hevosella matkassa, alkoivat penkoa jokaista pihalla olevaa kuormaa. Rahtimiehet pukeusivat ja talossa nousi hirmuinen rähinä. Jo muisti joku, että se mies, jolla voikuorma oli ollut, oli lähtenyt taipaleeseen. Mutta sitä eivät tullimiehet uskooneet, vaan hakivat joka mahdollisen ja mahdottoman paikan, epäillen, että kuorma oli johonkin kätkeyty ja mies piilotettu.

Vihdoin tulivat he vakuutetuksi siitä, että mies todella oli lähtenyt taipaleeseen.

Silloin lähtivät he perään.

— — —

Lauleskellen tukkipojan laulua istuu Jussi kuormansa päällä ja on jo jotenkin levollinen. Ei ole enää kun vajava vanha penikulma siihen, josta tie kääntyy Ounasjoelle. Hän on nyt yön aikana päättänyt ehtiä Ounasjoen tietäkin palasen matkaa ja vasta Kittilän rajojen sisälle päästyään levähtää.

Yö on harvinaisen lauha ja aivan tuuleton, keli hyvä ja tie on tuttua, korkeaa rämeikköä molemmin puolin.

Silloin kuulee hän, kun tie nousee mäelle, jossa tienvarrella oleva männikkö on harvempaa, hätäistä aisatiu'un helkettä jälestäpäin. Kuulee selvästi, että takaa tulevat ajavat täyttä laukkaa.

Silmänräpäyksessä ymmärtää Jussi, ettei sieltä kehtään muita yösydännä semmoista vauhtia tule kuin tullimiehiä. Kukaan muu kulkija ei niin hurjasti aja, vaikka ei mitään painoa reessä olisikaan. Hänet on ainakin jossakin tunnettu ja joku on alkanut epäillä, ja ilmoittanut tullimiehille! Hän muistaa selvään taas sen pitkän tullimiehen silmänilmeen ja nyt hänelle selviää yht'äkkiä, että sen miehen on hän nähnyt Rovaniemen markkinoilla Ruokosen pihalla, jossa hevosen osti. . .

— Saatana! — pääsee hänen suustaan ja hän kuulee aisatiukujen helkkeen lähenemistään lähenevän.

Taival on pitkä ja hän käsittää että hänen on raskaan kuorman kanssa mahdoton paeta, silloin muistaa hän, että näillä paikoin piti oleman kapea porotie, jota poromiehet jolloinkin kulkivat oikastessaan Ounasjoelle.

Hän nousee seville, lyö hevostaan minkä jaksaa ja vaikka on pimeä koettaa hän tien poskeen terot-

taa katsettaan. . . Nyt nousee hevonen jo sen mäen niskaan, josta hän muistelee porotien kääntyvän. . . Hän tyydyttää hevosensa kävelemään ja juoksee itse edelläpäin. . . Takaa kuuluvat aisatiu'ut helisevät nyt hitaammasti ja Jussi arvaa, että tulijat antavat vastaleessa hevostensa kävellä.

Jo keksii hänen tarkka silmänsä jäljen, joka painuu metsään. Se on juuri se jälki, jota hän muisteli, ja jota kerran nuorena miehenä oli kulkenut.

Silmänräpäyksessä kääntää hän hevosensa tieltä pois, lyö selkään ja hevonen puhalttaa menemään jälkeä pitkin metsän peittoon. . . Jussi palaa takaisin tien viereen, silittelee jälkensä kuusen näreellä, niin että lumen pinta näyttää aivan sileältä. Sitten poistuu hän hevosensa luo, joka kuormineen seisoo paksussa lumessa.

Takaa tulevien aisatiu'ut kuuluvat nyt aivan likeltä. Siinä ajavat taas kävelyä, kun on jyrkkä vastale. Jussi kuulee, että jotakin keskustelevat, mutta ei eroita muita sanoja kuin „Muonio“ ja „Ounasjoki“.

Eivät huomaa mitään ja juuri kun pääsevät Jussin kohdalle, alkavat taas ajaa juosten.

Helpotuksen huokaus pääsee Jussilta. Ja hän alkaa

mieltä asemaansa.

Siihen tiehaaraan, josta toinen tie kääntyy Muonioon ja toinen metsäkyliin, Ounasjoelle päin, tietää Jussi olevan matkaa puolen vanhaa penikulmaa... Jos tietäisi kumpaa tietä ajavat? Menevätkö Muonion tietä vai kääntyvätkö kohden?

Mutta siihen hän ei saa vastausta. Ja kun hänellä on matkassa hevoselleen evästä ja itselleen laukku, päättää hän yöpyä siihen.

— — —

Seuraava päivä on melkein puolessa, mutta Jussi kyyrättää vielä metsän peitossa kuormineen ja hevosineen. Hän on kuullut taloon yöksi jääneiden rahtimiesten menevän sivu ja keskustelevan siitä, että saapa kuulua missä asti saavuttavat sen voikuorman.

Tulee ilta, mutta Jussi vartoo vielä kärsivällisesti.

Alkaa yö, mutta Jussi tietää varmaan, että tullimiehet palaavat takaisin, kun ensin ovat kolunneet ja hakeneet kyllikseen...

Ja iltamyöhällä ottaa Jussin korva vihdoin aisatiukujen ääniä. Tuntuvat ajavan aivan kävelyä... Kun kohdalle pääsevät, niin kuulee Jussi, että keskenään kiroilevat...

Mutta kun tullimiesten aisakellot ovat lakanneet kuulumasta, on Jussikin kuormineen pian tiellä ja vinkeää vauhtia lähtee hän ajamaan, kääntyy Muonion tiehaarassa Ounasjoelle päin ja sille tielle katoaa.

X

Kaksi vuotta on kulunut kaikista edelläkerrotuista tapauksista.

Lampan entisessä kauppakartanossa on vilkasta liikettä ja hommaa. Koko suuri rakennus on muutanut muotoaan. On tehty uusia akkunoita, uudenlaisia, entistä ehompia ja kookkaampia. Rakennus on laudoitettu ja maalattu vaalean sinertäväksi. Sisustus on aivan uusi. Väliseinä on purettu pois ja tehty suuren suuri sali, joka valtaa puolen koko rakennusta.

Kesäkuu on kulumassa, valoisin ja hauskin aika.

Sisältä kuuluu vielä höylääjien ja maalaajien puhelua. Siellä viimeistellään uutta koulua kuntaan.

Lampan patruuni on kuollut halvaukseensa, kartano on myyty ja kunta on huutanut sen kansakouluksi. Eri ihmiset ja eri liike nyt on entisessä vilkkaassa kauppapaikassa. Työmiehet juttelevat siinä keskenään entisistä ajoista, takavuosista, jolloin patruunivainaja tässä parhaassa kukoistuksessa terhenteli, luntreijasi ja viinaa myi. Se oli hauskaa aikaa, arvelivat maalarit, nuoria miehiä kaikki. Silloin kun Suo-

men puolelta tulija oli, niin Tiltalle vain kuiskasi, kylä sai.

— On tässäkin huoneessa monta ryyppyä ryyppätty, — arvelee eräs, kun entisen konttorin lattiaa maalaillee.

— On ja kellarista noudettu lisää, — sanoo toinen. Niin juttelevat työtä tehdessään.

Toimettomina ja haukotellen kävelevät tullimiehetkin ilman aikojaan, aikansa kuluksi, katselemaan kun entisestä kauppatalosta tehdään koulua. Ei ole heillä enään täällä vartioimista. Ei käy poikki Lampassa enään kukaan Suomen puolelta ja salakuljetus on loppunut. Välistä toivovat, että jokukin yrittäisi, että vähänkin tulisi vaihtelevaisuutta yks'toikkoiseen elämään. . . . Mutta ei kuulu ketään.

Siihen nytkin kirkkaana kesäkuun iltapäivänä kävelevät ja antautuvat puheisiin maalarien kanssa, jotka ovat Suomen puolelta kotoisin.

Tulee taas puhe entisistä rohkeista luntreijausyrityksistä ja rohkeista ja kavaloista miehistä.

— Silloin ne taisivat teitä pettää, kun menitte Tirkan tuvalle, — sanoi toinen maalareista vähän ivallinen hymy huulilla.

Tullimiehet eivät salli siitä illasta mainittavan ja kovin kurttuun vetääntyivät Saalkreenin kulmat kun maalarin kuulee kysyvän.

Mutta kun siitä kerran on puhe tullut niin Fynke kysyy:

— Mihin lienee joutunut se Ranta-Jussi! Se oli kyllä äimä mieheksi, mutta kaikkein kavalin.

— Kuuluu tapetun, — sanoo Saalkreeni ikäänkuin sillä äänellä, ettei kannata siitä puhua.

— Ei ole tapettu. Vielä elää. Lienettekö lehdissä nähneet puhuttavan „Letoherrasta“? — sanoo maalari melkein riemu silmissä.

Letoherrasta olivat paikkakunnan sanomalehdet, mutta vielä enemmän kaikki jätkät puhuneet. Letoherra oli kavala viinakauppias, joka oli näinä vuosina kulkenut ympäri Lappia.

— Ettäkö Ranta-Jussi vielä eläisi ja olisi se Letoherra, jota ei koskaan saada käräjille? kysyi Saalkreeni.

— Sama mies.

Ja maalari kertoo kuluneena talvena nähneensä Ranta-Jussin Sodankylässä poroaidalla, jossa oli myynyt viinaa ja konjakkia. Hänellä on kulkurijätkiä apu-

naan ja itse vaan johtaa liikettään. Aivan Lehtoheraksi häntä kaikki Lapissa kutsuvat eikä kukaan tunnut tietävän hänen oikeaa nimeään.

— No voi perhana! kummailee Fynke, mutta Saalkreeni ei virka mitään. Kaiketi muistaa hän Rovaniemältä saamaansa kirjettä, jonka on arvannut Ranta-Jussin keksinnöksi.

*

Kun ilta tyvenee, alkaa ylempää kulkea tukkilauttoja. Tornionjoenvesi on verrattain korkealla ja lauttojen kuljetus on mainiota.

— „Ei tarvitse väistää muita, kuin kirkkoja ja suurempia kyliä“, on lauttamiesten hyvän veden aikana tapana sanoa.

Valtaväylä, valtavin ja syvin kulkee Lampan rannan ohi ja siitä kulkevat tukkilautat nytkin, muuttamat niin läheltä rantaa, että helposti tuntee lauttalla miehet.

Kun koulurakennuksella työskentelevät miehet katsovat ulos entisestä salin akkunasta näkyy yhdellä näkemällä toistakymmentä tukkilauttaa, jotka juhlallisina kulkevat myötävirrälle.

Erään tukkilautan päällä on useita joutomiehiä,

jotka takovat korttia ja kiroilevat, joku mies keittää kahvia.

Korttipeliä katselee toisten takaa pienoinen viekasilmäinen mies ja naureskelee miesten innolle. . .

Mutta kun lautta saapuu Keskitalon kohdalle, nousee mies seisomaan ja katselee molemmille rannoille.

Hän ei ole kahteen vuoteen käynyt kotikylässään, ei sitten kun ensimmäistä konjakkikuormaansa kuljetti tätä jokivartta ylös ja Ounasjoelle painui. . .

Hänen elämänsä oli siitä asti ollut alituista kulke-
mista paikasta toiseen, pelkoa ja toivoa, voittoa ja tappioita. Koko laajan Lapin hän nyt tunsi, oli sen kaukaisemmatkin kolkat kulkenut viinaa ja konjakkia myyden. Monta kertaa oli häneltä viinakset ryöstetty, mutta useammasti oli päässyt tuhansilla vehkeillä tavaroineen ylimaihin. . . Kaakkuri-Janne ja oma poika, Janne, olivat hänellä apurina, mutta tänä keväänä oli Janne, joka oli ollut viinanmyyntimatalla Kemijärven sydänmailla, Martin kylän takalistoilla, sinne kadonnut ja alavesistä oli ruumis löydetty. . . Taisivat kulkurijätkät pojan tappaa ja hengettömän ruumiin heittää jokeen. Ryöstetty oli rahat ja hyvä kello. . .

Vihamiehiä oli hänellä itselläänkin. Viranomaiset hakivat häntä kuin neulaa eikä hän enään uskaltanut Kemin jokivartta lähteä alas tulemaan. Siellä tunnettiin hänet nyt paremmin kun tällä omalla jokivarrellä. . . „Lehtoherra. . . Lehtoherra. . . onko sinulla viina. . .“

Hengenvaarassa oli hän ollut monta kertaa. Kulkurijätkät vaanivat hänen henkeään, ryöstääkseen hänen rahansa. . . Ruhmulainen ja Rämä-Heikki olivat viime talvena lyöttäytyneet yhteen ja vainosivat häntä. Epäilemättä ne hengen ottaisivat, kun kohtaisivat. . . Hän oli kuitenkin aina päässyt livahtamaan pakoon. . . Mutta hän tiesi varmaan, että jälillä ne taas olivat ja voisivat ilmestyä yht’äkkiä. . .

Niin ahtaalle kävi olo Lapissakin, ettei siellä enään uskaltanut olla. . . Kulkurit tiesivät hänellä olevan rahoja ja niitä ne himoitsivat. . . Kittilässä oli hän viimeksi tavannut Ruhmulaisen ja Rämä-Heikin, jotka olivat esitelleet, että lähdettäisiin yksissä tuumin kotipitäjääseen. . . Otettaisiin puulaakilta lauttat ja omaa jokivartta kulettaisiin. . . Mutta hän oli liian vanha uskomaan ja tiesi mikä roistojen mielessä oli. . . Hän pääsi yöllä heidän joukostaan, saapui halki erämai-

den Muonioon, eksyi kivieliöön ja eli kolme päivää syömättä. . .

Muoniossa pääsi hän lauttan mukaan, valehteli olevansa jaarojen kuohari ja menevänsä kotipuoleen Alatornion Raumalle. Lauttankuljettajat eivät häntä tunteneet ja kun hän oli hyvä kahvinkeitäjä sai hän vapaan kyydin. . .

Oli ollut onni, että pääsi lauttalla ja onni, etteivät lauttankuljettajat häntä tunteneet. . . Maisin olisi-kin ollut hankalaa ja hidasta tulla ja maalla oli tuttuja. . . Ja niin hän nyt, lauttalla miettiessään, oli päättänyt, että kun hengissä pääsee Haaparantaan, niin tiketin ostaa ja yli Atlantin hurahuttaa. . . Ei uskaltaisi asettua tälle jokivarrellekaan eikä kotokylään ensinkään. . . Sillä ne kai olivat jo kaikki tietoon tulleet, mitä takavuosina oli tehnyt. . . ja nyt olikin määrätty kiinipantavaksi ja käräjille tuotavaksi. . . Ainoa pelko, joka vielä rasittaa on se, ettei tiedä milloin sattuisivat Ruhmulainen ja Rämä-Heikki vastaan. . . ja se, että jos tässä, kotikylän ohi mennessä, sattuisi joku tuntemaan ja viranomaisille ilmoittaisi. . .

Mutta kotikylän tutut seudut saavat hänen ajatuksensa kääntymään toisaalle. Ja kun hän katsoo Kes-

kitaloon, muistaa hän kuulleensa, että köyhtynyt oli Hermannikin, talo oli myyty ja Hermannin muuttanut väkineen pois koko kylästä. . . Jo sattuvat hänen silmänsä omaan mökkiin, joka näkyy vielä entisesä paikassaan kallellaan kyyröttävän. . . Akkunoissa ovat laudat ja oven päällä vankka pönkkä. . . Ei ole siihen vielä koskettu. . . Eivät siitä paljo hyödykään. . . vanha ja laho huone ja yksi resuinen sänky sisällä. . .

Lautta kulkee hyvin likeltä Lampan rantaa ja Jussi kuulee rannalta ääniä. . .

Hän istahtaa tukille, selkä Lampalle päin. . . Mutta etempää on hän nähnyt että Lampan talo oli muuttunut. . . Aivan oli kuin eri rakennus kauniine vaaleansinertävine seinineen ja suurine, uusine akkunoinneen. . . Halvaukseen kuoli Lamppa, aikansa hommannut reilu mies. . .

— Olivat ne aikoja nekin! Silloin kun eli vielä Palomäen Santeri! . . .

Jussi kuulee aivan selvästi Saalkreenin äänen rannalta ja hän rupeaa hommaamaan kahvin keittoa, mutta välttää katsomasta rannalle päin.

— Onko sen lauttan päällä miestä, jota Lehtoheraksi kutsutaan? — huutaa Saalkreeni rannalta ja sii-

nä näkyy seisovan Fynkekin hänen vieressään.

— Letoherrahan on Kemijoella, — vastaavat lautamiehet. Mutta yksi niistä korttia lyöivistä nuorista miehistä ei malta olla huutamatta:

— On täällä muudan kuohari. . . olisiko kuohittamista?

Ja nauravat sitten miehissä, sillä he näkyvät tuntevan Saalkreenin, vaikkei Saalkreeni tunne heitä.

— Tuo on se sama tullihurttu, joka kävi Rovanjärvessä Manta kosimassa, — kuuluu toinen sanovan.

Lauttajätkät ovat suulaita ja rivoja. Ei heidän kanssaan kannata ruveta sanavaihtoon ja vähän häpeissään kääntää Saalkreeni päänsä pois päin. Jussi on polvillaan kahvipannunsa vieressä, kaikki kuulee, pelkää väliin, mutta välistä on hyvilläänkin, kun korttimiehet haukuskelevat Saalkreenia. . .

Yksi asia nyt huolettaa Jussia enempi kuin äsken. Mistä oli Saalkreeni arvannut Letoherraa kysyä? Oliko kysynyt aivan sattumalta juuri tältä lauttalta, vai olisiko. . . ?

Jussi muisti Ruhmulaista. Olisiko se piru saanut vihiä, että hän oli lauttalla lähtenyt Muoniosta ja sitten Ruotsin puolelta telefoneerannut. . . Vai olisiko ehti-

nyt ennen jo saapua . . .

Niissä mietteissä Jussi on, kun lautta kulkee sivu Lampan.

On usvainen kesäyö, kun Jussi, lauttan saavuttua Koskenniskaan, hyppää lauttalta ja sanoo menevänsä käväsemään maalla.

Mutta maalle päästyään rientää hän suoraan maantielle ja kävelee menemään Kaakkuri-Jannen pirtille . . . Hän on näinä vuosina, kun Kaakkuri-Jannen pirtillä piti varastoa, josta hänen poikavainajansa, Janne, niitä poikki kuljetti, Jannen haltuun jättänyt rahoja. Ne olivat kätkettyinä Jannen pirtin parren alle tuohikoppaan, joka oli kaivettu multa. Jussi ei ollut vuoteen itse Kaakkuri-Jannen pirtillä käynyt, mutta tiesi missä rahat olivat ja paljonko oli. Suurimmat säästönsä hänellä kuitenkin olivat omassa taskussa, joka oli neulottu paidan sisäpuolelle ja joista ei kukaan muu kuin hän itse mitään tiennyt . . .

Nyt ottaa hän rahansa pois ja sitten taipaleeseen! Nyt oli paras aika poistua jos linnaa tahtoi välttää ja köyhyyttä ja kurjuutta . . .

Nopein askelin hän lähestyy Kaakkuri-Jannen pirt-

tiä. On niin usvainen yö, että aurinko, joka juuri alkaa kohota Suomen puolen vaarain takaa, ei jaksa vielä säteillään usvaa haihduttaa . . .

Hiljaista on mökin ympärillä. Metsä on liikkumaton, mutta lähelläolevan kosken pauhu kuuluu . . .

Jussi koputtaa ensin ovelle, mutta kun ei mitään kuulu, astuu hän akkunan luo ja koputtaa siihen . . . Jo kuuluu liikettä ja Janne nostaa valkoista akkuna-verhoa ja tuntee Jussin.

— Tässä ovat iltayöstä käyneet Ruhmulainen ja Rämä-Heikki ja sinua tiedustelivat . . . Kysyivät oliko sinulla rahoja minun kätköksäni, vaan eivät saaneet tietää . . . Paha niillä on mielessä, sen näin . . . Vältä niitä! Ryöstävät sinut ja tappavat . . . ovat ne sen luontoisia miehiä . . .

Niin puhelee Janne Jussille, joka kuuntelee melkein vavisten.

— Moneen kertaan vannottivat, että onko rahoja ja moneen kertaan kysyivät enkö tiennyt koska tullet . . . Vaan eivät minulta tietoja saaneet . . . Ja kyllä ne vieläkin sinua tässä vaanivat . . .

— Minä olenkin valmis lähtemään! — sanoo Jussi. Eivät astu minun hännälleni . . . kelvottomat! Mo-

lempia olen syöttänyt ja juottanut ja nyt ryöstää aikovat. . .

Janne laskeutuu kellariin ja kaivaa Jussin tuohikopan näkösalille. . .

Siinä ovat samalla tavalla kaikki rahat, enimmäkseen ruotsalaista setelirahaa, suurempaa ja pienempää, on 100-kruunun seteleitä joukossa.

— Hyvänäpä ovat pysyneet!

Ja Jussi laskee rahansa.

— Ovatko kaikki? — kysyy Janne.

— Kaikki ovat ja tuossa on vaivoistasi ja siitä ettet paha minulle pyytänyt, — sanoo ja ojentaa sadankruunun setelin Jannelle.

— No tuhannet kii. . . Nytpä olisi pitänyt olla viinaa. . . Voi kuitenkin. . .

— Elä huoli viinasta. . . Sitä ei ole nyt minullakaan, ei silmävoiteeksikaan. . . Jää hyvästi nyt!

— No elä nyt vielä! Nytkö jo? Keitämme kahvit. . .

— En minä nyt. . .

— Mihin aiot?

— Menen, etteivät jäljet haise!

Eikä Jussi muuta sano. On jo ovella menossa, mutta siinä vielä pyörähtää takaisin ja Jannelle sanoo:

— Jos vielä käyvät kysymässä, niin sano, että kävi ja Suomen puolelle aikoi. . .

Jussi lähtee nopein askelin Haaparannalle päin. Kun pääsee kylään, niin ottaa kyydin ja ajaa menemään suoraan Haaparannan ulkosatamaan.

*

Seuraavana yönä saapuvat taas Ruhmulainen ja Rämä-Heikki Kaakkuri-Jannen pirtille. Ovat vähä humalassa kumpikin.

Janne koettaa väittää vastaan, ettei ole Jussi käynyt, eikä ole hänen rahojaan täällä kätkössä. Mutta miehet ovat saaneet tietää, että semmoinen mies on lauttalla tullut alas Muoniosta ja sanonut olevansa jaaran kuohari. . .

Mutta ei tunnusta Janne, ei sano tietävänsä.

Silloin tarttuu Ruhmulainen häntä kurkusta ja puristaa niin että silmät pullistuvat. . . kun hän hellittää kouransa Jannen kurkusta, joka on aivan mustaksi muuttunut, korahtaa mies kerran ja retkahtaa lattialle. . .

— Kuoli se, — sanoo Ruhmulainen.

— Jokohan?

He kaivavat kaikki kätköt, ullakot, sängyn, kella-

rin. . . Löytävät virsikirjan välistä sata kruunua, mutta eivät muuta rahaa yhtään penniä. . .

Silloin alkaa aurinko nousta. Janne makaa kaula mustana lattialla ja suusta ja sieraimista valuu verta. . .

Ruhmulainen nostaa miehen olalleen ja lähtee.

— Joudu pois! — sanoo hän Rämä-Heikille, joka vielä hakee ja hakee.

Joenranta on aivan lähellä, virtava ja syvä.

— Ota kiinni! — käskee Ruhmulainen.

Rämä-Heikki yrittää ottamaan jalkapäästä kiinni, hyvin ymmärtäen mitä Ruhmulainen tarkoittaa, mutta kivahtaakin äkäisesti:

— Sinä tapoit. . . sinä rahat otit. . . korjaa omasi!

Mutta sitä sanoessaan hän parahtaa ja torkahtaa silmälleen rannalta kivikkoon. . . Ruhmulainen tempaa puukkonsa hänen rinnastaan ja heittää jokeen. . .

Otaa sitten Jannen ruumiin ja heittää virtaan ja vetää Rämä-Heikin takinkauluksesta ja painaa menemään siihen kohti, jossa virta suurissa häränsilmissä pyörii. . .

Aurinko nousee ja Ruhmulainen soutaa yksin Suomen puolelle.